

سلسله کتاب های خودآموز مهارت ها و فنون آموزش

روش ها و فنون تدریس

دوره ارتقاء مهارت های آموزشی
مربیان آموزشگاه های بهورزی

صندوق کودکان سازمان ملل متحد
(یونیسف)

وزارت بهداشت ، درمان و آموزش پزشکی
معاونت سلامت

1. یادگیری ، آموزش و مهارت آموزی
2. کاربرد طبقه بندی هدف های آموزشی
3. بهره گیری از نظریه های یادگیری در آموزش

5. مدل عمومی تدریس

6. روش ها و فنون تدریس

7. الگو های تدریس

8. روش های تدریس

9. شیوه های تدریس

مفهوم تدریس
مراحل عمومی تدریس
تفاوت الگو ، روشن ، شیوه تدریس
انواع الگوهای تدریس
انواع روش های تدریس
انواع شیوه های تدریس

10. نظارت ، ارزشیابی و اندازه گیری

11. انواع ارزشیابی های آموزشی

12. آزمون ها و طراحی آزمون

13. طراحی جدول هدف / محتوا

14. قواعد تهیه انواع آزمون ها

15. رهنمودهای تکنولوژی آموزشی

16. نظریه سیستم ها در آموزش

17. طراحی منظم آموزشی

18. تهیه طرح درس کلی

19. تهیه طرح درس روزانه

20. رسانه های آموزشی

چگونه از این متن خود آموز استفاده کنیم ؟

برای سهولت بیشتر در کار مطالعه خود فعالیت های زیر را به ترتیب انجام دهید . این فعالیت ها به تفکیک در سه مرحله پیش از مطالعه ، حین مطالعه و بعد از مطالعه تقسیم شده است که نمودار صفحه بعد ، رؤوس آن ها را نشان می دهد . هر مرحله هدف و منظور خاص خود را دارد . بنابراین در انجام فعالیت های هر مرحله ، منظور و هدف آن را در نظر داشته باشید :

■ ابتدا به راهنما مطالب کتاب مراجعه نمایید . این راهنما تمامی مطالب را در قالب یک فلوجارت (روند نما) به شما نشان می دهد . این نمودار تعداد بخش ها و فصل ها را مشخص می کند و نشان می دهد که محتوای این کتاب از چه عناوین و مطالب اصلی و فرعی تشکیل شده است . سپس به مطالعه اجمالی محتوای کتاب بپردازید . در این نگاه اجمالی به مطالب ، شما با کلیات و عناوین بخش ها و فصل ها آشنا می شوید . نگران نباشید که مطالب زیادی به خاطر سپرده نمی شود . این نگاه اجمالی یک آمادگی ذهنی ایجاد میکند که تصویری کلی از تمامی محتوای کتاب را در ذهن خود داشته باشید .

■ پیش از مطالعه دقیق مطالب هر بخش ، یک بار به طور خیلی سریع مطالب فصل ها را مرور کنید . در این مرحله به جریات مطالب کاری نداشته باشید . تنها تا جایی که ممکن است تلاش کنید مشخص شود که « مطالب فصل به دنبال پاسخگویی به چه سؤال یا سؤالاتی هستند ؟ ».

■ پس از مطالعه اجمالی و تعیین حدود کلی محتوای کتاب ، ابتدا « هدف کلی » هر فصل را به دقت مورد توجه قرار دهید و مطالعه فعال خود را با در نظر داشتن اهداف فصل شروع نمایید . هدف کلی هر فصل را – که در قالب عبارات کوتاهی در آغاز فصل ها بیان شده است – مشخص نمایید و زیر آن خط بکشید . سپس اهداف اختصاصی هر فصل را مرور نمایید و در حین مطالعه مطالب فصل ، توضیحات مربوط به هر یک از اهداف را مشخص نمایید .

■ در حاشیه مطالب هر صفحه از کتاب قسمت هایی برای یادداشت برداری وجود دارد که می توانید با کلمات و جملات خود به نوشتن خلاصه آموخته های هر بحث اقدام کنید . ضمن خواندن فعال مطالب ، هر جا با نکته یا سؤالی مواجه شدید ، آن ها را یادداشت نمایید و در جلسات گروه های یادگیری ، نکات مورد نظر را مطرح و پیرامون آن بحث و گفتگو کنید . نکاتی را که قدری مشکل تر به نظر می رسند در جلسات رفع اشکال مطرح نمایید .

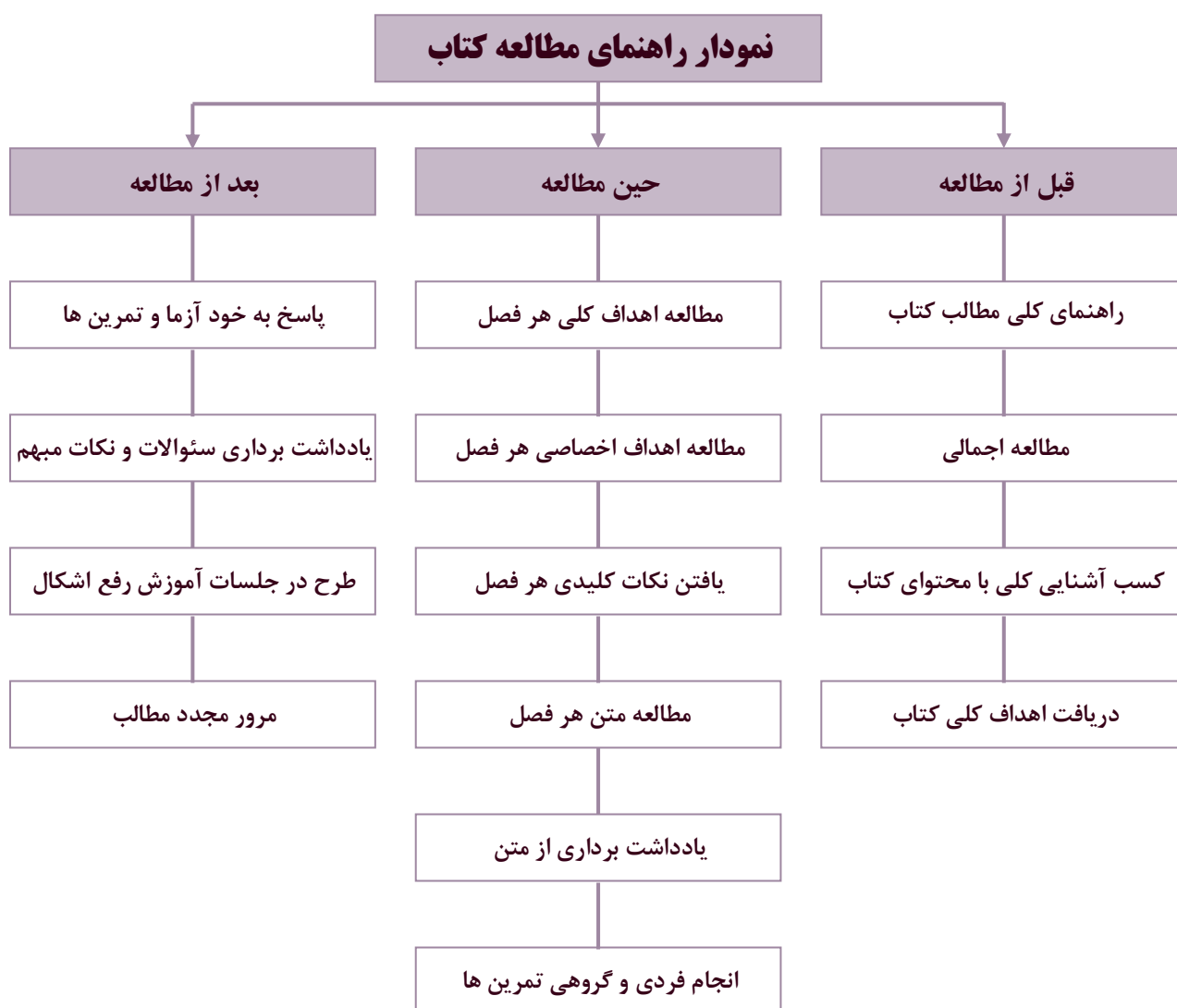
■ چنانچه در یادگیری مطالب یک فصل با کمی دشواری مواجه شدید ، عناوین و یا فصل های بعد را مطالعه کنید و مطمئن باشید که در دور بعدی مطالعه ، ادراک مطالب مورد نظر آسانتر خواهد بود . همچنین در نظر داشته باشید که مطالب کلیدی هر یک از این کتاب ها ، در قالب دو برنامه ویدئویی به تصویر شده است .

■ تنها به خواندن مطالب اکتفا نکنید . پیرامون کاربرد مطالب مطرح شده بپندیشید . موارد استفاده های مختلف از اطلاعات هر یک از متون را یادداشت کنید و به راه هایی که می توانید اطلاعات خواننده شده را در زندگی شغلی و حرفه ای خود به کار ببرید فکر کنید .

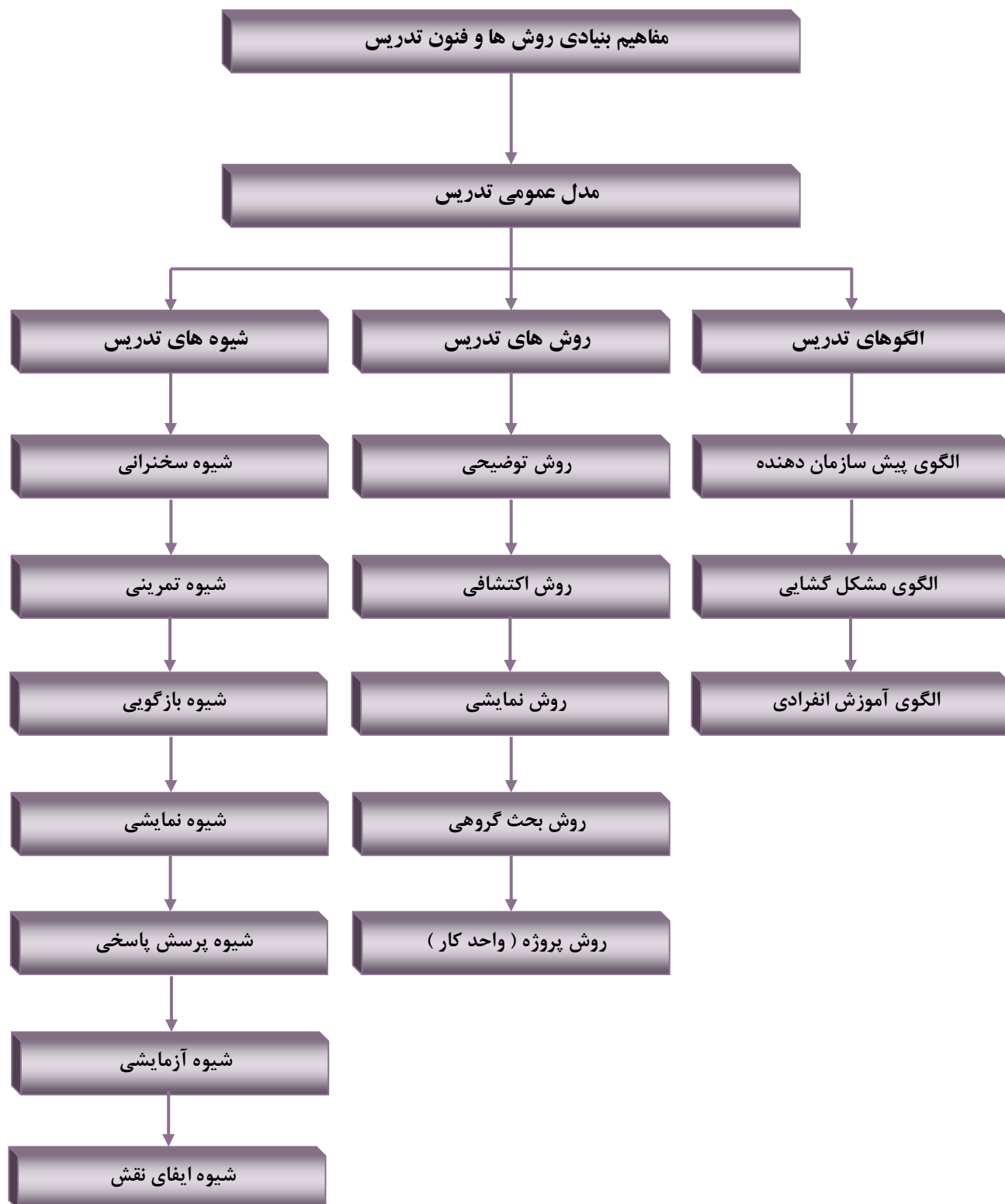
■ در مقابل برخی واژه ها اعدادی وجود دارد که این اعداد ، ترتیب توضیح آنها در بخش واژگان توصیفی است و نشان می دهد که در انتهای کتاب درباره آن واژه توضیح بیشتری وجود دارد.

■ در انتهای کتاب چهارم فهرست منابع و مآخذ با عنوان منابعی برای مطالعه بیشتر ارائه شده است که با مراجعه به آنها می توانید اطلاعات بیشتری درباره هر یک از موضوعات کسب نمایید.

نمودار زیرفعالیت های هر مرحله از مطالعه کتاب را به طور خلاصه نشان می دهد :

راهنمای محتوای کتاب روش ها و فنون تدریس

مفاهیم تدریس و آموزش

در این بخش ابتدا به معرفی مفاهیم « تدریس » و آموزش پرداخته شده است . تدریس و آموزش به عنوان فرایندی مشارکتی که نتایج آن ، حاصل کار مشترک بین دو قطب آموزش دهنده و آموزش گیرنده است معرفی می گردد.

این بخش مشتمل بر دو فصل است که فصل اول اختصاص به بیان ویژگی ها و بررسی مفاهیم ضروری برای ورود به بحث روشها و فنون تدریس دارد و در فصل دوم به معرفی مدلی که مراحل مختلف فرایند تدریس را نشان می دهد پرداخته خواهد شد .

هدف کلی از ارائه مطالب این بخش این است که در ابتدا جایگاه مبحث روش ها و فنون تدریس - با استفاده از مدل ذکر شده - مشخص شود و پس از آن در بخش دوم کتاب الگو ها ، روش ها و فنون تدریس معرفی شوند.

فصل اول

مفاهیم تدریس و آموزش

از آنجا که عنوان متن حاضر روش ها و فنون تدریس است ابتدا لازم است به معرفی مفهوم « تدریس » پرداخته شود. تشابهات ، تفاوت ها و وجوه تمایز آن از مفاهیم مشخص شود پس از آن مبحث اصلی کتاب یعنی ، روش ها و فنون تدریس مطرح گردد . همچنین این مفهوم با مفاهیم دیگر مرتبط با تدریس مقایسه شود . مطالب این فصل اختصاص به توضیح و تشریح مفاهیم لازم برای ورود به بحث کلی روش ها و فنون تدریس دارد.

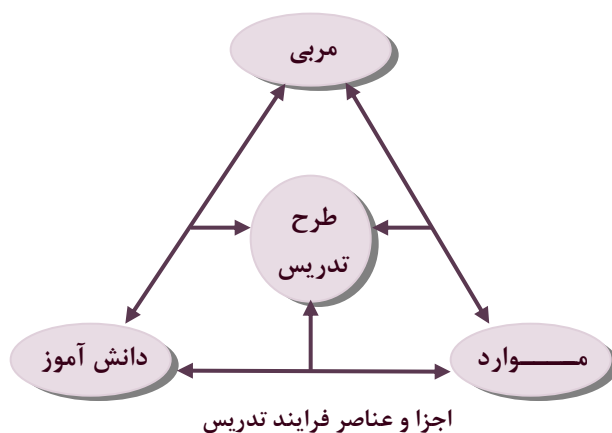
پس از مطالعه این فصل انتظار می رود بتوانید:

- 1 . مفهوم تدریس را تعریف نمایید .
- 2 . مهمترین شرط اطلاق مفهوم تدریس را بیان نمایید
- 3 . درباره اجرا و عناصر اصلی فعالیت تدریس مختصرا توضیح دهید.
- 4 . طریقه تبیین نحوه تعامل بین مولفه های تدریس را بیان نمایید .
- 5 . مفاهیم آموزش تدریس و یادگیری را با هم مقایسه و ارتباط آنها را در یک سطر بیان نمایید .

مفهوم تدریس

تدریس (Teaching) به طور کلی به مجموعه فعالیت هایی که در موقعیت کلاسی بر اثر تعامل هدفدار بین مربی ، دانش آموز و مواد درسی صورت می گیرد اطلاق می شود ؛ مشروط بر آنکه این مجموعه فعالیت به « یادگیری » دانش آموز بیانجامد . در متن روانشناسی یادگیری و آموزش ، درباره تعریف یادگیری گفته شد که یادگیری تغییر نسبتا پایدار در رفتار بالقوه یاد گیرنده در اثر تجربه است . بنا براین تعریف ، فعالیت تدریس به منظور ایجاد تغییر در رفتار یادگیرنده صورت می گیرد . از این رو به فعالیت های پراکنده و یکجانبه مربی که تغییری در دانش آموزان ایجاد نکند ، تدریس گفته نمی شود.

« آیا شخصی که در کلاس درس با دانش آموزان مشغول صحبت کردن است به معنای واقعی تدریس می کند ؟ پاسخ این سؤال بستگی به یادگیری دانش آموز دارد. اگر دانش آموزان چیزی یاد می گیرند شخص در حال تدریس است . »* گفتیم که شرط اطلاق تدریس به یک فعالیت ، یادگیری دانش آموزان است . این فعالیت بر تعامل سه رکن مربی ، یادگیرنده و مواد درسی استوار است . « زمانی که یکی از این سه مؤلفه ها یعنی معلم ، شاگرد و مواد درسی نباشد به جهت به هم خوردن ارتباط بین این سه عامل تدریس به وقوع نمی پیوندد. به سخن دیگر هر گاه یکی از این سه مؤلفه وجود نداشته باشند تعامل و ارتباط بین دو رکن دیگر نیز مسیر نیست . وجود این سه مؤلفه که لازم ملزوم یکدیگرند ، موجب می شود که تدریس شکل گیرد و عمل تدریس معنا پیدا کند. »** علاوه بر این ، عنصر بسیار مهم و اساسی تدریس ، داشتن طرح و برنامه درسی از پیش طراحی شده (طرح تدریس) است .

ویژگی های تدریس

براساس تعریف ارائه شده از تدریس ، دو ویژگی عمده فعالیت تدریس وجود تعامل بین مربی ، دانش آموز و هدفدار بودن فعالیت برای آموزش مواد درسی است . علاوه بر آن می توان به ویژگی دیگری از جمله محدودیت زمانی فرایند تدریس اشاره کرد . توجه به این ویژگی مهم تدریس ، مؤید این نکته است که تدریس مستلزم داشتن یک طرح زمان بندی تعیین فعالیت های مربی و دانش آموز ، برای رسیدن به اهداف مشخص آموزشی است . این طرح تدریس ، به صورت یک سلسله فعالیت های متوالی ، منظم و هدفدار از پیش طراحی شده است که هدف آن فراهم آوردن فرصت های یادگیری و ایجاد شرایط مطلوب یادگیری است .

*هابلی جان (1378) بر قراری ارتباط برای بهداشت . ترجمه سعید پارسی نیا . ص 100 .

**Abbat Fred (1993) Teaching Health Care Workers P15

آیا هدف های آموزشی مشخص هستند؟			
بله		خیر	
بله	تدریس	گرددش علمی، یادگیری اکتشافی بازدید از موزه	
		یادگیری اتفاقی	
خیر		تحقیق، آزمایش، پروژه فردی	
		آیا سه رکن مربی، دانش آموز و مواد درسی در حال تعاملند؟	

از سوی دیگر هر یک از عناصر و اجزا عمل تدریس که در صفحه قبل ارائه شد می تواند تعیین کننده ویژگی های تدریس باشد.

الف ویژگی های مربی

«اساسی ترین عامل برای موقعیت مطلوب در تحقق هدف های آموزشی معلم (مربی) است. اوست که می تواند حتی نقص کتاب های درسی و کمبود امکانات آموزشی را جبران نماید. یا بر عکس بهترین موقعیت و موضوع تدریس را با عدم توانایی ایجاد ارتباط عاطفی مطلوب به محیطی غیر فعال و غیر جذاب تبدیل کند»*

در مجموع صرف داشتن اطلاعات وسیع و گسترده نمی تواند عامل موفقیت در تدریس باشد. بلکه داشتن مهارت های تعاملی توانایی ارتباطی موثر و کار آمد، داشتن یک برنامه منظم و منتظم و بسیار از ویژگی های شخصیتی و علمی مربی از جمله عوامل تاثیر گذار بر روند فعالیت تدریس است.

ب ویژگی های مواد درسی

این ویژگیها نیز در فعالیت تدریس نقش تعیین کننده ای دارند تدریس هر موضوع در هر شرایط یکسان نیست. یادگیری دروس متفاوت، مستلزم انجام فعالیت های متفاوتی است. برای مثال تدریس برای دستیابی به اهداف شناختی با تدریس برای دستیابی به اهداف عاطفی تفاوت دارد. هر یک از این اهداف، فعالیت، محتوا، مواد، روش ها و شیوه های ارزشیابی متفاوتی برای تدریس طلب می کنند.

ج ویژگی های دانش آموزان

در متن روانشناسی یادگیری و آموزش به دو دسته ویژگی ورودی شناختی و عاطفی یادگیرنده در مواجهه با یک تکلیف یادگیری اشاره شد. شناخت و بررسی این ویژگیها به ویژه در تعیین نقطه شروع تدریس نقش بسیار ارزنده ای ایفا می کند. همچنین از آنجا که فرایند یادگیری - که هدف فعالیت محسوب می شود - معطوف به دانش آموز است، مواد و محتوای آموزشی باید برای فراگیر قابل جذب و دریافت باشد و به مشارکت فعال او در تدریس بیانجامد. هر یک از این ویژگی ها در تدوین طرح تدریس و انتخاب چارچوب مناسب فعالیت های تدریس مؤثرند.

مقایسه مفهوم تدریس و آموزش با یادگیری

از مقایسه تعریف مفاهیم آموزش، تدریس و یادگیری چنین بر می آید که «تدریس» و «آموزش» به عنوان ابزار و وسیله ای برای «یادگیری» دانش آموزان محسوب می شوند. هدف و منظور از انجام این دو فعالیت ایجاد یادگیری در یادگیرندگان است؛ با این تفاوت که آموزش مفهوم عام تری نسبت به تدریس است. بنا تعریف، تدریس در موقعیت و محدوده زمانی خاص تری نسبت به

* شعبانی، حسن (1379)، مهارت های آموزشی و پرورشی. ص 116.

آموزش انجام می شود. * مادری که به عنوان اولین مربی تغذیه کودک، به فرزند خود نکاتی درباره تغذیه را یاد می دهد به انجام فعالیت آموزشی مشغول است، اما مسلماً به آن فعالیت مفهوم «تدریس» اطلاق نخواهد شد.

در مجموع آموزش و تدریس مفاهیم متمایزی از یادگیری هستند. «یادگیری هدف است و آموزش وسیله رسیدن به اهداف». بنابراین با کنترل عناصر و اجزاء فرایند آموزش و تدریس می توان میزان یادگیری یادگیرندگان را تحت تاثیر قرار داد. مطالبی که در ادامه خواهد آمد به منظور آشنایی هر چه بیشتر با شیوه های تغییر و کنترل فرآیند های آموزش و تدریس و دستیابی به آموزش پر بازده و یادگیری مطلوب تر یادگیرندگان ارائه شده است.

خلاصه فصل اول

تدریس، یک سلسله فعالیت منظم و هدفدار از پیش طراحی شده، منظور فراهم آوردن فرصت یادگیری و ایجاد شرایط مطلوب یادگیری است. این فعالیت بر اثر تعامل هدفدار بین مربی، دانش آموز و مواد درسی صورت می گیرد. نقش مدرس یا مربی تسهیل و مدیریت فرایند یادگیری است که مهمترین عامل تحقق تدریس محسوب می شود. به همین منظور تدریس باید براساس طرحی موسوم به «طرح تدریس» صورت گیرد و برنامه ریزی قبلی برای تعامل بین اجزاء اصلی فرایند تدریس یعنی مربی، دانش آموز و مواد درسی صورت گیرد. هر یک از این اجزاء ویژگی های خاص خود را دارند که بازدهی مطلوب تر فرایند تدریس منوط به توجه و رعایت این ویژگی هاست. عمده ترین کمک طراحی تدریس تعیین نقش ها، وظایف، فعالیت ها و سازماندهی عناصر و اجزاء تدریس است که این طراحی سنجیده و آگاهانه فعالیت ها، مهمترین گام به سوی توفیق هر چه بیشتر تدریس خواهد بود. در کتاب های این دوره الگوهای مختلف طراحی تدریس (طرح درس) انواع و کاربرد هر یک معرفی خواهد شد.

اما قبل از آن، بهتر است بدانیم «تدریس» چه مراحلی دارد؟ در هر مرحله چه فعالیت هایی صورت می گیرد؟ نقطه شروع تدریس کجاست؟ تدریس کی خاتمه می پذیرد؟ و سئوالاتی از این قبیل که پاسخ آنها مطالب فصل بعد کتاب حاضر را تشکیل می دهد.

با پاسخ به پرسش های زیر آموخته های خود را از مطالب این فصل ارزیابی و تمرین کنید . چنانچه در پاسخ به آنها با مشکلاتی مواجه بودید مطالب فصل را مجدداً مرور نمایید . از پاسخ های خود ، خلاصه ای از مطالب فصل تهیه نمایید.

1. تدریس را تعریف کنید

2. شرط تحقق فرایند تدریس را ذکر نمایید .

3. اجزاء و عناصر فرایند تدریس را نام ببرید ویژگی های هر یک را توضیح دهید.

4. درباره اهمیت طرح تدریس و نقش آن به اختصار توضیح دهید .

5. به نظر شما مهمترین عامل تحقق فرایند تدریس چیست ؟ استدلال خود را مختصراً تشریح نمایید .

6. مفاهیم تدریس ، آموزش و یادگیری را با هم مقایسه نمایید و ارتباط آنها را بیان نمایید .

فصل دوم

مدل عمومی تدریس

در فصل قبل عوامل اصلی فرایند تدریس معرفی و به نقش بسیار اساسی فعالیت های مربی در کنترل متغیرهای تدریس اشاره شد . در این فصل ابتدا مدل عمومی تدریس معرفی و کاربرد آن در ایجاد یک نگرش کلی تدریس توضیح داده خواهد شد و پس از آن به تشریح فعالیت های مربی در هر مرحله از این مدل پرداخته می شود .

پس از مطالعه این فصل انتظار می رود بتوانید:

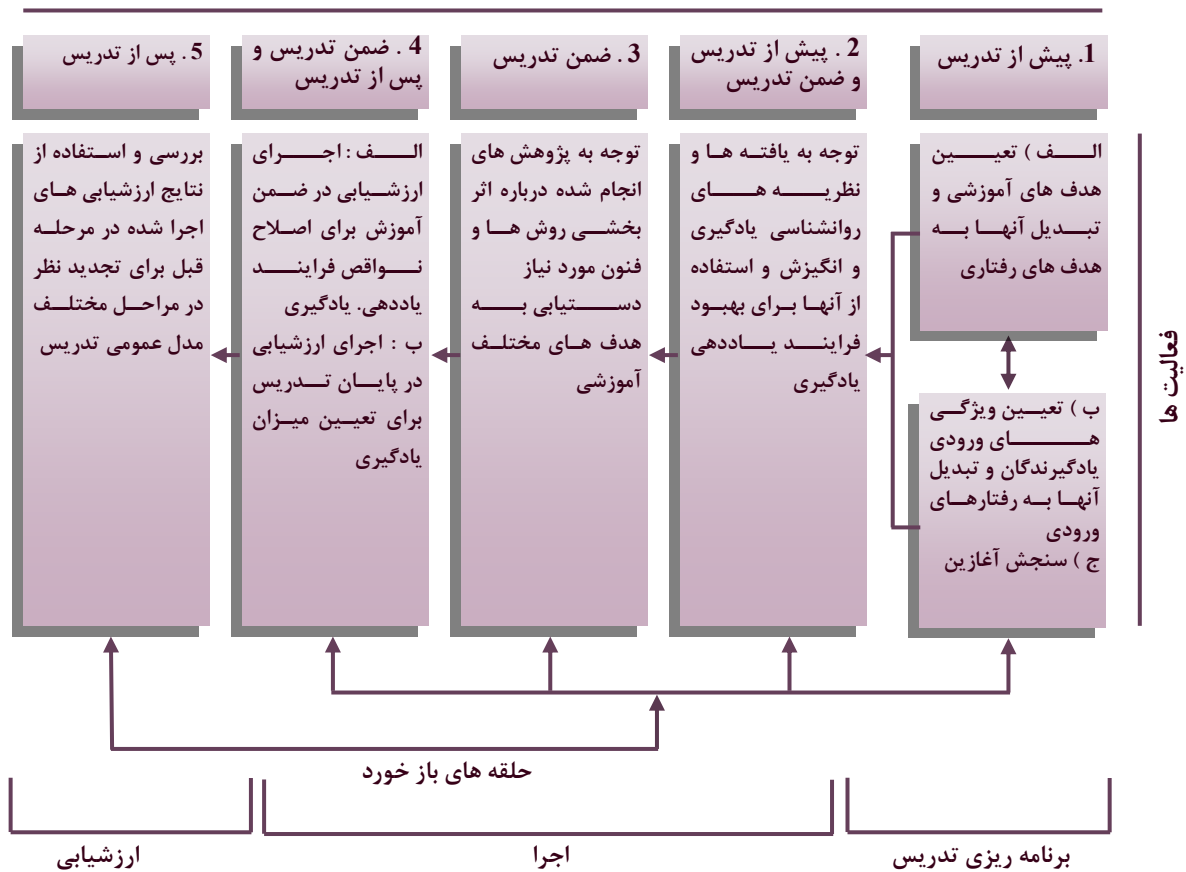
- 1 . مراحل پنجگانه مدل عمومی تدریس را توضیح دهید.
- 2 . رئوس فعالیت های هر مرحله از مدل عمومی تدریس را ذکر نمایید .
- 3 . نقطه آغاز و انجام فرایند تدریس را مشخص نمایید .
- 4 . با استفاده از تجربیات قبلی خود فهرست اقدامات ضمن تدریس ارائه شده در فصل را تکمیل نمایید.
- 5 . مفاهیم رفتار ورودی و آزمون رفتار ورودی را توضیح دهید و کاربرد آنها را در فرایند تدریس تشریح نمایید .
- 6 . با استفاده از مدل عمومی تدریس ، موضوعی از موضوعات مجموعه کتب آموزش بهورزی را طراحی نمایید.

مدل عمومی تدریس و مراحل آن

برای نشان دادن فعالیت های تدریس به صورت یک رشته فعالیت های منظم و متوالی از سوی متخصصان آموزش و تدریس مدلی موسوم به مدل عمومی تدریس (General Teaching Model) مطرح شده است. این مدل، مراحل تدریس را به خوبی توصیف می کند و با سازماندهی فعالیت ها در هر مرحله، کمک شایانی به کسب یک نگرش کلی به فعالیت های تدریس می کند. « این مدل ابتدا به وسیله رابرت گلیر (1962) ایجاد و بعد ها کسان دیگری از جمله جان دی چکو (1968)، دیوید مایلز و رایینسون (1971)، و گیچ و برلایندر (1984) در آن تغییراتی دادند. آنچه در اینجا ارائه می شود صورت نهایی این مدل است که با جزئی تغییراتی از کتاب روانشناسی پرورشی تالیف گیچ و برلایندر (1984) اقتباس شده است. »

در این مدل فعالیت های عمده مربی در پنج مرحله مشخص شده است. ابتدا با شکل کلی مدل آشنا خواهیم شد و پس از آن به معرفی هر یک از مراحل پنجگانه آن و برخی اصطلاحات و مفاهیم مطرح شده در هر مرحله پرداخته می شود ابتدا لازم است بدانید که به دلیل کاربرد این مدل در موضوعات مختلف درسی و در نظر گرفتن قابلیت اجرا برای تمامی سطوح آموزشی، عنوان مدل عمومی به آن اطلاق شده است. از این مدل می توان به عنوان مبنا و الگویی برای تهیه طرح درس به منظور افزایش اثر بخشی تدریس استفاده نمود. شکل کلی مدل عمومی تدریس و فعالیت های مربی در مراحل مختلف آن در جدول زیر ارائه شده است. براساس این مدل، تدریس در پنج مرحله شامل پیش از تدریس، پیش از تدریس و ضمن تدریس، ضمن تدریس و پس از تدریس، و مرحله پس از تدریس انجام می شود. ابتدا به طور اجمال، مدل عمومی تدریس را از نظر بگذرانید و پس از آن به مطالعه توضیحات مربوط به هر مرحله بپردازید.

مراحل فعالیت ها

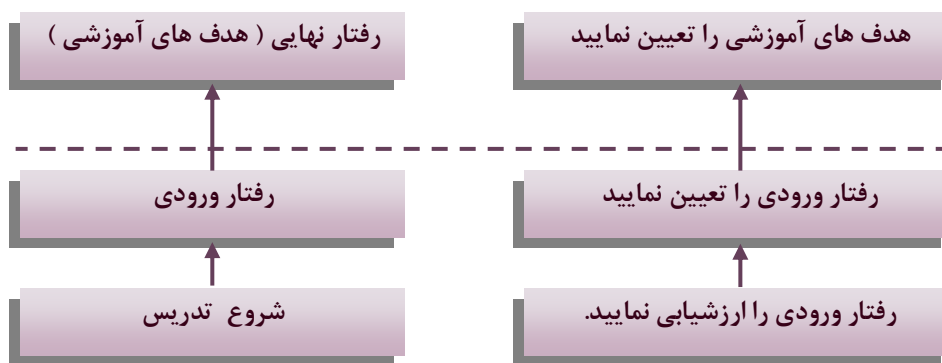
مرحله اول پیش از تدریس

در مرحله اول تدریس بر اساس مدل عمومی، دو فعالیت عمده باید صورت گیرد. فعالیت اول، تعیین هدف های آموزشی رفتاری و فعالیت دوم تعیین رفتار ورودی یا رفتارهایی است که پیش نیاز آموخته های جدید محسوب می شود.

در این مرحله با توجه به محتوای هر یک از کتاب ها، مقاصد و منظور از هر درس (هدف های آموزشی) در قالب عباراتی که گویای رفتار قابل مشاهده و اندازه گیری باشند تعیین می شود. بخش عمده ای از این فعالیت در مجموعه کتب آموزش بهورزی انجام شده است. این اهداف که عمدتاً جنبه شناختی دارند (بر اطلاعات و آگاهی های مورد نیاز بهورزان تاکید دارند) بایستی همراه با اهداف حیطه های دیگر یادگیری که در کتاب روانشناسی یادگیری و آموزش به آنها اشاره شده است تکمیل و با در نظر گرفتن جنبه های عاطفی، روانی حرکتی و تعاملی مورد نیاز یادگیرندگان به صورت صریح و روشن مشخص شوند. حاصل اینکه براساس مرحله اول مدل عمومی تدریس، ابتدا باید هدف های آموزشی را تعیین کنید. مثال: «پس از اتمام تدریس دانش آموزان بتوانند روش های تنظیم خانواده را توضیح دهند».

بعد از تبیین و تعیین اهداف آموزشی که نتایج نهایی تدریس (آنچه باید آموخته شود) را نشان می دهد، آمادگی یا ویژگی هایی از یادگیرندگان که پیش نیاز ارائه تدریس و یادگیری هدف های آموزشی است تعیین می شود. این ویژگی ها که برای ورود به بحث ضروری و اساسی هستند. با اصطلاح «رفتار ورودی» (Behavior Entry) شناخته می شوند. فعالیت تدریس به روند حرکت از رفتار ورودی به رفتار نهایی (اهداف آموزشی) اطلاق می گردد. به عبارت دیگر آغاز فعالیت های آموزشی و تدریس با اصطلاح «رفتار ورودی» و انجام این فعالیت با «رفتار نهایی» مشخص می شوند.

در مجموع فعالیت های مرحله اول مدل عمومی تدریس شامل سه فعالیت، تعیین هدف های آموزشی، تعیین رفتار های ورودی و ارزشیابی رفتار ورودی است. این فعالیت ها در شکل زیر نشان داده شده است:

نمودار کلی تدریس و فعالیت های مرحله اول عمومی تدریس

از آنجا که هر نوع یادگیری، حتی ساده ترین آنها برپایه یادگیری قبلی استوار است «تعیین رفتار ورودی» نقش بسیار مهمی در فرایند تدریس ایفا می کند. «فراموش نباید کرد که تدریس کننده هر چقدر فداکاری کند، دانش آموز نخواهد رفتاری را کسب نماید که بر بنیاد رفتارهای دیگری که هنوز نیاموخته است استوار باشد. یادگیری بر یادگیری بنا نهاده می شود و اگر سنگ بنای یادگیری های پیشین مستحکم نباشد، یادگیری های جدید به دشواری تشکیل خواهد شد» *

* سیف علی اکبر (1378). روانشناسی پرورشی. ص 131.

مثال زیر نمونه ای از پیش نیاز های موضوع مراقبت از استفاده کنندگان از روش های پیشگیری از بارداری برای بهورزان را نشان می دهد.

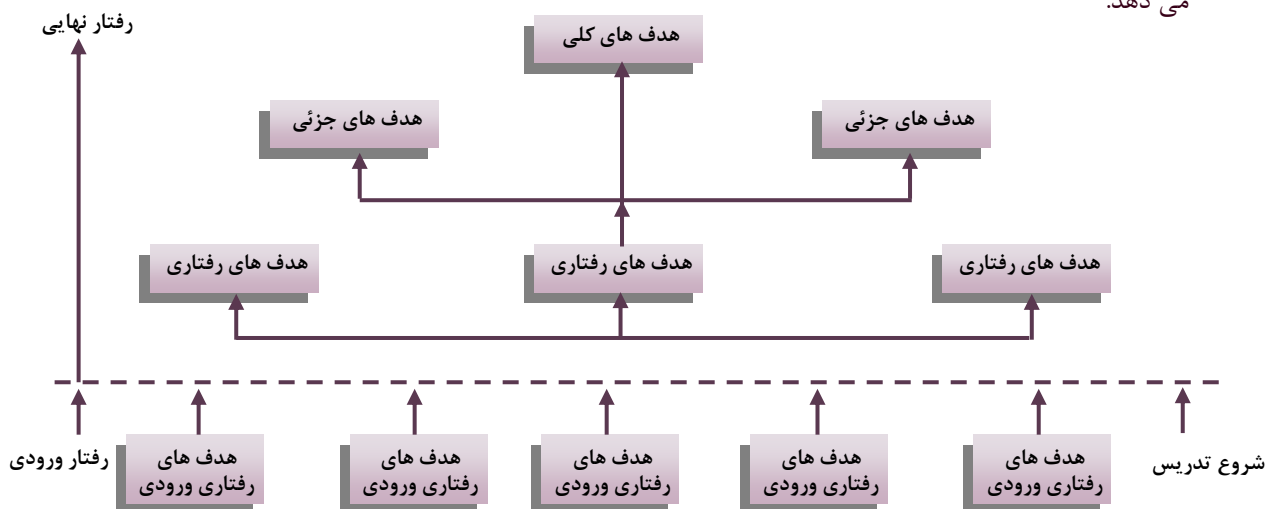

در فصل های آتی درباره نحوه تعیین و تبیین رفتار ورودی بحث مفصل تری خواهیم داشت ، اما در اینجا به منظور آشنایی کلی با اجزاء مدل عمومی تدریس مختصر اشاره ای به این مفاهیم شده است . «رفتار ورودی» یکی از این مفاهیم است که برای پیش دانسته ها و کم و کسر یادگیریهایی نیاز استفاده می شود بنابراین دومین فعالیت این است که رفتارهای ورودی را معین نمایید

مثال

- دانش آموز باید مفهوم تنظیم خانواده را توضیح دهد.
- دانش آموز باید منظور از گروه هدف در برنامه تنظیم خانواده را بیان نماید

به این ترتیب ، نقطه آغاز تدریس اثر بخش تعیین می شود . نمودار زیر ، روند انجام تدریس را به طور خلاصه نشان می دهد.

«ارزشیابی رفتار ورودی» از مفاهیم دیگری است که از آن به منظور حصول اطمینان از پیش دانسته ها و تشخیص کم و کسر یادگیری های پیش نیاز استفاده می شود. ارزشیابی رفتار ورودی (Preassessment) نوعی ارزشیابی تشخیصی محسوب می شود که معمولاً در آغاز فرایند تدریس به صورت مختلفی از جمله طرح پرسش یا پرسش هایی صورت می گیرد.

مثال

- آیا می دانید منظور از برنامه بهداشتی چیست؟
- بچه ها می دانید دستگاه لنفی چیست؟
- آیا منظور از دستگاه و دستگاه های بدن را می دانید و...

با طرح این قبیل پرسش ها می توان به میزان تسلط دانش آموز بر موضوعات پیش نیاز یادگیری های جدید پی برد و نقطه آغاز فعالیت تدریس را تعیین نمود. چنانچه احیاناً دانش آموزان به این پیش نیازها تسلط کافی ندارند ضروری است که با ارائه آموزش جبرانی، آمادگی لازم برای ارائه درس تازه را فراهم کنید.

رفتار ورودی را ارزشیابی نمایید.

پس سومین فعالیت در مدل عمومی تدریس این است که:

به این ترتیب آخرین فعالیت مرحله اول مدل عمومی تدریس صورت می گیرد.

مرحله دوم: پیش از تدریس و در ضمن تدریس

در متن روانشناسی یادگیری و آموزش به اهمیت انگیزش یادگیری اشاره شد. توجه به انگیزش دانش آموز برای کسب مهارت های تازه، از جمله نکاتی بود که نظریه پردازان انگیزش بر آن تاکید داشتند. این قبیل یافته ها و توصیه های روانشناسی یادگیری در این مرحله از مدل عمومی تدریس در بهبود فرایند یاددهی - یادگیری به کار برده می شوند. در اینجا به اختصار تنها به رئوس کلی برخی فعالیت های ضمن تدریس اشاره می شود.

الف ایجاد انگیزه

انگیزه محرکی است که نیروی فعالیت را افزایش می دهد و بر میزان مشارکت یادگیرندگان تاثیر زیادی دارد. بهبود شرایط یادگیری و افزایش سطح کیفی روش های آموزش، برنامه ریزی منظم و دقیق، بیان هدف های آموزشی، تنوع وسایل و ابزار کمک آموزشی، ایجاد ارتباط صمیمانه، احترام و القاء احساس مسئولیت از جمله تدابیر مختلفی هستند که می توانید به منظور ایجاد انگیزه استفاده نمایید.

ب آماده سازی ذهنی

«یادگیری» بر پایه ارتباط با آموخته های قبل بنا نهاده می شود و همانند فرایند رشد، جریانی زنجیره ای، متصل و پیوسته است. بنابراین می توانید با فعالیت های خاصی، آماده شدن ذهنی فراگیران را تسریع کنید و نتیجه مطلوب تری از تدریس بگیرید. رعایت تفاوت های فردی ایجاد ارتباط بین موضوعات درسی، طرح پرسش و ایجاد موقعیت های ملموس و مبتنی بر تجربیات یادگیرندگان و تعیین اهداف آموزشی از جمله تدابیر* مختلف آماده سازی ذهنی دانش آموزان هستند.

* شما نیز بر پایه تجربیات و اطلاعات خود - از جمله مطالب کتاب روانشناسی یادگیری و آموزش - تدابیر دیگری را برای انگیزش یادگیری و آماده سازی یادگیرندگان ذکر نمایید

ج ایجاد موقعیت و محیط آموزشی مناسب

کاربرد رسانه ها و وسایل کمک آموزشی ، آرایش هندسی در قرار گرفتن صندلی ها به ویژه در دستیابی به کسب مهارت های تعاملی ، ایجاد گروه های کوچک یادگیری ، برنامه ریزی مشارکت فعال تک تک افراد گروه ها ، تعیین نقش ها و وظایف یادگیرندگان در جریان تدریس ، انتخاب روش و شیوه تدریس متناسب با محتوای درس از جمله فعالیت هایی است که می تواند در ایجاد محیط آموزشی مناسب تاثیر به سزایی داشته باشد .

د استفاده از مشوق ها و تقویت کننده های یادگیری

تایید و تقویت رفتار مثبت فراگیران در حین تدریس ، موجب تشویق آنان به مشارکت فعال در جریان تدریس خواهد بود . مربی با استفاده از تشویق های کلامی در مقابل رفتار های مثبت مقدمات تجربه موفقیت در تحصیل را برای دانش آموزان خود فراهم می نماید .

ه انجام به موقع ارزشیابی ها و تدارک تمرین های مناسب

تاثیر تمرین در کل فرایند یادگیری و حیطه های مختلف آن ، به ویژه در حیطه روانی . حرکتی انکار ناپذیر است . کیفیت اجرای تمرین ، مقدار و زمان نقش مهمی در تثبیت آموخته ها دارد . در فصل های بعد این متن ، توضیحات بیشتری درباره هریک از موارد مطرح شده ارائه خواهد شد . در اینجا تنها به ذکر این نکته اکتفا می شود که با ارزشیابی به موقع ، می توان به میزان موفقیت دانش آموز در دستیابی به اهداف آموزشی پی برد و متناسب با آن ، به ارائه تمرین ها در زمان های مختلف مثلا در زمان های منفصل 10 دقیقه ای و نیز به میزان لازم برای هر یک از دانش آموزان پرداخت.

در مجموع از آنجا که نظریه های یادگیری شرایط حصول یا عدم حصول یادگیری را تحلیل می کنند در این مرحله از مراحل پنجگانه مدل عمومی تدریس باید مورد توجه قرار گیرند و از آنها می توان برای بهبود فرایند یاددهی . یادگیری استفاده نمود .

حال با توجه به آنچه و گفته شد ، در مرحله دوم مدل عمومی تدریس باید :

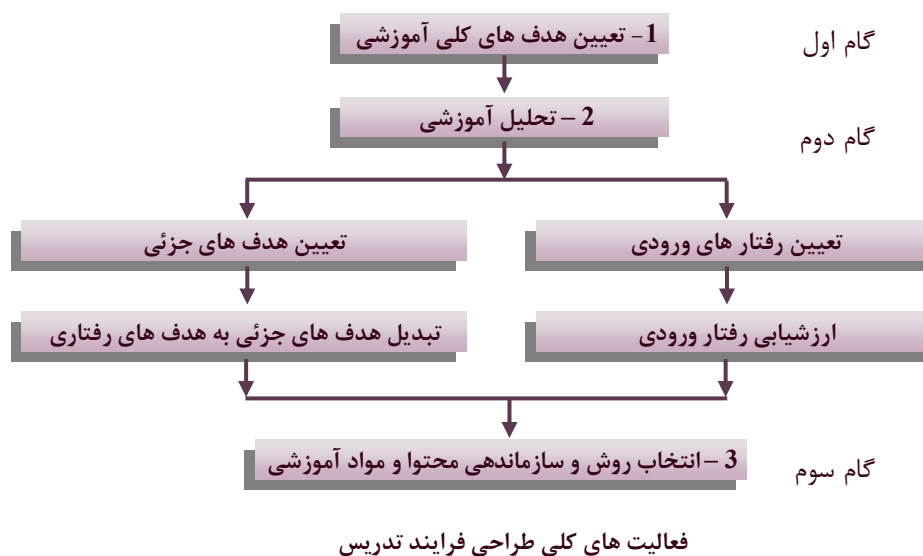
به راه های جلب انگیزش ، افزایش توجه و هر چه جذاب تر کردن فعالیت تدریس ، آماده سازی ذهنی ، ایجاد موقعیت و محیط آموزشی مناسب ، استفاده از مشوق ها و تدارک تمرین های مناسب بیانیدشید و مناسب ترین طریق برای رسیدن به اهداف آموزشی را معین کنید .

مرحله سوم : در ضمن تدریس

فعالیت عمده این مرحله این است که: نحوه تدریس (روش و فنون تدریس) خود را با توجه به اهداف آموزشی معین نمایید.

پژوهش های انجام شده درباره اثر بخشی روشها و فنون مختلف آموزشی نشان می دهد که هر یک از روش ها کاربرد ویژه ای دارند . انتخاب مناسب روش ها و فنون تدریس نیاز به شناخت بیشتر هر یک از آنها دارد و مطالب فصل های بعد این متن ، عهده دار پاسخگویی به این نیاز هستند بنابراین فصل های آخر این کتاب اختصاص به معرفی الگو ها ، روش ها و شیوه های تدریس است تا با آگاهی و شناخت هر چه بیشتر هر یک ، فعالیت مرحله سوم مدل عمومی تدریس به نحوه مطلوب تری انجام شود . هر یک از روش ها و فنون آموزشی ، قالب و چارچوب ویژه ای برای فعالیت های ضمن تدریس تعیین می نماید . برای برنامه ریزی فعالیت این مرحله ذکر این نکته حائز اهمیت است که اگر نوع یادگیری را دقیق تر تعریف کنید می توانید روش های تدریس خاص تری انتخاب نمایید . برای تعریف دقیقتر نوع یادگیری ، از سوی متخصصان آموزش ، فرایندی موسوم

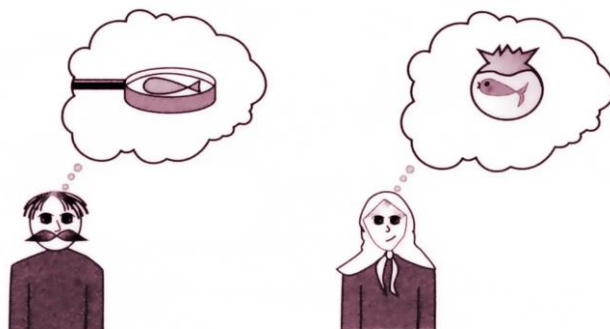
به فرایند « تحلیل اهداف آموزشی » پیشنهاد شده است . تحلیل آموزشی همانطور که در متن روانشناسی یادگیری و آموزش نیز اشاره شد ، شامل تعیین و تبیین دقیق ترین اهداف آموزشی یعنی « اهداف رفتاری » است . تحلیل آموزشی اولاً باعث دقت، تامل و تعمق بیشتر در مورد مطالب درسی است ؛ ثانياً تمام گام های آموزشی لازم برای رسیدن به هدف های کلی آموزشی را مشخص می کند ؛ ثالثاً همانطور که اشاره شد انتخاب روش ها و فنون تدریس را تسهیل می کند . بنابراین تعیین هدف های آموزشی شروع مناسبی برای تعیین گام های بعدی تدریس است . آنچه تاکنون درباره مراحل مختلف تدریس ارائه شده است در نمودار زیر نشان داده شده است . همانطور که در نمودار مشخص شده است تحلیل آموزشی دومین گام طراحی فرایند تدریس است و ثمره آن تعیین هدف های دقیق رفتاری است. این هدف ها ، فعالیت سوم یعنی انتخاب روش ها و فنون تدریس را تسهیل خواهد نمود.

مرحله چهارم : در ضمن تدریس و پس از تدریس

عمده فعالیت های این مرحله از مدل عمومی تدریس ، شامل اجرای ارزشیابی در ضمن تدریس و بعد از آن است . ارزشیابی های ضمن تدریس میزان یادگیری دانش آموزان را تعیین می کند . با این ارزشیابی ها می توان به نقایص یادگیری پی برد و برداشت ها و آموخته های یادگیرندگان را مورد ارزیابی قرار داد. آیا دانش آموز به آنچه

مورد نظر بوده است (اهداف آموزشی) دست یافته است ؟ پاسخ این پرسش را تنها از طریق ارزشیابی های ضمن تدریس می توان یافت . گاه به دلیل موانع ارتباطی ، عدم اشتراک مفاهیم و یا سوابق ذهنی یادگیرندگان ، اطلاعات و آگاهی های مورد نظر مربی ، ممکن است با آموخته های دانش آموز تفاوت داشته باشد ؛ همانطور که این امر ممکن است در مواردی در ارتباطات بین افراد صورت گیرد .

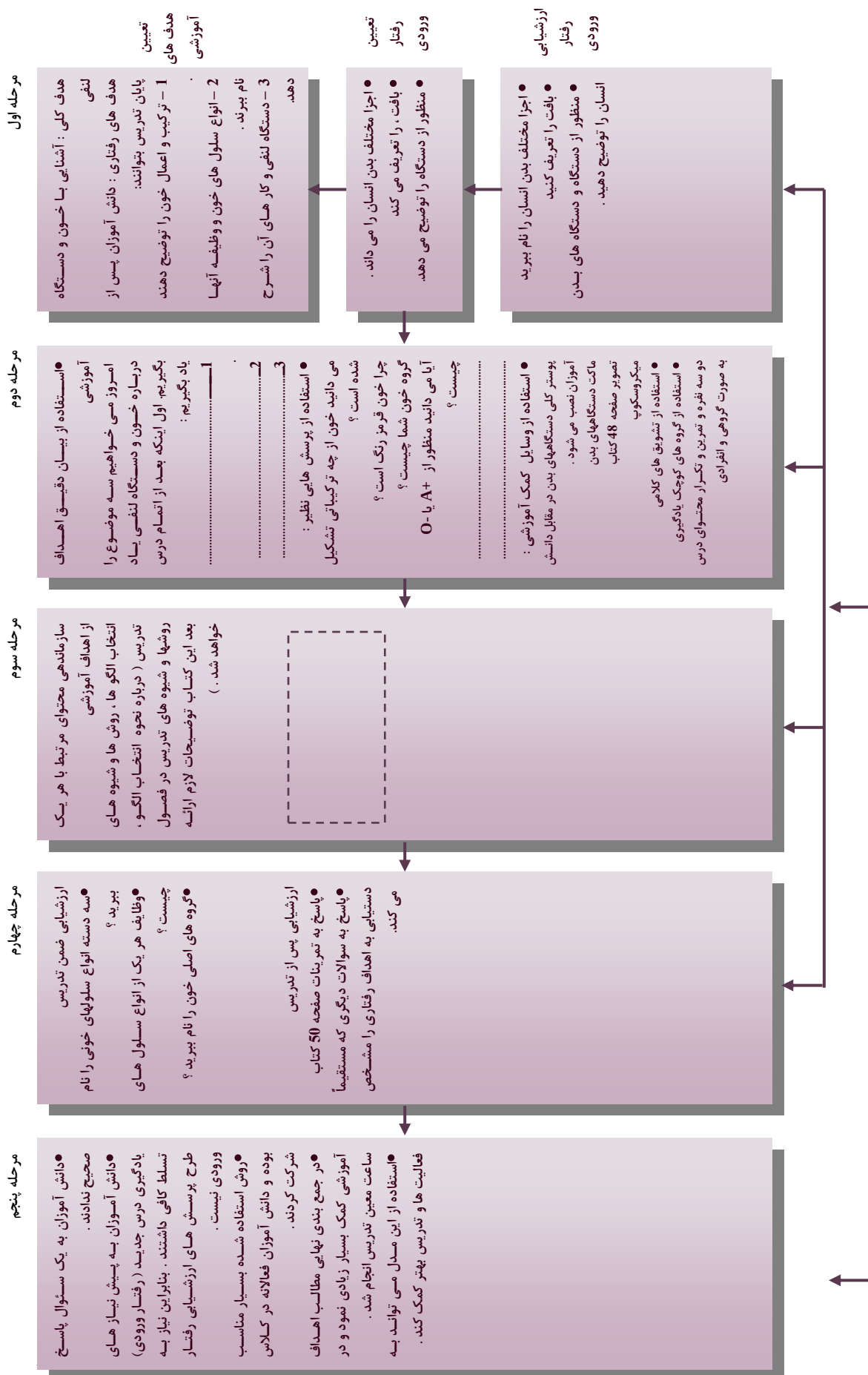
ارزشیابی ضمن تدریس به منظور کسب اطمینان از آموخته های یادگیرنده در یک موقعیت آموزشی بسیار حائز اهمیت است. استفاده از این ارزشیابی منجر به شناخت مشکلات یادگیری دانش آموزان و اقدام برای رفع آنها در ضمن فرایند تدریس خواهد شد. ارزشیابی پس از تدریس به تعیین میزان یادگیری دانش آموزان در دستیابی به اهداف آموزشی توجه دارد. در متن نظارت و ارزشیابی برای طراحی این مرحله تدریس مباحث کامل و گسترده تری شده است که می تواند راهنما و یاری دهنده بهره گیری مطلوب تر در استفاده از مدل عمومی تدریس باشد

مرحله پنجم : پس از تدریس

این مرحله که آخرین آن از مراحل عمومی تدریس محسوب می شود به ارزشیابی کل فرایند تدریس و اصلاح و تجدید نظر در هر یک از مراحل قبل توجه دارد. نتایج این ارزشیابی که با عنوان حلقه های باز خورد (Feedback Loops) در نمایش کلی مدل عمومی تدریس نشان داده شده است، فعالیت های هر یک از مراحل را تحت تاثیر قرار می دهد. چنانچه نتایج ارزشیابی مرحله قبل، حاکی از موفقیت یادگیرندگان به یادگیری مطالب مورد نظر (اهداف آموزشی) باشد طرح تایید و در غیر این صورت، هر یک از مراحل مجدداً بازنگری و اصلاح می شود.

به منظور تمرین و تکرار بخشی از مطالب این فصل، در صفحه بعد یک نمونه درسی که با استفاده از مدل عمومی تدریس طراحی شده است ارائه می شود. این مثال که از کتاب مباحث مقدماتی، فصل هشتم، ص 47. 50 انتخاب شده است فعالیت های مراحل مختلف این مدل را نشان می دهد.

طرح درس: «خون و دستگاه لنفی»، فصل هشتم کتاب مباحث مقدماتی، ص 47-50 براساس مدل عمومی تدریس»

خلاصه فصل دوم

برای سازمان دادن فعالیت تدریس به صورت یک رشته فعالیت های از پیش طراحی شده ، از سوی متخصصان آموزش مدلی موسوم به مدل عمومی تدریس مطرح شده است . این مدل فعالیت های تدریس را به پنج مرحله تقسیم می کند و قابلیت کاربرد برای تمامی موضوعات درسی در هر سطح را داراست . از این رو به آن مدل عمومی ،اطلاق شده است . در مرحله اول که مرحله قبل از تدریس نام دارد ، عمده فعالیت های هر آموزش دهنده تعیین و تبیین اهداف آموزشی هر درس است . طی فرایند تحلیل آموزشی ، اهداف کلی هر درس به اهداف رفتاری تبدیل می شود . همچنین در این مرحله رفتار ورودی و آزمون رفتار ورودی صورت می گیرد . هدف از این فعالیت ، کسب اطلاق از میزان اطلاعات ورودی و پیش نیاز های یادگیری مبحث جدید است .

مرحله دوم به کاربرد و استفاده از نظریه های یادگیری در بهبود فرایند یاددهی . یادگیری توجه دارد . مرحله سوم با این فرض که اگر اهداف را دقیق تعریف نمایید ، انتخاب روش مواد و وسایل مورد نیاز تسهیل خواهد شد به انتخاب نحوه تدریس اختصاص دارد و مرحله چهارم ، مرحله پیش بینی نظام ارزشیابی در قالب ارزشیابی ضمن تدریس به منظور پی بردن به نقایص احتمالی یادگیری دانش آموزان صورت می گیرد و ارزشیابی پس از تدریس متوجه ارزشیابی کل آموخته های دانش آموز است . نتایج این ارزشیابی ها در آخرین مرحله به تأیید یا تصحیح و بازنگری کل طرح می انجامد .

در فصل های بعد ، برخی از مفاهیم و مطالب این فصل با توضیحات بیشتری ارائه خواهد شد . علاوه بر آشنای با اقسام دیگر طراحی تدریس ، جزئیات بیشتری درباره الگو ، روش و شیوه های آموزشی ارائه می شود تا در صورت نیاز به انتخاب مدل مطلوب تر و استفاده از مدل های ارائه شده بپردازید .

با پاسخ به پرسش های زیر آموخته های خود را از مطالب این فصل ارزیابی نمایید . چنانچه در دادن پاسخ با مشکلاتی مواجه بودید متن را مجدداً مرور نمایید . از پاسخ های خود خلاصه ای از اهم مطالب فصل تهیه نمایید .

1 . نظر خود را درباره مدل عمومی تدریس با دیگران به بحث بگذارید .

2 . با استفاده از مدل عمومی تدریس یکی از مطالب درسی را در مرحله پنجگانه آن ارائه نمایید و سپس آن مدل را نقادی کنید .

3 . چنانچه با کمبود ها یا نقاط ضعفی در طراحی خود مواجه شدید ، با بهره گیری از مدل های دیگر طرح تدریس اقدام به تکمیل طرح نمایید .

4 . منظور از فرایند تحلیل اهداف آموزشی چیست ؟

5 . آزمون رفتار ورودی چه کاربردهایی دارد ؟ نحوه کاربرد آن در تعیین نقطه شروع تدریس را توضیح دهید .

6 . پنج توصیه فعالیت های ضمن تدریس کدامند؟ براساس تجربیات خود راه های ایجاد انگیزه و آمادگی در یادگیرندگان را فهرست کنید . تجربیات خود را در گروه مطرح نمایید

7 . فهرستی از مشوق ها و تدابیر مختلفی که برای تقویت مشارکت دانش آموزان در فرایند تدریس دارید تهیه نمایید.

8 . آغاز و انجام فعالیت تدریس با چه اصطلاحاتی مشخص می شوند ؟

9 . به نظر شما کدام مرحله از مراحل مدل عمومی تدریس اهمیت بیشتری در فرایند تدریس دارد ؟ نظر خود را با استدلال همراه کنید .

روش ها و فنون تدریس

در فصل قبل با مدل عمومی تدریس و فعالیت هایی که در هر یک از مراحل آن انجام می شود آشنا شدیم . در مرحله سوم مدل عمومی تدریس اشاره شد که انتخاب روش تدریس مهمترین فعالیت این مرحله است .

لازمه انتخاب روش مناسب ، آشنایی با ویژگی های هر یک از آنهاست .مطالب این بخش به همین منظور ارائه شده است . ابتدا به طور دقیق تری منظور از روش ، شیوه و همچنین الگوی تدریس مشخص می شود و سپس انواع اختصاصی تر هر یک معرفی خواهد شد . سرانجام با هدف کمک به فرایند انتخاب و ساده تر شدن انتخاب روش مناسب ، راه هایی برای کاربرد آنها پیشنهاد خواهد شد . در مجموع مطالب این بخش در چهار فصل ارائه شده است . فصل اول این بخش اختصاص به تقسیم بندی کلی روشها و فنون تدریس دارد . فصل های دیگر این بخش اختصاص به معرفی الگو ها ، روش ها و شیوه ها (فنون) تدریس دارد .

الگوهای تدریس قالب و چارچوب کلی فعالیت های مربی ، دانش آموز و مواد درسی را نشان می دهد . روش های تدریس نشان دهنده فعالیت های مربی و برنامه ریزی ارائه درس است . شیوه یا فنون تدریس ، که راه انجام دادن ماهرانه هر یک از روش ها را نشان می دهد . در مجموع برای اجرای تدریس و برنامه ریزی طرح تدریس (طرح درس) لازم است ابتدا یک چارچوب کلی (الگوی تدریس) انتخاب و پس از آن ، روش یا روش هایی را برای ارائه تدریس و پس از آن شیوه هایی را برای اجرای تدریس انتخاب کرد . مسلما راه درست تصمیم گیری و انتخاب هر یک از اینها آشنایی هر چه بیشتر با روش ها و فنون تدریس است .

فصل سوم

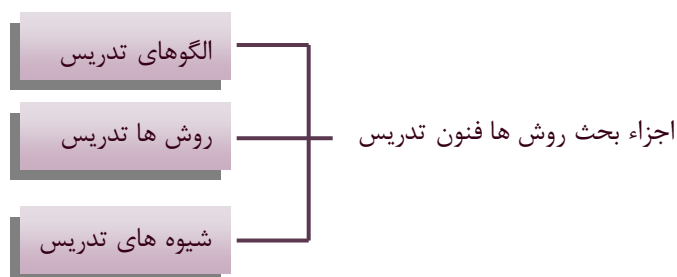
مفاهیم بنیادی روشها و فنون تدریس

در فصل های قبل اشاره شد که استفاده از هدف های آموزشی و به ویژه هدف های رفتاری کمک می کند که کلیه فعالیت های خود را در جهتی معین و مشخص ، برای رسیدن به مقاصدی که از پیش تعیین شده است سازماندهی کنیم . تعیین این اهداف آموزشی در مجموعه کتب آموزش بهورزی انجام شده است . این اهداف برای شروع کار بسیار مناسب و لازم است ؛ اما مسلماً کافی نخواهد بود. این اهداف ناظر بر انتظارات نهایی فرایند تدریس و یادگیری است . در حالیکه باید ببینیم چگونه می توان از این اهداف به عنوان وسیله ای موثر برای آموزش و یادگیری استفاده نمود . مطالب این فصل به همین منظور گردآوری شده است تا راه رسیدن به اهداف یا راه ها . روش ها و طرق مختلف رسیدن به اهداف آموزشی را معرفی نماید .

پس از مطالعه این فصل انتظار می رود بتوانید:

- 1 . درباره نقش اهداف آموزشی در انتخاب نحوه تدریس توضیح دهید .
- 2 . اجزا طبقه بندی روش ها و فنون تدریس را بیان نمایید
- 3 . تمایز بین سه مفهوم الگو ، روش و شیوه تدریس را توضیح دهید .
- 4 . انواع الگو های تدریس و تعداد آن را ذکر نمایید .
- 5 . انواع روشهای اصلی تدریس و تعداد آن را ذکر نمایید .
- 6 . انواع شیوه های اصلی تدریس و تعداد آن را ذکر نمایید .

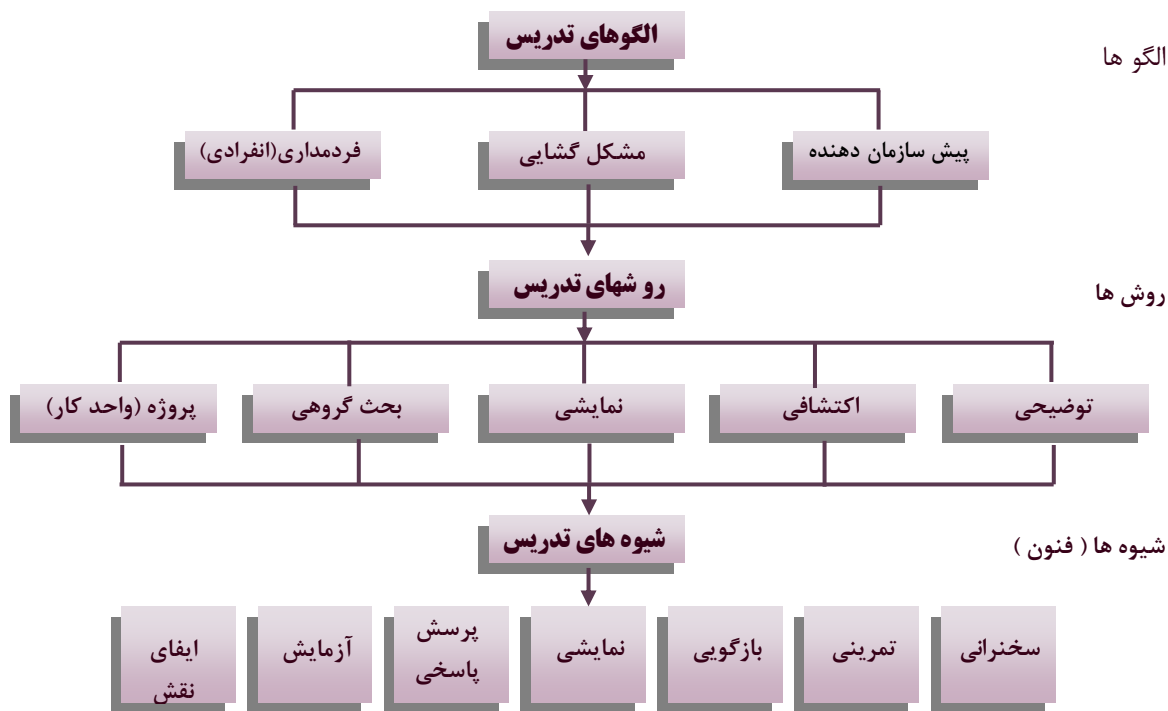
از سوی متخصصان آموزش تاکنون الگو ها ، روش ها و شیوه های بسیاری پیشنهاد شده است و مسلماً ذکر تمامی آنها در این مجال میسر نیست . بنابر این برای تنظیم ارائه آنها باید راهی برگزید که به نحو مؤثری با انواع روش ها و فنون تدریس آشنا شد . به این منظور تلاش شده است با یک دسته بندی از روش ها و فنون تدریس ، این امکان فراهم شود که کار معرفی ، انتخاب و استفاده از آنها با سهولت بیشتری انجام پذیرد . از این رو در متن حاضر به منظور سهولت در معرفی و بررسی روش ها و فنون تدریس ، تسهیل فرایند انتخاب مناسب روش ها ، همچنین استفاده متنوع و در عین حال نظام مند از آنها ، اولاً تمایز بین مفاهیم الگوی تدریس ، روش تدریس و شیوه تدریس در نظر گرفته شده است ؛ ثانیاً مناسب ترین و کاربردی ترین هر یک از آنها معرفی شده است .

ملاک این گزینش ، تناسب و قابلیت استفاده در تدریس محتوای مجموعه کتب آموزش بهورزی است . بدیهی است هر اندازه مربیان با روش ها و فنون مختلف تدریس آشنایی بیشتری داشته باشند ، آزادی عمل بیشتری خواهند داشت تا در موقعیت های گوناگون و برای دستیابی به اهداف مختلف ، از آنها برای رسیدن به مقاصد آموزشی استفاده کنند . باید اذعان کرد که قاعده خاصی برای مطابقت فعالیت های یاددهی - یادگیری (تدریس) با هدف های آموزشی در دست نیست ؛ زیرا آنچه که برای یک مربی و گروه دانش آموزان او مناسب است ، ممکن است در یک موقعیت دیگر آموزشی مناسب نباشد . از این رو باید به تدریج به موارد استفاده نقاط قوت و ضعف روش ها دست یافت و با اصلاح و بازنگری طرح های تدریس ، در مسیر صحیح تکمیل طرح ها و تسلط کامل در کاربرد هر یک از روش ها قرار گرفت . لازم به یادآوری است که این مهم در فعالیت های مرحله پنجم مدل عمومی تدریس و دیگر طرح های تدریس در نظر گرفته شده است و متعاقباً پیرامون آنها مطالب بیشتری نیز ارائه خواهد شد . تنها به ذکر این نکته اکتفا می شود که عوامل متعددی بر انتخاب روش تدریس تاثیر می گذارد که یقیناً مهمترین آن تدوین اهداف آموزشی است . انتخاب نحوه تدریس باید ناظر بر این باشد که مربی با کمک روش ها و فنون تدریس به یادگیرندگان کمک می کند تا تمامی موضوعات درسی را راحت تر ، سریع تر و عمیق تر یاد بگیرند . بدون تردید توفیق در چنین امر مهمی مستلزم شناخت کافی ، تجربه و کارورزی آگاهانه و تمرین عملی کاربرد آنها است .

در این بخش از کتاب ابتدا شکل کلی روش ها و فنون مورد نظر در نمودار صفحه بعد نشان داده شده است و سپس توضیح مربوط به هر یک از اقسام آن در فصل های بعد ارائه خواهد شد . همانطور که نمودار نشان می دهد در فعالیت تدریس می توان از الگو ها ، روش ها و شیوه های مختلفی استفاده نمود . رابطه بین این سه مفهوم همانند رابطه کل به جز است . به عبارت دیگر یعنی اینکه الگو های تدریس کلی تر از روش تدریس و روش تدریس کلی تر از شیوه تدریس است . هر الگوی تدریس از یک نظریه مشخص استخراج شده و مبتنی بر نظریه خاصی از نظریه های یادگیری است . اما روش ها و شیوه ها به طور مشخص از نظریه خاصی استنتاج نشده اند و ماحصل و نتیجه چندین نظریه یادگیری هستند . بنابراین مهمترین تمایزی که در متن حاضر در نظر گرفته شده ، تمایز بین سه مفهوم الگو ، روش و شیوه تدریس است .

« اگر چه گاهی معلمان تفاوتی میان روش ها ، الگوها و شیوه های تدریس قائل نمی شوند و بحث در مورد این

نمودار کلی الگوها ، روش ها و شیوه های تدریس

تفاوت ها و خدمات هر کدام از آنها مربوط به این مقوله نیست ، مع الوصف شیوه های تدریس را میتوان آن دسته از فعالیت های معلمان دانست که در راه هدایت فراگیران به سوی اهداف آموزشی در کوچکترین واحد زمان اجرا است . شیوه های تدریس ممکن است در یک جلسه تدریس ، چندین بار تغییر یابند .^۲ این در حالی است که معمولا الگو های و روش های تدریس ، قابلیت تغییر کمتری نسبت به شیوه های تدریس دارند . درباره هر یک از این مفاهیم توضیحات بیشتری ارائه خواهد شد. در اینجا به ذکر این نکته اکتفا می شود که با توجه به کلی تر بودن الگوها نسبت به شیوه ها ، هر الگوی تدریس را می توان به یک یا چند روش تدریس و هر روش تدریس را می توان به یک یا چند شیوه تدریس ارائه کرد . به این ترتیب با استفاده از این دسته بندی این امکان فراهم شد که تعداد زیادی از روشها و فنون تدریس معرفی شوند که در صورت لزوم می توانید از آنها در کار تدریس خود استفاده نمایید تا ضمن حفظ جامعیت موضوع ، انتخاب و استفاده از روش ها و فنون تدریس را با سهولت بیشتری انجام دهید . ذکر این حائز نکته اهمیت است که با توجه به اینکه مربیان و معلمان وظیفه طراحی ، برنامه ریزی و سازماندهی استفاده مطلوب از شرایط کلاسی را برعهده دارند ، لازم است با آشنایی هر چه بیشتر با این الگو ها ، روشها و فنون آموزشی ، بتوانند تدریس خود را با استفاده از صور مختلف آن به شکل متنوع تری ارائه نمایند. تصور اینکه سه یا چند بار در روز به یک کلاس درس رفتن و تنها از یک یا دو روش استفاده نمودن ممکن است برای یادگیرندگان قدری خسته کننده به نظر برسد ، در حالیکه می توان با تسلط در اجرای چند روش و با تنوع در نحوه تدریس به تناسب موقعیت درسی و اهداف مختلف آموزشی بازدهی بیشتر و مطلوب تری را انتظار داشت .

^۲ احیدیان ، محمد (۱۳۶۸) ، مقدمات تکنولوژی آموزش ، ص ۹۳

حال با توجه به نمودار صفحه قبل برای مثال می توان ارائه آموزش را با استفاده از الگوی پیش سازمان دهنده ، روش توضیحی، شیوه سخنرانی انجام داد . به شکلی نحوه تدریس و فعالیت های کلاسی متفاوتی با الگوی پیش سازمان دهنده ، روش بحث گروهی ، شیوه پرسش پاسخی داشته باشد .

در این باره توضیحات مفصل تری ارائه خواهد شد . اما به عنوان شروع کار می توانید نحوه تدریس خود را در صفحه 29 (مرحله سوم نمونه طرح درس ارائه شده از کتاب مباحث مقدماتی مجموعه کتب آموزش بهورزی) انتخاب نمایید . به این منظور در مستطیل خالی عبارت « الگوی پیش سازمان دهنده ، روش توضیحی ، شیوه نمایشی » را بنویسید . این عبارت نشان دهنده نحوه تدریس مبحث یاد شده است و منظور از آن انجام فعالیت های خاصی است که در ادامه مطالب این بخش به آنها پرداخته خواهد شد .

خلاصه فصل سوم

بدون تردید یکی از مهمترین فعالیت های هر مربی در امر تدریس ، انتخاب و اجرای روش مناسب تدریس است . انتخاب روش ها و فنون مناسب اهمیت بسیار زیادی در دستیابی به اهداف آموزشی دارد. گفته شد که اهداف آموزشی نتایج نهایی و عملکرد های مورد انتظار فراگیران را در پایان تدریس نشان می دهد و شروع مناسبی برای تعیین جهت فعالیت های مربی و دانش آموز است . اما پس از تعیین جهت و مشخص شدن مقصد ، باید در اندیشه راه ها و طرق مختلفی بود که رسیدن به مقصد را میسر می کند . این راه ها و طرق مختلف از سوی کارشناسان امر آموزش با مفاهیمی مانند الگو ، روش و شیوه تدریس بیان شده اند . از میان طرق مختلفی که با عنوان « الگوی تدریس » معرفی شده اند سه اصلی به نام های الگوی پیش سازمان دهنده ، الگوی فرد محوری ، الگوی مشکل گشایی انتخاب و ارائه خواهد شد . ذکر این نکته حائز اهمیت است که سایر الگو های تدریس مطرح شده در روش شناسی آموزشی معمولا با یکی از این سه الگو مرتبط هستند . عناوین پنج روش تدریس عبارتند از توضیحی ، اکتشافی ، نمایشی ، بحث گروهی و پروژه (واحد کار) . شیوه ها (فنون تدریس) عبارتند از شیوه سخنرانی ، تمرینی ، بازگویی ، نمایشی ، پرسش پاسخی ، آزمایشی و ایفای نقش .

در مجموع با انتخاب یک الگوی مناسب تدریس و یک روش و یک یا چند شیوه تدریس ، به طور مشخص نحوه تدریس ویژه ای در دسترس خواهد بود که با توجه به سه الگو ، پنج روش و هفت شیوه تدریس می توان با استفاده از ترکیب متفاوت هر یک ، این امکان فراهم باشد که با تعداد زیادی از روش ها و فنون تدریس آشنا شده و در صورت لزوم ضمن حفظ جامعیت موضوع ، انتخاب و استفاده از آنها با سهولت بیشتری انجام شود . ذکر این نکته حائز اهمیت است که داشتن این اطلاعات و شناخت هر چه بیشتر طرق مختلف تدریس ، کار تهیه طرح تدریس و همچنین انجام فعالیت های روزمره را هموارتر خواهد ساخت .

مطالبی که در فصل های بعد این متن ارائه شده اند عهده دار توضیح و تشریح هر یک از الگو ، روش ها و شیوه های تدریس است تا با آشنایی کامل با هر یک از آنها عملا شرایط کاربرد هر یک فراهم شود .

با پاسخ به پرسش های زیر آموخته های خود را از مطالب این فصل ارزیابی نمایید . تلاش کنید تا با کلمات و جملات خود خلاصه ای از مطالب ارائه شده در این فصل تهیه کنید . چنانچه در ارائه پاسخ با مشکلی مواجه بودید مطالب فصل را مجددا مرور نمایید .

1 . اجزا طبقه بندی روش ها و فنون تدریس را بیان نمایید

2 . به نظر شما مهمترین کاربرد دسته بندی روشها و فنون تدریس چیست ؟ نظر خود را استدلال نمایید .

3 . وجوه تفاوت الگو و شیوه تدریس را ذکر نمایید ذکر دو مورد کافی است .

4 . فایده استفاده از دسته بندی روش ها و فنون تدریس را توضیح دهید.

5 . تعداد و نام هر یک از الگو ها ، روشها و شیوه های تدریس را ذکر نمایید .

6 . درباره اهمیت و نقش انتخاب روش ها و فنون تدریس در دستیابی به اهداف آموزشی توضیح دهید .

7 . به نظر شما مهمترین عامل تعیین کننده نحوه تدریس چیست ؟ در این باره نظر سایر مربیان را نیز جویا باشید .

فصل چهارم

الگوهای تدریس

در فصل قبل به کلیاتی درباره انواع روش ها و فنون تدریس اشاره شد . گفتیم که تنها با اتکا به اطلاعات علمی نمی توان در فعالیت تدریس موفقیت چندانی به دست آورد ؛ بلکه لازمه آن علاوه برداشتن اطلاعات علمی ، انتخاب و اجرای روش مناسب تدریس است تا به توفیق بیشتری در تغییر رفتار (یادگیری) یادگیرندگان دست یافت . برای سهولت در این انتخاب مهم و تصمیم گیری درباره فعالیت هایی که منجر به یادگیری فراگیران شود ، لازم است با انواع راه ها و طرق مختلفی که می توان دستیابی به اهداف آموزشی را مسیر و هموار نمود آشنا شد . در این فصل یکی از اجزا دسته بندی روش ها و فنون تدریس ، یعنی « الگوهای تدریس » معرفی می شود . ابتدا منظور کلی از الگوها و سپس سه الگوی اصلی تدریس و مراحل هر یک توضیح داده خواهد شد . ضمن این توضیحات ، به موارد استفاده و همچنین مزایا و محاسن هر یک اشاره می شود و در سه موقعیت آموزشی از این الگوها استفاده خواهد شد .

پس از مطالعه این فصل انتظار می رود بتوانید:

- 1 . اهمیت استفاده از الگوهای تدریس را بیان نموده و سه الگوی اصلی تدریس را ذکر نمایید.
- 2 . با ذکر مثال منظور از پیش سازماندهی و الگوی پیش سازمان دهنده را توضیح دهید.
- 3 . اهمیت کاربرد الگوی پیش سازمان دهنده و موارد کاربرد آن را توضیح دهید.
- 4 . یک مطلب درسی را با استفاده از الگوی پیش سازمان دهنده ارائه نمایید.
- 5 . الگوی مشکل گشایی و کاربرد آن را توضیح دهید.
- 6 . یک موضوع درسی را با استفاده از الگوی مشکل گشایی ارائه نمایید.
- 7 . الگوی فردمداری و کاربرد آن را توضیح دهید.
- 8 . یک موضوع درسی را با استفاده از الگوی فردمداری ارائه نمایید.
- 9 . در یک موقعیت آموزشی ، نام الگوی تدریس مورد استفاده توسط همکار خود را ذکر نمایید.
- 10 . نمونه موقعیت های آموزشی 1، 2 و 3 فصل حاضر را مقایسه ، تجزیه و تحلیل و نقادی نمایید.

الگوهای تدریس

نظریه های یادگیری و آموزش ، اساس شکل دهی « الگو های تدریس » هستند . به عبارت دیگر با مطرح شدن هر نظریه یادگیری ، الگویی متناسب با آن نیز مطرح شده است . « الگو ، نقشه کلی انجام کاری است که بنا به مقتضیات و وضعیت جزئیات اجرایی می توان در آن تغییراتی ایجاد کرد » * منظور از الگوی تدریس (Model of teaching) نقشه و چارچوب فعالیت های مربی و دانش آموز برای سازماندهی ارائه مواد درسی است . در فصل دوم با یکی از جامع ترین این الگو های آشنا شده ایم . دیدیم که این مدل فرایند تدریس را به صورت بسیار مشخص و منظم تری نشان می دهد و در نهایت سادگی می توان به فعالیت های مراحل مختلف آن پی برد .

همانطور که در تشریح مدل عمومی تدریس اشاره شد ، یک الگو یا مدل ، مراحل مختلفی برای تدریس مشخص نمی کند که سلسله مراتبی از فعالیت ها را نشان می دهد . یک الگو ، تدریس را به صورتی معرفی می کند که افراد مختلف می توانند همانند استفاده از یک نقشه ، با نگاه به آن ، مسیر حرکت به سوی اهداف آموزشی را مشخص نمایند و با فعالیت های خاصی که در هر مرحله باید انجام دهند آشنا شوند.

به طور کلی هر الگو دارای ویژگی هایی است که اهم آنها عبارتند از :

- 1) فهرستی از کارها و فعالیت هایی که مربی و دانش آموز باید انجام دهند را مشخص می کند .
- 2) ترتیب انجام فعالیت ها را مشخص می کند .
- 3) برخورد منظم با مسائل آموزشی را تجویز می کنند ؛ به طوری که انتقال و ارتباط افراد مختلف را میسر می کند .
- 4) فرصت اصلاح و بازنگری فعالیت ها را مد نظر قرار می دهد .
- 5) بر پایه یافته های نظریه ای مشخصی بنا نهاده شده است .

در این فصل به معرفی سه الگوی تدریس پرداخت .

اولین الگویی که در این فصل معرفی خواهد شد ، الگوی موسوم به « الگوی پیش سازمان دهنده » است . این الگو برخلاف عنوان دور از ذهنی که دارد چندان ناشناخته نیست و کم و بیش با برخی از کاربرد های آن آشنا هستید . در اینجا ضمن تشریح الگوی پیش سازمان دهنده ، مراحل اجرای این الگو ارائه خواهد شد .

الگوی پیش سازمان دهنده

منظور از « پیش سازمان دهنده » مفهوم ، مطلب یا موضوعاتی است که به وسیله آن ، مطالب مختلف یک رشته یا موضوع با نظم خاصی سازمان می یابد و در ذهن دانش آموز جای می گیرد تا زمینه دریافت اطلاعات جدید را همواره و فراهم نماید . تدریس بر اساس این الگو ، با طرح یک مطلب کلی که به آن « پیش سازمان دهنده » گفته خواهد شد آغاز خواهد شد تا دانش آموز بتواند مباحث درس و جایگاه هر یک را به صورت یک ساختاری منظم و سازمان یافته در ذهن خود جای دهد . لازم به ذکر است که روش طراحی آموزشی مجموعه کتب آموزش بهورزی تا حدود زیادی براساس این الگو انجام شده است . نمودار کلی محتوای کتاب به عنوان نمونه ای از یک پیش سازمان دهنده برای مطالب کتاب به شمار می آید . روال اجرای این الگوی تدریس ابتدا از کل به جزو سپس از جز به کل است . این الگو کاربرد بسیار زیادی در موقعیت های آموزشی کلاسی و غیر کلاسی دارد و استفاده از آن ضمن تسهیل فرایند یاددهی . یادگیری زمینه را برای آموخته های بعدی هموار می سازد.

* فردانش ، هاشم (1372) ، مبانی تکنواآموزی آموزشی . ص 34

بنابراین اگر بخواهیم مطالبی را مطابق الگوی پیش سازمان دهنده ارائه نماییم ، لازم است ابتدا مطالب جدید را به وسیله یک پیش سازمان دهنده به آموخته های قبلی دانش آموزان ارتباط دهیم . این طریقه یادگیری به عنوان « یادگیری معنی دار » شناخته شده است و یکی از نظریه های یادگیری محسوب می شود . این نظریه مبنای الگوی تدریس پیش سازمان دهنده است و به وسیله روانشناس آمریکایی دیوید آزوبل مطرح شده است . « در نظریه یادگیری معنی دار » یادگیری عبارتست از ایجاد ارتباط بین مطالب جدید و ساخت شناختی یادگیرنده . بنابراین ، ساخت شناختی در زمان یادگیری مهمترین عامل تاثیر گذارنده بر یادگیری و مطالب جدید است ... این امر از طریق ایجاد نظم و هماهنگی در مطالبی که به یادگیرندگان آموزش می دهید امکان پذیر است . از این روست که آزوبل دانش و آموخته های قبلی یادگیرنده را بسیار با اهمیت تلقی می کند و در این باره گفته است که اگر قرار باشد تمام مطالب روانشناسی را تنها در یک اصل خلاصه کنم ، آن اصل این بود که تنها عامل مهمی که بر یادگیری بیشترین تاثیر را دارد آموخته های قبلی یادگیرنده است . به این اصل تحقق ببخشید و بر طبق آن آموزش دهید . (1968 . ص 5) * .

مراحل اجرای الگوی پیش سازمان دهنده

با توجه به مطالبی که ارائه شد ، می توان مراحل اجرای الگوی پیش سازمان دهنده را حدس زد . برای اجرای تدریس براساس این الگو ، فعالیت های تدریس را باید در سه مرحله انجام داد که این سه مرحله عبارتند از :

1 ارائه پیش سازمان دهنده : در این مرحله انجام فعالیت های زیر توصیه می شود : **

- اهداف آموزشی را مشخص کنید .
- سازمان دهنده ها را عرضه کنید .
- توضیحات را با مثال ها همراه کنید .
- تکرار نمایید .

مطلب پیش سازمان دهنده باید از مطلب و یا مطالب درس جدید ، بسیار روشن و آسان باشد به طوریکه ارتباط بین مطلب جدید ، بسیار روشن و آسان باشد . مهمترین نکته این است که برای ارائه مطالب درسی باید مناسب ترین پیش سازمان دهنده را انتخاب کرد . نکته دیگر این که باید اطمینان حاصل شود که دانش آموزان پیش سازمان دهنده را کاملاً درک نموده اند و می توانند آن را با مطالبی که بعداً عرضه خواهد شد ارتباط دهند . دو راه معمول محصول اطمینان از دریافت و ادراک فراگیران ، تکرار پیش سازمان دهنده به طور متناوب در حین ارائه مطالب و پرسش از آنان درباره ارتباط پیش سازمان دهنده و رؤس مطالب جدید است .

2 عرضه مطالب : پس از اینکه پیش سازمان دهنده ارائه شد ، مطالب جدید عرضه می شود . فعالیت هایی که در این مرحله صورت می گیرد عبارتند از :

- مطالب را عرضه نمایید .
- نظم منطقی مطالب یادگیری را روشن سازید .
- مطالب را به سازمان دهنده متصل نمایید .

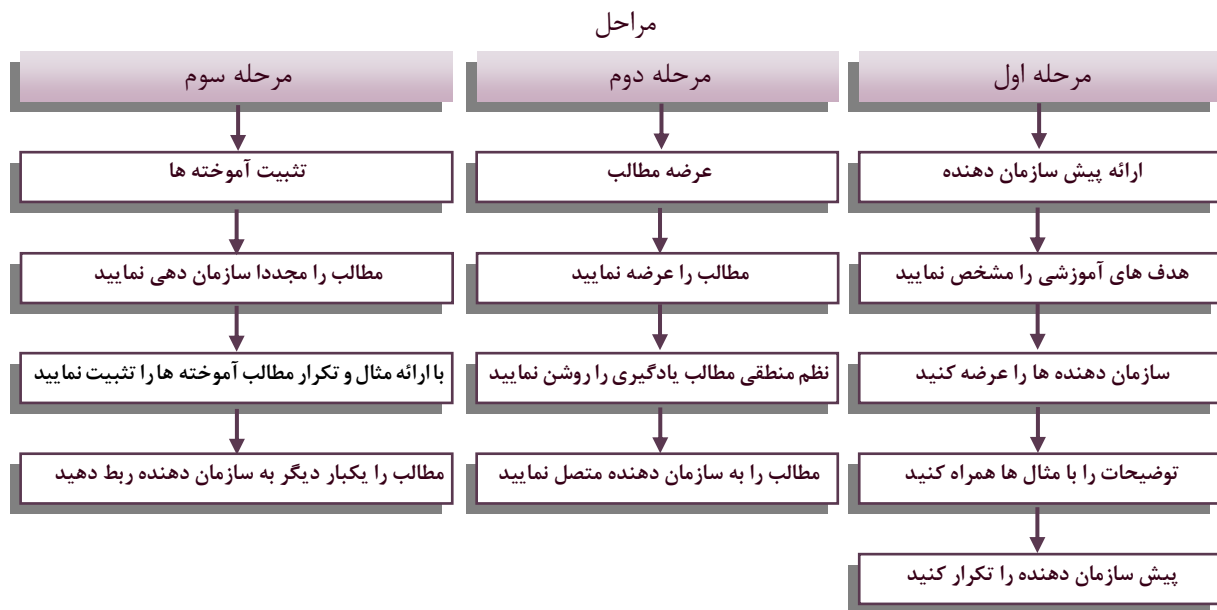
* سیف علی اکبر (1378) روانشناسی پرورشی . ص 281 .

** فعالیت های این مرحله از الگوی پیش سازمان دهنده از کتاب الگو های تدریس ، تالیف بروس جویس و دیگران ، ترجمه برنجی اقتباس شده است .

③ تثبیت آموخته ها (تحکیم سازمان شناخت) : در این مرحله با ارائه مثال ها و نمونه ها به تکرار و تمرین آموخته ها پرداخته می شود . فعالیت هایی که در این مرحله صورت می گیرد عبارتند از :

- مطالب را مجددا سازمان دهی نمایید .
- با ارائه نمونه ها و مثال های مختلف آموخته ها را تثبیت نمایید .
- مطالب را جمع بندی نمایید .
- مطالب را یکبار دیگر به پیش سازمان دهنده ربط دهید.

خلاصه فعالیت های هر یک از مراحل الگوی پیش سازمان دهنده در نمودار زیر خلاصه شده است :

همانطور که اشاره شد در اجرای تدریس با استفاده از الگوی پیش سازمان دهنده ، نقش پیش سازمان دهنده بسیار مهم و اساسی است و در واقع کلید اصلی موفقیت در اجرای الگوی پیش سازمان دهنده است . در اینجا با ذکر نمونه ای از یک موقعیت آموزشی ، کاربرد این الگو در تدریس معرفی می شود . این مثال از کتاب مباحث مقدماتی صفحات 46.43 انتخاب شده است .

موقعیت آموزشی 1

در این جلسه می خواهیم با دستگاه عصبی آشنا شویم . (هدف کلی)
انتظار می رود پس از پایان جلسه بتوانید :

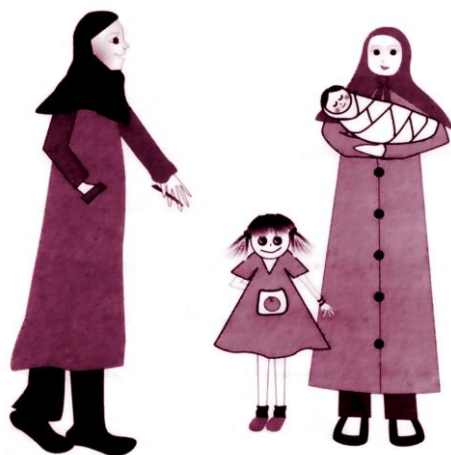
- 1) چهار بخش اصلی دستگاه عصبی را نام ببرید .
 - 2) وظایف هر بخش را به طور خلاصه شرح دهید . (اهداف رفتاری)
- (مربی با اشاره به ماکت عمومی بدن یا نشان دادن تصویری کلی از دستگاه های بدن انسان توضیحات خود را با ارائه پیش سازمان دهنده آغاز می کند)

بدن انسان از دستگاه های مختلفی تشکیل شده است که هر یک وظایف خاصی را انجام می دهند . دستگاه گوارش ، دستگاه گردش خون ، دستگاه ادراری و دستگاه تنفس ، از جمله دستگاه های تشکیل دهنده بدن انسان هستند . هر یک از دستگاه ها نقش و فعالیت های ویژه ای دارند که برای انجام وظایف خود با سایر دستگاه ها در

ارتباط هستند؛ به طوری که اگر یکی از دستگاه‌ها دچار اختلال شود کار سایر دستگاه‌ها مختل می‌شود و دیگر دستگاه‌ها نیز قادر به انجام وظایف خود نیستند. در جلسات قبل با دستگاه گردش خون، دستگاه تنفس، دستگاه گوارش، دستگاه اسکلتی، عضلانی و کار هر یک از این دستگاه‌ها آشنا شدیم. در بدن انسان دو دستگاه وجود دارد که کار تنظیم و هماهنگی بین دستگاه‌ها را انجام می‌دهد... (دستگاه عصبی و دیگری غدد درون ریز).

در موقعیت آموزشی 1 ارائه درس جدید مستقیماً از خود موضوع شروع نشده است؛ بلکه با یک موضوع کلی تر «بدن انسان از دستگاه‌های مختلفی تشکیل شده است»، «انسان برای زنده ماندن نیازمند غذا است» یا عباراتی نظیر آن آغاز می‌شود. این عبارت نقش پیش سازمان دهنده را ایفا می‌کنند. آیا در موقعیت بالا مربی می‌خواهد ذهن دانش آموزان را برای یادگیری موضوع یا مبحث جدید آماده کند؟ آیا با این کار می‌خواهد راه را برای پرداختن به موضوع درس جدید هموار سازد؟ پاسخ هر دو سؤال مثبت است. علاوه بر این مقصود این است که بین مفاهیم و مطالب جدید و آموخته‌های پیشین ارتباط ایجاد نماید و با این کار پایگاه ذهنی می‌سازد تا مفهوم جدید را به آن ربط دهد.

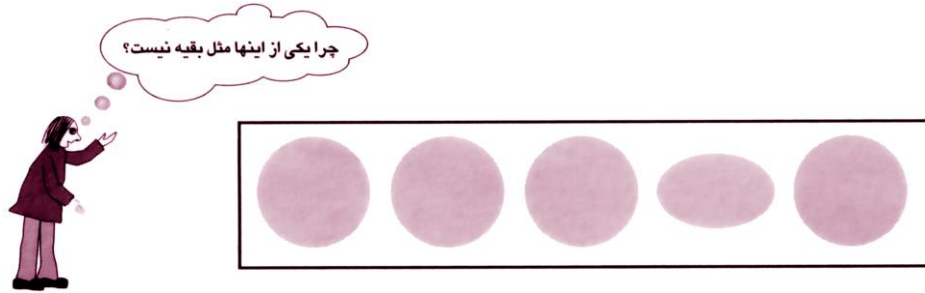
به طور کلی پیش سازمان دهنده شروع بسیار مناسبی برای ارائه درس محسوب می‌شود. به علاوه کار انتقال مطالب از دانش آموز به دیگران را ساده تر می‌کند و به همان ترتیب که او می‌آموزد، آموخته‌های خود را برای دیگران نیز توضیح می‌دهد.

به خاطر داشته باشید که گاهی بهورزان در نقش یک آموزش دهنده، باید به عرضه مطالب برای گیرندگان خدمات بپردازند.

الگوی پیش سازمان دهنده، کاربرد بسیار زیادی در موقعیت‌های مختلف کلاسی و غیر کلاسی دارد و با استفاده مکرر از آن می‌توان به خودی خود به جزئیات بیشتری برای اجرای مطلوب تر آن پی برد. همان طور که گفتیم مطابق این الگو، ترتیب و توالی ارائه مطالب به نحوی است که مطالب کلی پیش از مطالب جزئی می‌آیند. مربی در موقعیت آموزشی 1 به عنوان سازمان دهنده و نیز ارائه کننده محتوای درس در تحقق یافتن هدف‌های آموزشی و بهبود فرایند آن نقشی فعال و تعیین کننده دارد. در مقابل دانش آموز دریافت کننده مطالب است و آنها را در ساخت شناختی خود به طور ذهنی جای می‌دهد. به نظر شما چه راههایی برای فعال تر شدن دانش آموزان موقعیت آموزشی 1 می‌توان پیشنهاد کرد؟

برای کاستن از محدودیت‌های الگوی پیش سازمان دهنده می‌توان از رسانه‌های آموزشی کمک گرفت. عواملی که بر انگیزش یادگیری تاثیر دارند - از جمله مواردی که در متن روانشناسی یادگیری و آموزش آمده است در این موقعیت می‌تواند به کار رود تا با افزایش سطح برانگیختگی دانش آموز، آمادگی بیشتری برای دریافت مطالب جدید ایجاد شود. به علاوه با روشها و شیوه‌هایی که در فصول آینده معرفی خواهند شد می‌توان امکان بحث و تبادل نظر، مشارکت و افزایش روابط میان گروهی را در این الگو توسعه داد. در مجموع علی‌رغم برخی محدودیت‌هایی که به آنها اشاره شد، این الگو کاربرد‌های بسیار زیادی در موقعیت‌های کلاسی دارد و در جای خود یکی از مطلوب ترین طریق دستیابی به اهداف آموزشی محسوب می‌شود.

طریقه دیگری که می تواند به عنوان الگوی تدریس برای دستیابی به اهداف آموزشی به کار برده شود ، استفاده از الگوی دیگری موسوم به الگوی مشکل گشایی است . این الگو ، بر اساس کاربرد روش علمی ، دریافتن پاسخ به یک مساله یا مشکل طرح و تنظیم شده است . جان دیویی دانشمند تعلیم . تربیت آمریکایی در تنظیم و پیشنهاد این الگو مهمترین نقش را ایفا نموده است . فعالیت اصلی مربی در این الگو ، طرح مساله و ارائه و اشاره ها و نشانه هایی برای حل مساله توسط دانش آموزان محسوب می شود . الگوی مشکل گشایی با الگوی معادل ، تغییر و تحولی از معلم محوری به شاگرد محوری است . گفتیم که در الگوی پیش سازمان دهنده مربی نقش بسیار فعالی دارد و دانش آموزان بیشتر به ارتباط ذهنی مشغول هستند ، این در حالی است که در الگوی مشکل گشایی نقش مربی عمدتاً تسهیل فرایند یادگیری و جهت دهی به فعالیت ها برای رسیدن به اهداف آموزشی است . تدریس با استفاده از این الگو در 5 مرحله صورت می گیرد که این مراحل عبارتند از :

1) مواجه نمودن با مساله

اشاره شد که مهمترین فعالیت مربی در این الگو ، طرح یک موقعیت مساله دار ، غیر منتظره یا ناشناخته است . مسئله می تواند از طرق مختلفی از جمله ترسیم یک موقعیت داستانی یا حقیقی ، نمایش فیلم کوتاه ، ارائه عکس ، تصویر ، پوستر ، چارت ، نمودار ، ارائه یک گزارش از وضعیت بهداشتی یک منطقه ، سؤال برانگیزاننده ، انجام یک فعالیت ، انجام یک آزمایش و غیره مطرح شود تا

توجه دانش آموز به روایات ناهمخوان یا نکته تازه ای جلب گردد . پس برای اجرای مرحله اول این الگو ، یادگیران را باید با مسئله و یا مشکلاتی مواجه نمود .

به طور کلی مسئله عبارتست از تعارض یا تفاوت بین یک موقعیت موجود و موقعیت دیگری که ما می خواهیم ایجاد کنیم . باید در نظر داشت که فرض اصلی این الگو این است که دانش آموز می تواند به نتیجه و هدف مورد نظر برسد و تنها لازم است فرصت و امکان رسیدن به پاسخ مساله را برای او ایجاد کرد.

خطر مرگ و میر زایمان در زنان بسیار جوان بیشتر است .
عوارض بسیار زیادی مادران بسیار جوان را تهدید می کند

برای انجام فعالیت های این مرحله باید گام های زیر را طی نمود :

- گام اول : همانند مرحله اول مدل عمومی تدریس ، عملکردی را که از یادگیرنده انتظار دارید به صورت رفتار نهایی (اهداف) آموزشی مشخص نمایید .
- گام دوم : تدریس را با طرح مساله آغاز نمایید .
- گام سوم : دانش آموز را متوجه نا همخوانی ، تفاوت ، تعارض ، نقص ، اختلال ، ناهماهنگی نمایید .

2) جمع آوری اطلاعات

پس از طرح مسئله ذهن کاوشگر آدمی به جستجوی پاسخ، تفسیر، توضیح و راه حل های مساله می پردازد. در این مرحله تلاش می شود تا از آزمایش و خطا و پاسخ های تصادفی دانش آموز کاسته شود و از تفکر به پیش بینی راه حل احتمالی مساله بپردازد. در این مرحله پاسخ های دانش آموزان گردآوری می شود. برای انجام فعالیت های این مرحله گاه های زیر را باید طی نمود:

- گام چهارم: پاسخ و مطالب دانش آموزان را گردآوری می نمایید. (آنها را می توان بر روی تابلو یادداشت و دسته بندی نمود). برای مثال می توانید پاسخ هایی را که به هر یک از مشکلات زیر می دهند را دسته بندی کنید.

علل بروز مشکلات:

- عدم برخورداری بهورز از مهارت های لازم
- عدم برخورداری بهورز از انگیزه های لازم
- عدم نظارت مرکز بهداشتی درمانی بر فعالیت های بهورز
- سطح سواد پایین مردم منطقه
- عدم تشکیل کلاس های بازآموزی بهورزان

- گام پنجم: فعالیت ها و مشارکت دانش آموزان را تایید، تشویق و تقویت نمایید و آنها را به سمت پاسخ های مطلوب تر هدایت نمایید
- گام ششم: پاسخ ها را دسته بندی نمایید.

3) انتخاب مناسب ترین پاسخ

در مرحله سوم از مراحل الگوی مشکل گشایی، پاسخ یا پاسخ های احتمالی مشخص می شوند تا بررسی دقیق تر و آزمون پاسخ ها پرداخته شود. به این منظور می توانید در مثال همین صفحه، از دانش آموزان سؤال کنید که به نظر آنها کدام یک از مشکلات مهم تر است. پس از گردآوری پاسخ ها، مناسب ترین را انتخاب کنید.

- گام هفتم: پاسخ های کاملاً مرتبط را جدا نمایید
- گام هشتم: متغیر های مرتبط را به صورت فرضیه بیان نمایید.
- گام نهم: رابطه بین متغیر ها را آزمون نمایید.

4) اثبات یا رد پاسخ

نکته اصلی در این مرحله اثبات (تایید) یا رد پاسخ احتمالی (فرضیه) است. با تکرار و کنترل پاسخ ها، دانش آموزان به یادگیری عمیق مطلب مورد نظر می پردازند. به این منظور می توانید دلایل رد و یا تایید را با دانش آموزان در میان بگذارید و برای مشارکت بیشتر آنها در یافتن پاسخ نهایی از آنها نظر خواهی کنید.

- گام دهم: مطالب را سازمان دهی نمایید.
- گام یازدهم: مراحل را مجدداً کنترل نمایید.

5) نتیجه گیری

آخرین مرحله و گام دوازدهم الگوی مشکل گشایی مرحله نتیجه گیری و جمع بندی فعالیت های هر یک از مراحل قبل است. گام دوازدهم: از مطالب ارائه شده نتیجه گیری کنید.

در مجموع، آموزش و تدریس با استفاده از این الگو می تواند به فعالیت و مشارکت فعال در جریان یادگیری بیانجامد و جریان تدریس را به شکلی موثر و برانگیزاننده تبدیل نماید. این الگو هم به صورت جمعی (مثلاً برای یافتن راه حل های یک مسئله عمومی) و هم به صورت انفرادی (مسئله ای که برای یک نفر مطرح شده است) به کار برده می شود. در این الگو تنها مربی نیست که با تک تک دانش آموزان ارتباط برقرار می کند بلکه اساساً شکل ارتباط بین همه دانش آموزان و افراد شرکت کننده در جلسه است. «در این الگو تازه ترین نظام کلاس داری اجرا می شود. چگونگی ارتباطات و جو کلاس در پیشرفت و رضایت خاطر معلم و شاگردان تاثیر فراوانی دارد. ارتباط اعضای کلاس با هم بسیار عمیق و بر اساس احترام متقابل است. آنان در این ارتباط متقابل، نگرش ها، ارزشها، مهارت ها و دانش های جدید می آموزند و اشکالات رفتاری خود را اصلاح می کنند.»*

استفاده از این الگو برای ارتقاء سطح یادگیری دانش آموزان به سطوح بالاتر اهداف حیطة شناختی (که در متن روانشناسی یادگیری و آموزش به آنها اشاره شد) بسیار مناسب است. بنابراین وقتی انتظار می رود، دانش آموزان به شناخت دقیق و عمیقی نسبت به یک مطلب دست یابند، استفاده از این روش توصیه می شود. از مزایای مهم استفاده از این روش، کاربرد های اجتماعی آن و توسعه مهارت های تعاملی برای دستیابی به راه حل مشکلات اجتماعی و بهداشتی است.

«حل مسئله و آفرینندگی در بالاترین سطح فعالیت های شناختی انسان قرار دارند و ارزشمندترین غایت های پرورشی و هدف های آموزشی به حساب می آیند. در واقع هدف عمده همه نهاد های پرورشی و همه فعالیت های آموزشی ایجاد توانایی حل مسئله و آفرینندگی در دانش آموزان و دانشجویان است، زیرا تنها از راه ایجاد این توانایی هاست که می توان افراد را برای مقابله با شرایط متغیر زندگی و موقعیت های جدیدی که مرتباً با آن روبرو می شوند آماده کرد»**

در شکل زیر مراحل مختلف الگوی مشکل گشایی فعالیت هایی که برای اجرای گام به گام این الگو انجام می شود نشان داده شده است.

مراحل الگوی مشکل گشایی

مرحله اول	مرحله دوم	مرحله سوم	مرحله چهارم	مرحله پنجم	مراحل
عنوان مراحل	جمع آوری اطلاعات	انتخاب مناسب ترین پاسخ	اثبات یا رد پاسخ	نتیجه گیری	
فعالیت ها	پاسخ نهایی دانش آموزان را گردآوری نمایید	پاسخ های مرتب را جدا نمایید	مطالب را سازماندهی نمایید	مطالب را جمع بندی و نتیجه گیری نمایید	
	مشارکت ها را تأیید و تقویت نمایید و هدایت نمایید	متغیر های مرتبط را به صورت فرضیه بیان نمایید	مراحل را مجدداً کنترل نمایید		
	پاسخ های را دسته بندی جدا نمایید	رابطه بین متغیر ها را آزمون نمایید			
	دانش آموز را متوجه نا همخوانی تفاوت تعارض، نقص یا اختلال نمایید				

* شعبانی، حسن (1379)، مهارت های آموزشی و پرورشی، ص 362

** سیف علی اکبر (1378)، روانشناسی پرورشی، ص 415

همانطور که اشاره شد مهمترین گام الگوی مشکل گشایی ، طرح مسئله و یا استفاده از مسایلی است که یادگیرنده یا یادگیرندگان با آن مواجه می شوند . این گام ، کلید اصلی موفقیت در اجرای الگوی مشکل گشایی است. در اینجا با ذکر نمونه ای از یک موقعیت آموزشی ، کاربرد این الگو در تدریس معرفی می شود . این مثال همان نمونه استفاده شده در الگوی پیش سازمان دهنده است که به منظور مقایسه با موقعیت قبل ، این بار با الگوی مشکل گشایی ارائه می شود . پس با هم یک بار دیگر به سراغ همان موقعیت و همان کلاس و مربی دانش آموزان می رویم .

موقعیت آموزشی 2

مربی: در این جلسه می خواهیم با دستگاه دیگر بدن به نام دستگاه عصبی آشنا شویم . (هدف کلی)
انتظار می رود پس از پایان جلسه بتوانید :

- چهار بخش اصلی دستگاه عصبی را نام ببرید .
- وظایف هر بخش را به طور خلاصه شرح دهید . (اهداف رفتاری)

مربی به جای توضیح پیرامون دستگاه عصبی به طرح پرسش درباره دستگاه عصبی می پردازد :

مربی : به نظر شما با استفاده از اطلاعاتی که دارید می توانید بگویید دستگاه عصبی چیست ؟ کجا قرار دارد و از چه قسمت هایی تشکیل شده است ؟ (مکث)

دانش آموز : من فکر می کنم اون هم دستگاهی مثل بقیه دستگاه های بدن است و محل اوون در سر و داخل کانال ستون فقرات است.

مربی : بله این درسته ، اما تنها گفتن اینکه اون هم مثل بقیه است چیزی را برای ما روشن نمی کند .

دانش آموز : دستگاه عصبی ما دستگاهی است که با همه اعضای بدن ارتباط دارد و کار تمام دستگاه های دیگه را کنترل می کنه .

مربی : پس چه جوری می تونه کار تمام دستگاه های بدن را کنترل کنه ؟

دانش آموز : از طریق رشته های عصبی که به اعضای مختلف بدن می ره .

مربی : این پاسخ را روی تابلو یادداشت می کنم . اما باید بگویم که هنوز با پاسخ های کامل و دقیق سؤالات بالا فاصله زیادی داریم . البته در کتاب شما ، این دستگاه معرفی شده است ؛ ولی ما می خواهیم خود مان آن را توصیف کنیم و بعد با توضیحات کتاب مقایسه کنیم .

دانش آموز : شما ارتباط دستگاه عصبی و بقیه اعضای بدن را تاکید کردید ؛ احتمالاً باید کارش تنظیم عملکرد دستگاه های دیگر بدن باشد .

مربی : بله به مطلب خوبی اشاره کردید ! این پاسخ را هم یادداشت می کنم .

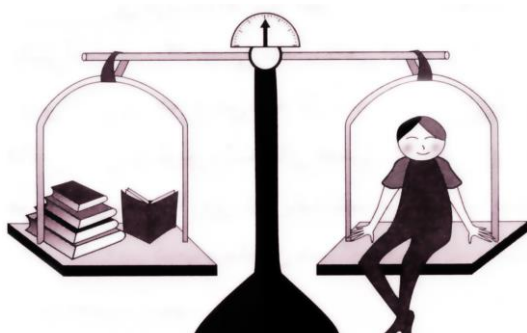
به این ترتیب پاسخ های مختلف گردآوری و پس از آن پاسخ های درست تر، با مطالب مناسب ، مقایسه و سپس نتیجه گیری خواهد شد . در موقعیت آموزشی 2 که نمونه ای از موارد استفاده الگوی مشکل گشایی است ، برخلاف موقعیت آموزشی 1 مطالب به صورت کلی ارائه نشده است ، بلکه با استفاده از شیوه پرسش - پاسخی ، یادگیرندگان به جمع آوری اطلاعات و استخراج نتایج ترغیب شده اند . دانش آموزان در همه مراحل اجرای الگو ، نقش بسیار فعالی ایفا نمودند و مربی نیز ، به عنوان عضوی از گروه ، نقش هماهنگ کننده ، سؤال کننده و جهت دهنده به فرایند جمع آوری اطلاعات ایفا نمود تا در شرایط مناسب داده های گرد آوری شده را به اهداف مورد انتظار مرتبط سازد و دانش آموزان را به سوی تصحیح و تکمیل اطلاعات خود هدایت نماید .

در مجموع اگر چه این الگو، کاربرد های ویژه ای به خصوص در زمینه اهداف حیطه عاطفی و مهارت های تعاملی دارد، می تواند به شکل های مختلفی (از جمله نمونه ذکر شده) چه در موقعیت کلاسی و یا خارج از کلاس درس مورد استفاده قرار گیرد تا دانش آموزان و یادگیرندگان پس از چند بار کاربرد الگو افرادی فعال، کوشا و مشارکت جو در جریان تدریس باشند.

الگوی فردمداری (انفرادی)

سومین الگویی که در این فصل معرفی خواهد شد، الگویی موسوم به الگوی «فردمداری» است که چون فرد یاد گیرنده را کانون فعالیت تدریس قرار می دهد با این عنوان شناخته شده است. «به طور کلی الگوی انفرادی تدریس، محیط های یادگیری را توصیف می کنند که در آن امید به پرورش دانش آموزان بیش از کنترل یادگیری است.» *

اساس تدریس و آموزش در این الگو، بر مناسبات بین مربی و دانش آموز استوار است و منظور از اجرای الگو، رشد جنبه های مختلف فرد، از جمله توسعه ظرفیت های فکری دانش آموزان و بهره بردن از موقعیت های یادگیری است. شکل های مختلف این الگو، به ویژه در موقعیت های مشاوره ای کاربرد دارند. برای مثال مراجعه کننده ای که برای دریافت خدمات تنظیم خانواده و نحوه پیشگیری از بارداری به خانه بهداشت آمده است، موقعیتی برای کاربرد این الگو است. بنابراین علاوه بر ارائه کنندگان خدمات، گیرندگان خدمات نیز می توانند اطلاعات و دانش مورد نیاز خود را از این طریق دریافت نمایند. از این نظر آموزش الگوی انفرادی، در زندگی شخصی و حرفه ای افراد اهمیت خاصی دارد. با استفاده از این الگو علاوه بر آموزش مطالب درسی می توان صفات مسئولیت پذیری، استقلال عمل و خودآموزی را در دانش آموزان پروراند.

موضوعات درسی

ویژگی های یادگیرندگان

در این الگو، عقیده بر این است که محتوای آموزشی باید متناسب با نیازها و استعداد های فراگیر باشد چون افراد با هم دیگر تفاوت هایی دارند، بنابراین در طراحی های آموزشی ویژگی های هر فرد، بخصوص در آموزش مطالب درسی، باید مورد توجه قرار گیرند. به عبارت دیگر مسئله اساسی در الگوی تدریس فردمداری، ایجاد هماهنگی بین ویژگی های فردی و مطالب درسی است.

پس می توان گفت :

برنامه ارائه مطالب آموزشی در این الگو براساس نیازها، نگرش ها و به ویژه توانایی های فردی یادگیرنده تهیه و تنظیم می گردد. به عبارت دیگر کوشش بر این است که بین فعالیت های آموزشی و ویژگیهای فردی، شخصیتی و فرهنگی یادگیرنده هماهنگی ایجاد شود. باورها، سنت ها و اعتقادات فردی، عوامل مهم و تاثیر گذار در یادگیری هستند و آموخته های جدید باید برپایه همین ویژگی های فردی بنا نهاده شود.

* جولیس، بروس و دیگران (1992)، الگو های تدریس. ص 390.

دو موضوع اساسی از روانشناسی تربیتی پایه های این الگوی تدریس است و اول اینکه خصوصیات جسمی و روانی یادگیرندگان با هم متفاوت هستند؛ مثلا دانش آموزی در یک محیط شلوغ می تواند مطالب درسی خود را مرور کند و آنها را بفهمد ولی دانش آموز دیگری قادر به این کار نیست. دوم اینکه پیشرفت یافته های مکتب رفتار گرایی در این اواخر موجب شده است که به تعلیم - تربیت فردی اهمیت داده شود. دستاورد های این مکتب روانشناسی باعث شده است متخصصان تعلیم و تربیت به این فکر باشند که هر شخص توانایی های خاصی دارد و باید بر پایه آن توانایی ها، برنامه مناسب آموزشی برای وی تهیه کرد. این فکر در نیمه دوم قرن بیستم در کشور آمریکا باعث به وجود آمدن آموزشی به نام آموزش برنامه ای گردید و ماشین های آموزش ساخته شد و در این اواخر نیز پیشرفت های عظیم تکنولوژی کامپیوتر، در کاربرد این الگوی تدریس کمک های شایانی به عمل آورده است. البته علاوه بر تفاوت های فردی افراد بهنجار، حوادث غیر مترقبه و ویژگی های خاص جغرافیایی متفاوت در اغلب کشورها باعث شده اند تعدادی از یادگیرندگان به عللی با افراد بهنجار نتوانند همگام باشند و برای آنان نیز باید تعلیم - تربیت مناسب و در خور توانایی آنان برنامه ریزی و تدریس گردد. آموزش به افراد مختلف باید متفاوت ارائه شود. بنابراین توضیحی که ممکن است برای گیرنده خدمات بهداشتی مناسب باشد، برای فرد دیگری مناسب نباشد.

به طور کلی در فرایند های آموزشی، برنامه ریزی آموزشی بر اساس افراد متوسط (که تعداد آنها نیز بیشتر هستند) صورت می گیرد. معمولا افراد ضعیف و افراد قوی در همه کلاس ها، هماهنگی و سازش با پیشرفت های درسی به دست نمی آورند. از این رو هدف از انتخاب الگوی تدریس انفرادی، بیشتر این قبیل فراگیران هستند. از جمله مواردی که برنامه ریزی های کلاس درس باید مورد توجه قرار گیرد و توزیع آنها در بین یادگیرندگان تفاوت دارد موارد زیر است:

1. سن
2. جنس
3. نیاز ها
4. توانایی های ذهنی و جسمی

البته ارزشهای فرهنگی، خانوادگی، آرمان ها، نگرش ها و عوامل متعدد دیگری نیز وجود دارند که در مجموع عامل ایجاد تفاوت های فردی است که در این الگو توجه به آنها در امر تدریس توصیه شده است. بنابراین از ابعاد مختلفی، این الگو با الگو هایی که در فصول قبل معرفی شدند متفاوت است. قبل از اینکه مراحل مختلف این الگو معرفی شود به اجمال برخی از ویژگی های الگوی فردمداری توضیح داده می شود.

الف) آزادی در انتخاب رسانه و روش مطالعه

در این الگو ابتدا هدف های درس به صورت رفتاری تنظیم و برای عموم دانش آموزان اعلام می گردد. سپس منابع و مآخذی که هر دانش آموز باید مراجعه کند تعیین می شود و به اطلاع یادگیرندگان می رسد. دانش آموزان در گروه های کوچکتر شروع به فعالیت می کنند. هر کس با روش خاص خود مطالعه می کند. بررسی می نماید و نتیجه را در اختیار گروه قرار می دهد. پس الگوی تدریس انفرادی نسبت به سایر الگو های در انتخاب رسانه ها و روش مطالعه، آزادی عمل بیشتری برای دانش آموز قائل شده است.

ب) سرعت دلخواه در یادگیری

در این الگو پس از بیان هدفهای درس و دادن اختیار و آزادی عمل در انتخاب رسانه ها و روش مطالعه، هر یک از یادگیرندگان با سرعت دلخواه خود کار را دنبال می کند. ولی ارزیابی به صورت مشترک صورت می گیرد. پس سرعت یادگیری افراد متناسب با ویژگی های فردی خویش است.

به دلیل اینکه این الگو، تفاوت های فردی و انفرادی کردن تدریس را محور فعالیت های خود قرار داده است نمی توان به طور دقیق مراحل مشخصی برای آن قائل شد. اما سه مرحله عام اجرای این الگو عبارتند از:

● گام اول: اهداف آموزشی، ضوابط و شرایط موفقیت در دستیابی به آن را معین کنید.

در این مرحله اهداف آموزشی به صورت رفتاری بیان می شوند و همچنین منابع و شرایط موفقیت در اختیار دانش آموز گذاشته می شود. برای اجرای درست این الگو، در این مرحله انجام فعالیت های زیر توصیه می شود:

- الف. اهداف آموزشی را مشخص نمایید (البته به صورت رفتاری)
- ب. منابع و شرایط دستیابی به اهداف آموزشی را دقیقاً مشخص نمایید.
- ج. راهنمایی های لازم را در اختیار دانش آموز قرار دهید.

● گام دوم: بر انجام فعالیت های آموزشی به صورت انفرادی نظارت کنید.

در این مرحله با توجه به منابع و امکاناتی که در اختیار دانش آموز قرار داده می شود، به صورت پروژه فردی دانش آموز به فعالیت می پردازد.

- د. مسئولیت یادگیری را به دانش آموز محول نمایید
- هـ. فعالیت های تک تک دانش آموزان را کنترل نمایید.

● گام سوم: بررسی فعالیت ها و ارزشیابی نهایی آنها توسط مربی

در مرحله الگوی فردمداری فعالیت تک تک دانش آموزان مورد ارزیابی قرار می گیرد و باز خورد های لازم به آنها ارائه می شود تا متوجه نقاط ضعف و قدرت خود گردند. در این مرحله به منظور تحکیم یادگیری و تکرار و تمرین مطالب، همچنین تبادل تجربیات بین هر یک از دانش آموزان فعالیت ارزشیابی می تواند به صورت گروهی انجام پذیرد. خرده فعالیت هایی که در این مرحله توصیه شده است عبارتند از:

- و. برای تک تک دانش آموزان میزان دستیابی اهداف آموزشی را مشخص نمایید.
- ز. فعالیت ها را ارزشیابی نمایید.
- ح. ارزشیابی را به صورت گروهی انجام دهید.

در جدول صفحه بعد مراحل سه گانه اجرای فردمداری مشخص شده و فعالیت های هر مرحله نیز نشان داده شده است.

مراحل	مرحله اول	مرحله دوم	مرحله سوم
عنوان مراحل	منابع و تعیین و شرایط دستیابی به اهداف آموزشی	انجام انفرادی فعالیت ها	بررسی فعالیت های ارزشیابی آنها
فعالیت ها	اهداف آموزشی را مشخص نمایید	مسئولیت یادگیری را به دانش آموز محول نمایید .	میزان دستیابی هر یک از دانش آموزان به اهداف را مشخص نمایید .
	منابع و شرایط دستیابی به آنها را دقیقاً مشخص نمایید	فعالیت های تک تک دانش آموزان را کنترل نمایید	فعالیت ها را ارزشیابی نمایید
	راهنمایی های لازم را در اختیار دانش آموز قرار دهید.		ارزشیابی را به صورت گروهی انجام دهید

در اجرای این الگو نقش و سهم دانش آموزان بیش از دو الگوی قبل است و نقش مربی عمدتاً کنترل فعالیت ها و هدایت فردی و گروهی دانش آموز به سمت هدف های آموزشی است . در مجموع این الگو نیز کاربرد ویژه ای دارد و هیچ الگویی را نمی توان به عنوان بهترین الگوی تدریس انتخاب کرد ؛ تنها می توان به تناسب بیشتر الگو با موضوع درسی (اهداف آموزشی) و ویژگی های دانش آموزان اشاره کرد و به جای بهترین الگو « مناسب ترین الگو » را برگزید .

به منظور گردآوری مطالبی که درباره الگوی فرد مداری ارائه شد و امکان مقایسه فعالیت ها را مراحل این الگو با دیگر الگو های تدریس ، به مثال الگو های تدریس پیش سازمان دهنده و مشکل گشایی ، از مجموعه آموزش بهروزی (صفحات 43-46 کتاب مباحث مقدماتی) و ارائه این مثال بر اساس الگوی فردمداری می پردازیم . ذکر این نکته حائز اهمیت است که استفاده از یک نمونه مشابه ، با هدف فراهم نمودن امکان مقایسه انجام شده است .

موقعیت آموزشی 3

در این جلسه می خواهیم با دستگاه عصبی آشنا شویم . (هدف کلی)
انتظار می رود پس از پایان تدریس بتوانید:

- چهار بخش اصلی دستگاه عصبی را نام ببرید .
- وظایف هر بخش را به طور خلاصه شرح دهید . (اهداف رفتاری)

مربی : درس امروز و جلسه بعد (هفته آینده) ما درباره دستگاه عصبی است . منظور این است که شما قادر باشید این توانایی ها ، که به آنها اشاره شد را کسب نمایید (اهداف رفتاری) و مسئولیت شما این است که موارد اشاره شده را بیاموزید و مطالبی را با استفاده از کلمات و جملات خود تهیه کنید که نشان دهد شما به این اهداف رسیده اید . همچنین باید بتوانید به پرسش هایی که من طرح خواهم کرد پاسخ صحیح بدهید . برای اینکار می توانید به کتاب درسی تان مراجعه نمایید .

- از سایر کتاب های مجموعه که مطلبی در این باره دارند استفاده نمایید .
- به منابع دیگری که در دسترس دارید مراجعه نمایید .
- از تصاویر و شکل هایی که با موضوع ارتباط دارند استفاده کنید .

من در طول هفته در اختیار شما خواهم بود تا اگر از من کمک خواستید برایتان انجام بدهم . در ضمن اگر منابعی پیدا کردید که حاوی مطالب جالبی است ، می توانید آنها را به همکلاسی های خود معرفی کنید و همچنین درباره کار خود با آنها تبادل نظر نمایید.

در این موقعیت آموزشی مربی کلاس ، فرصتی فراهم نمو تا دانش آموزان در جریان تدریس ، احساس مسئولیت بیشتری بکنند و خود بیشتر نقش راهنما و اداره کننده فعالیت تدریس را ایفا نماید . مربی خود را تنها منبع یادگیری ندانست و سعی کرد با بهره گیری مناسب از سایر منابع امکان دسترسی به آنها را فراهم نماید .

در یک جمع بندی کلی از مطالبی که در این فصل ارائه شد جدول زیر به بررسی مقایسه ای چهار ویژگی ، در هر یک از الگوهای سه گانه تدریس پرداخته است . در این جدول برای هر الگو مراحل ، نقش مربی ، ماهیت روابط میان گروهی و شرایط و منابع لازم ذکر شده است که به تربیت در موقعیت آموزشی 1، 2 و 3 نشان داده شده است .

جدول بررسی مقایسه های الگوهای سه گانه تدریس

موقعیت آموزشی 3	موقعیت آموزشی 2	موقعیت آموزشی 1	
• مشخص نمودن هدف ، ضوابط و شرایط موفقیت • انجام دادن کار های انفرادی • بررسی فعالیت و ارزشیابی نهایی آنها	• مواجه نمودن با مساله • جمع آوری اطلاعات • انتخاب مناسب ترین پاسخ • تایید یا رد پاسخ • نتیجه گیری	• عرضه پیش سازمان دهنده • عرضه مطالب • تثبیت آموخته ها	تدریس
مربی از اصول خاصی پیروی نمی کرد ، ولی نقش او به عنوان راهنما و گرد آورنده منابع برای استفاده دانش آموزان بود .	مربی از اصول خاصی پیروی می کرد که بتواند نقش خود را به عنوان هماهنگ کننده بحث در جریان جمع آوری اطلاعات ایفا کند .	در موقعیت آموزشی 1 مربی از اصول که پیروی می کرد بتواند نقش خود را به عنوان دهنده اطلاعات و کنترل کننده محیط آموزشی ایفا نماید	تدریس
مسئولیت یادگیری بر عهده دانش آموز بود و دانش آموزان برای یافتن منابع و تبادل اطلاعات و تجربیات می توانستند با یکدیگر همکاری کنند .	دانش آموز دهنده اطلاعات بود و رابطه آموزشی و همکاری نزدیکی بین فراگیر آن وجود داشت .	نقش دانش آموز به عنوان دریافت کننده معلومات و اطلاعات بود روابط خاصی بین دانش آموزان در جریان تدریس وجود نداشت .	تدریس
مربی می بایست از قبل منابع متنوع و مرتبط با موضوع را تهیه کند و یا حداقل طریقه دسترسی به آنها را مشخص سازد .	مربی سوال های مرتبط و سنجیده ای طرح می نماید و منابع مورد استفاده مطالب کتاب بود .	مربی برای اجرای روش توضیحی به شیوه سخنرانی می بایست خود را برای یک ارائه منظم آماده کند . استفاده از ماکت ، تصویر ، عکس و همچنین تصاویری کتاب ، منابع مورد استفاده بود .	شرایط و منابع لازم

خلاصه فصل چهارم

در این فصل ، الگوی اصلی تدریس معرفی شد. منظور از الگوی تدریس ، تدارک ، نقشه و چارچوب فعالیتهای دانش آموز و مربی برای سازماندهی ارائه مواد درسی است . در این چارچوب کلی ، می توان از روش ها و شیوه های (فنون) تدریس بهره گرفت و جریان تدریس را به صورت موثرتری ارائه نمود . یک الگو یا مدل آموزشی همانند مدل عمومی تدریس که در فصل های قبل معرفی شد مراحل مختلفی برای تدریس مشخص می کند که به صورت گام به گام قابل اجرا است . یکی از این الگو ها ، الگوی « پیش سازمان دهنده » است که کاربرد زیادی در شرایط کلاسی دارد . « پیش سازمان دهنده » مفهوم ، مطلب یا موضوعاتی است که به وسیله آن مطالب مختلف یک رشته یا موضوع ، با نظم خاصی سازمان می یابد و در ذهن دانش آموز جای میگیرد تا زمینه دریافت اطلاعات جدید را فراهم نماید .

این الگوی تدریس ، با استفاده از ارائه پیش سازمان دهنده آغاز و پس از آن مطالب جدید بر پایه زمینه سازی پیش سازمان دهنده ارائه می شود . در آخرین مرحله این الگو ، اطلاعات جدید در ساختار اخیر تثبیت شده و با ارائه مثال ها ، نمودار ها و تکرار مطالب ، اطلاعات جدید به سازمان دهنده ارتباط داده می شود . الگوی دیگری که در این فصل معرفی گردید الگوی مشکل گشایی یا حل مساله است . مهمترین فعالیت این الگو ، طرح مسئله و مواجه نمودن دانش آموزان با یک موقعیت مسئله دار است و فعلیت های سایر مراحل این الگو ، به منظور پاسخ یابی (مشکل گشایی) این مساله صورت می گیرد .

الگوی دیگر این فصل الگوی فرد مداری (انفرادی) است که بر پایه اصل تفاوت های فردی و توجه ویژه به تفاوت های یادگیری افراد بنا نهاده شده است . در این الگو مسئولیت یادگیری به دانش آموزان تفویض شده تا بیشترین سهم را در یادگیری ایفا نمایند و بین فعالیت های آموزشی و ویژگی های فردی یادگیرنده هماهنگی کاملی به وجود آید . این الگو علاوه بر تعیین چارچوب مناسبی برای فعالیت تدریس و آموزش مطالب درسی و رشد اجتماعی ، مسئولیت پذیری و استقلال عمل در یادگیرندگان را سبب خواهد شد . هر یک از این الگو ها کاربردهای ویژه ای دارند و به تناسب اهداف آموزشی ، موضوعات درسی و نیازهای فراگیران به کار برده می شوند .

پس از انتخاب هر الگو باید درباره روش ها و شیوه های تدریس تصمیم گیری نمود . همراهی هر الگو با روش ها و شیوه های مناسب اجرای مطلوب تر تدریس را سبب می شود که در فصول آینده به این امر پرداخته خواهد شد . در فصل بعد ابتدا روش های آموزشی مورد بحث و بررسی قرار می گیرد و پنج روش متداول آموزشی که با الگوهای سه گانه تدریس ، ترکیب های مختلفی برای فعالیت تدریس ایجاد می کنند معرفی خواهد شد .

با پاسخ به پرسش های زیر آموخته های خود را از مطالب این فصل ارزیابی نمایید . چنانچه در دادن پاسخ ها با اشکالاتی مواجه بودید متن را مجدداً مرور نمایید.

- 1 . منظور از الگوی تدریس را توضیح دهید .
- 2 . به نظر شما کدام ویژگی الگو های تدریس ،مهمترین ویژگی الگو های تدریس ، است ؟ بیان و انتخاب خود را استدلال کنید .
- 3 . الگوی پیش سازمان دهنده و منظور از پیش سازمان دهنده را توضیح دهید.
- 4 . به نظر شما اهمیت استفاده از پیش سازمان دهنده در تدریس چیست ؟
- 5 . مراحل مختلف الگوی پیش سازمان دهنده را توضیح دهید.
- 6 . اهمیت کاربرد الگوی پیش سازمان دهنده را بیان نمایید .
- 7 . یک مطلب درسی را انتخاب و آن را با استفاده از الگوی پیش سازمان ارائه نمایید . برای تمرین استفاده از سایر الگوهای تدریس همان موضوع را در قالب الگوی مشکل گشایی و فرد مداری ارائه نمایید و نتایج را با هم مقایسه نمایید . کلیه فعالیت های خود را در گروه مطرح و پیرامون اجرای آن گفتگو نمایید .
- 8 . مراحل الگوی مشکل گشایی را توضیح دهید .
- 9 . اهمیت استفاده از الگوی فرد مداری را توضیح دهید . به نظر شما چرا این الگو تناسب بیشتری با ویژگی های یادگیرندگان دارد؟
- 10 . مراحل الگوی فرد مداری را توضیح دهید .
- 11 . موضوع درسی انتخاب شده در این فصل ، با کدام الگو تناسب بیشتری دارد . پاسخ خود را استدلال کنید
- 12 . سه موقعیت آموزشی را با یکدیگر مقایسه و محاسن و معایب هر یک را بیان نمایید .
- 13 . یکی از موقعیت های آموزشی را انتخاب و نحوه تدریس مربی را تحلیل کنید . برای اجرای تدریس مطلوب تر چه پیشنهاداتی ارائه می نمایید .

فصل پنجم

روشهای تدریس

در فصل قبل گفتیم که با انتخاب چارچوب اصلی فعالیت تدریس (الگوی تدریس) باید درباره روش ها و شیوه های تدریس ، که در آن چارچوب قرار می گیرند تصمیم گیری نمود و به پنج روش آموزشی که معمولا کاربرد بیشتری در موقعیت های کلاسی و تدریس محتوای کتاب های آموزش بهورزی دارند اشاره شد .

به این منظور ، در این فصل ، پنج روش آموزشی متداول و مرتبط با الگو های تدریس فصل قبل معرفی خواهد شد تا ضمن آشنایی بیشتر با خصوصیات هر یک ، موارد کاربرد و روال منظم اجرای آنها توضیح داده شود . ابتدا منظور از روش تدریس بیان می شود و پس از آن هر یک از روش ها معرفی خواهد شد.

پس از مطالعه این فصل انتظار می رود بتوانید:

- 1 . منظور از روشهای تدریس را توضیح دهید .
- 2 . پنج روش تدریس معرفی شده را نام ببرید و الگوی تدریس که تناسب بیشتری با هر یک دارند را بیان نمایید.
- 3 . با استفاده از جدول خود ارزیابی هر روش ، نکات مورد توجه هر روش را بیان نمایید .
- 4 . موارد کاربرد هر یک از روش های تدریس را بیان نمایید .
- 5 . مزایا و محدودیت های هر یک از روش ها را بیان نمایید .
- 6 . اجرای هر یک از روش های تدریس به وسیله خود یا همکلاسان خود را ارزیابی و نقادی نمایید .

مفهوم تدریس

مفهوم « روش تدریس » اشاره به اسلوب و طریقه انجام تدریس در قالب الگو های تدریس دارد . در فصل قبل اشاره شد که الگوی تدریس ، چارچوب کلی فعالیت های مربی و دانش آموز را برای آموزش موضوع درسی را نشان می دهد . این نشان می دهد. این فعالیت ها به صورتی انجام می گیرد که همان روش تدریس است . روش ، معادل واژه متد (Method) به کار برده شده است . در فرهنگ انگلیسی به فارسی آریانپور با واژه های روش ، راه ، طریقه و اسلوب معنا شده است . « به طور کلی راه انجام دادن هر کاری را روش انجام آن می گویند . روش تدریس نیز عبارت از راه منظم و با قاعده منطقی برای ارائه درس است . »* با انتخاب یک الگو ، اجرای درس را می توان با استفاده از روش های مختلفی انجام داد که در این فصل این روش ها معرفی خواهند شد . ذکر این نکته حائز اهمیت است که یک طرح دارای ابزار های زیادی است که مربی از بین آنها بسته به نوع کار ، مناسب ترین را انتخاب می کند . وی از ابزار مشابه برای انجام کار های مختلف استفاده نمی کند ؛ هر چه که بهترین ابزار یا وسیله مورد علاقه او باشد . هر وظیفه وقتی به بهترین نحو ممکن انجام می شود که از ابزار خاصی که برای همان وظیفه طراحی شده استفاده شود . در زمینه روش های تدریس هم نیت ما بر این است که با شناخت ابزار ها و امکانات متعددی که معرفی خواهند شد ، بتوان مناسب ترین آنها را برای انجام بهتر وظایف آموزشی و به دست آوردن یک نتیجه مطلوب انتخاب کرد .

گفتیم که « الگو » نسبت به « روش » از جامعیت بیشتری برخوردار است . الگو نحوه تعامل مربی ، دانش آموز و برنامه درسی را نشان می دهد و معمولاً نمی توان بیش از یک الگو را برگزید در حالی که مفهوم « روش » بیشتر فعالیت های مربی را مد نظر قرار می دهد و شامل راه انجام دادن فعالیت هاست . بنابراین در اجرای یک الگو می توان از چند روش به صورت ترکیبی از روش های مختلف استفاده کرد . بدون شناخت روش های مختلف تدریس ، مسلماً انتخاب صحیح و سپس اجرای صحیح تدریس با دشواری های زیادی همراه خواهد بود . به این منظور به توضیح پنج روش آموزشی که در فصل سوم به اسامی آنها اشاره شد می پردازیم .

روش توضیحی

وقتی با استفاده از طریقه و اسلوب از « ارائه کردن شفاهی مفاهیم درسی » تدریس انجام می شود ، به طریقه به کار برده شده « روش توضیحی » گفته می شود . باید توجه داشت که مفهوم ارائه کردن ، بسیار وسیع تر از بیان شفاهی محض یا به عبارتی سخنرانی (Lecturing) است و استفاده و از تصویر ، نقشه ، نمودار و هر نوع مواد و وسایل کمک آموزشی دیگر را شامل می شود . در این روش معمولاً به صورت مستقیم ، تمامی مطالبی که باید آموخته شود توسط مربی به دانش آموزان عرضه می شود . کتاب های درسی و آموزشی معمولاً با روش توضیحی نوشته می شوند . بنابراین این روش کاربرد بسیار زیادی در موقعیت های کلاسی دارد و آگاهی از نحوه تاثیر گذاری بیشتر این روش ، همچنین روال اجرای منظم و با قاعده آن از اهمیت خاصی برخوردار است .

مربی به این منظور مطالب و موضوعات درسی را برای دانش آموزان توضیح می دهد که نکات مبهم و مشکل تر درس تفهیم شود . بنابراین یک توضیح خوب ، به صورت دقیق ، روشنگر و خالی از ابهام ارائه می شود . توضیح هر قدر ساده و کوتاه باشد بهتر است . استفاده از مثال ها ، تصاویر ، فیلم و دیگر رسانه ها وسایل کمک آموزشی توضیح ، را جالب و تاثیر گذار تر

* صفوی ، امان الله (1369) کلیات روش ها و فنون تدریس . ص 238

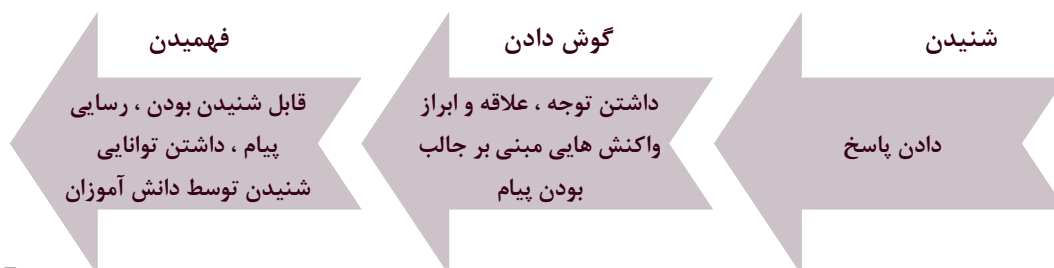
می نماید . به طور کلی اعتقاد صاحب نظران روشهای آموزشی بر این است که روش توضیحی شاید کم تاثیر ترین روش آموزشی باشد ؛ اما این روش نیز همانند دیگر روش ها دارای معایب و محاسن ویژه ای است و کاربرد صحیح ، مناسب و به موقع آن می تواند این روش را به مناسب ترین روش آموزشی به ویژه برای کلاس های درسی تبدیل نماید .

همچنین می توان با رعایت این ملاحظات تدریس روش توضیحی را بهتر انجام داد :

- یکی از عواملی که اجرای این روش را تسهیل می کند تسلط کافی بر اطلاعات است که هدف تدریس ارائه آنهاست . بنابراین اول باید بر موضوع تسلط کافی پیدا نمایید .
- از آنجا که معمولا ارتباط یک طرفه ای ساختار این روش را شکل می دهد باید تلاش کنید این ارتباط توسعه یافته و علاوه بر دو طرفه نمودن آن به برنامه ریزی ارتباط بین دانش آموزان نیز ببانددیشید .
- باید تلاش نمایید تا دانش آموزان از حالت یادگیرنده غیر فعال خارج شده و به فعالیت در جریان تدریس توضیحی بپردازند
- مهارت های گوش دادن دانش آموزان در بازدهی بیشتر تدریس با روش توضیحی تاثیر به سزایی دارد ؛ از این رو باید به تقویت مهارت گوش دادن پرداخت و با تمرین هایی کوتاه مدت و سپس تبدیل آن به بلند مدت این مهارت را توسعه داد . در این زمینه لازم است توضیح بیشتری ارائه شود :

نتایج تحقیقات و پژوهش های انجام شده در زمینه گوش دادن حاکی از این است که :

- 1 . تقریبا حدود 60 در صد از وقت فراگیران در مدارس ابتدایی و 90 در صد در مدارس متوسطه و دانشگاهها صرف گوش دادن می شود .
- 2 . شاگردان قادرند که تنها قسمت ناچیزی از آنچه که شنیده اند را به خاطر بسپارند . (شاید حدود $\frac{1}{5}$ تا $\frac{1}{3}$) .
- حتی اشخاص بالغ نیز به طور متوسط قادر به حفظ کردن 50 در صد از شنیده ها در ذهن خود هستند . حدود دو ماه بعد ، این میزان به نصف کاهش خواهد یافت . پس یادگیری از طریق تجارب شنیداری در حقیقت پیچیده تر از آن است که به نظر می رسد . بنابراین برای تعمیق بیشتر یادگیری ، دانش آموز باید به تمرین و تکرار بیشتر آموخته ها بپردازد و برای این کار به صرف وقت و انرژی بیشتری اندیشید .
- 3 . تاکید مربی باید روی پروراندن و ارائه روش مفاهیم ، اصول و موضوعات درسی باشد نه انتقال دادن انبوه واقعیت های علمی
- 4 . مربی باید در اندیشه دریافت پاسخ ها از سوی دانش آموزان مبنی بر فهمیدن مطالب درسی ، عکس العمل و واکنش های آنها در جریان تدریس باشد . اساسا بین شنیدن ، گوش دادن و فهمیدن تفاوت های بارزی وجود دارد که باید در جریان تدریس با روش توضیحی در نظر قرار گیرد . این رابطه در شکل زیر نشان داده شده است .

- مهارت در توضیح و اجرای تدریس به روش توضیحی ، نیازمند تمرین و کسب تجربه در این زمینه است و به مرور زمان باید ، به تسلط در آن دست یافت . به این منظور ، نکاتی تحت عنوان خود ارزیابی (Self-Assesment) در جداولی به همین نام گرد آوری و ارائه گردیده است . جدول زیر برای اجرای روش توضیحی در نظر گرفته شده است که به اصلاح و بازنگری اجرای روش های آموزشی از جمله روش توضیحی کمک کند ، تا در ضمن کار ، اجرای بهتر روش توضیحی سیر صعودی طی نماید . به قول یکی از بزرگان « اگر انسان می خواست صبر کند تا کاری را آن قدر خوب انجام دهد که هیچ کس نتواند اشتباهی در آن بیابد ، هرگز کاری انجام نمی داد » استفاده از جدول زیر ، به بهبود استفاده از روش توضیحی و خود ارزیابی استفاده از این روش کمک می کند .
- بعد از اجرای تدریس با روش توضیحی ، به ارزیابی عادلانه تدریس خود بپردازید . در مواردی نیز می توانید کار ارزیابی را بر اساس نظرات همکاران خود انجام دهید . سعی کنید در هر قسمت بالاترین امتیاز را کسب نمایید .

جدول خودارزیابی مهارت استفاده از روش توضیحی						
ملاک های خود ارزیابی	درجات امتیاز	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
	5	4	3	2	1	جمع امتیاز ها
● توضیح روشن و قابل درک بود ● توضیح ، نکات اصلی و اساسی را در برداشت ● توضیحات کافی و دقیق بود ● توضیحات ساده و کوتاه بود ● از مثال های ملموس ، تصویر ، مواد سمعی و بصری استفاده شد ● دانش آموزان در طول تدریس در فعالیت های کلاسی شرکت کردند و مشغول گوش دادن فعال بودند ● مطالب تکرار شد ● با علاقه و جدیت کار تدریس با روش توضیحی ارائه شد	40-32	32-24	24-16	16-8	8	
سطوح امتیاز						
تفسیر امتیاز ها	عالی	خیلی خوب	خوب	قابل قبول		

محاسن تدریس با روش توضیحی

- 1 . مربی می تواند همه فراگیران را با هم و در یک مسیر جلو ببرد و بر روی محتوا و ترتیب ارائه اطلاعات نیز اشراف و کنترل دقیقی داشته باشد .
- 2 . مربی می تواند حجم زیادی از مطالب درسی را در مدت زمان کوتاهی ارائه دهد.
- 3 . مربی می تواند برنامه زمان بندی شده و زمانی را که لازم است صرف هر موضوع شود به راحتی کنترل و رعایت کند .
- 4 . برای فراگیران یک روش آشناست و به همین دلیل هنگام استفاده از این روش احساس آرامش دارند.
- 5 . با استفاده از این روش ، مربیان می توانند گروه های بزرگتر را تا جایی که فراگیران ، او را ببینند و صدایش را بشنوند آموزش دهند.
- 6 . وقتی امکانات و وسایل کمک آموزشی محدود باشد از این روش بهتر می توان استفاده کرد .
- 7 . سنخیت و تناسب بیشتری با الگوی پیش سازمان دهنده دارد .
- 8 . این روش سبب تقویت حس شنوایی و ارتقاء مهارت گوش دادن و توجه بیشتر گفته های دیگران می شود.

- ◀ در بیشتر موارد ، فقط امکان برقراری ارتباط یکطرفه وجود دارد.
- ◀ مخاطبان اغلب به صورت غیر فعال هستند
- ◀ تسلط کامل بر این روش برای همگان میسر نیست.
- ◀ در صورتی که این روش به مدت طولانی استفاده شود و فراگیران در جریان تدریس نیز مشارکت نداشته باشند، آموزش ملال آور و کسل کننده خواهد شد.
- ◀ این روش برای یادگیری موضوعات عملی مانند کسب مهارت ها و اهداف حیطه روانی . حرکتی مناسب نیست .
- ◀ ارزیابی این امر که آیا فراگیران مطالب را یاد می گیرند مشکل است و میزان یادگیری آنان در این روش به نسبت زمانی که به طور فعال در جریان تدریس هستند کمتر است .
- ◀ این روش برای مخاطبان با سنین پایین تر دشوار تر است .
- ◀ این روش برای مخاطبانی که به گوش دادن و یادداشت برداشتن عادت ندارند ، زیاد مفید نیست .
- ◀ توضیح فاقد انسجام و نسبتا طولانی سبب خستگی شنوندگان می شود و به مرور از میزان توجه آنان می کاهد .

در مجموع رعایت نکاتی که به اهم آنها اشاره شد ، باعث افزایش میزان تاثیر گذاری روش توضیحی و کاربرد مناسب تر آن خواهد شد . در اینجا به ذکر این نکته اکتفا می شود که مهمترین عامل تاثیر گذار بر اثر بخشی کاربرد روش توضیحی ، استفاده متناوب از رسانه ها ،وسایل کمک آموزشی ، برنامه ریزی برای فعال تر نمودن یادگیرندگان در جریان تدریس و استفاده از روش های دیگر است . یکی از این روش ها روش اکتشافی است .

روش اکتشافی

وقتی که دانش آموز بر اساس راهنمایی های خاص مربی ، مفهوم ، مسئله یا موضوعی را مطالعه و بررسی می کند و از اطلاعات به دست آمده به نتایج مورد نظر (اهداف آموزشی) و استنباط کلی می رسد ، روش اکتشافی شکل یافته است . بنابراین مهمترین نقش مربی در این روش ، نظارت بر دستیابی به اهداف آموزشی است . این روش سنخیت بیشتری با الگوی مشکل گشایی دارد . بنابراین شباهت زیادی بین مراحل اجرای الگوی مشکل گشایی و روش اکتشافی وجود دارد که به منظور آشنایی بیشتر با ویژگی های تدریس با روش اکتشافی ، به توضیح گام به گام اجرای این روش پرداخته می شود : تدریس با طرح یک پرسش ، ارائه یک موقعیت دارای مسئله و غیره آغاز می شود و سپس از دانش آموزان ارائه پاسخ ، راه حل ویا راه حل های مسئله در خواست می شود . راهنمایی های لازم و اطلاعات پایه ای لازم در اختیار آنان قرار میگیرد و به سمت پاسخ یا راه حل هدایت می شوند تا دانش آموز به پاسخ مورد نظر دست یابد .

برای اجرای موثر تر روش اکتشافی ، باید نکات زیر در نظر قرار گیرد تا طی چندین بار اجرای آن ، مهارت های عملی استفاده از آن حاصل شود :

- مفاهیم و مسائلی انتخاب کنید که با واقعیت محیطی تطابق داشته و قابل بررسی و کاوش باشد .
- از مواد سمعی و بصری و وسایل کمک آموزشی برای انگیزش یادگیرندگان و تحریک حس کنجکاوی استفاده نمایید .
- استفاده از این روش ، طریقه مناسبی برای مواجهه با مسائل اجتماعی و ارائه راه حل های مناسب برای آنهاست . به این منظور می توانید از دانش آموزان بخواهید برای مثال فهرستی از موارد غیر بهداشتی در محیط زندگی خود

- را تهیه نمایند . از این فهرست به عنوان شروعی برای به کارگیری روش اکتشافی استفاده نمایید .
- از وظایف و مسائل ساده تر ، کار را آغاز نمایید و در نظر داشته باشید که موفقیت های اولیه و ساده معنای موفقیت های بزرگتری است .
- مقدمات و شرایط تدریس را به گونه ای منظم طراحی نمایید که مورد سوال یا آنچه که باید پیرامون آن بررسی و تحقیق شود ، به صورتی کاملاً واضح و روشن باشد و ملاک موفقیت در آن را دقیقاً تعیین نمایید .
- به دانش آموز فرصت کافی برای بررسی و یافتن پاسخ بدهید .
- به نظرات و عکس العمل های مثبت دانش آموزان پاسخ مناسب بدهید و آنها را به انجام فعالیت بیشتر ترغیب و تشویق نمایید .
- دانش آموزان را می توان از این طریق به ایفای موثر در گروه و فعالیت های گروهی رهنمون ساخت . از شیوه هایی مانند شیوه پرسش و پاسخ و بحث گروهی در کنار روش اکتشافی استفاده نمایید .
- دانش آموزان از طریق این روش به اقامه برهان و استدلال منطقی و مستند می پردازند که تکرار آنها به اظهار نظر های مستدل می انجامد . این قبیل رفتارها را در ضمن تدریس ، باید مورد توجه قرار دارد و در موقع مناسب تشویق و تایید نمود .

در اینجا به منظور ذکر برخی نکات ضروری برای اجرای روش اکتشافی و کسب مهارت های عملی در آن جدول خود ارزیابی استفاده از این روش ارائه می شود .

جدول خودارزیابی مهارت استفاده از روش اکتشافی						
ملاک های خود ارزیابی	درجات	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
	امتیاز	5	4	3	2	1
• تدریس با طرح یک پرسش یا موقعیت مسئله دار جذاب آغاز شد . • مواد و وسایل کمک آموزشی به کار برده شد . • برای اطمینان از درک مشکل ، فعالیت هایی در نظر گرفته شد . • پرسش و مساله مورد نظر کاملاً واضح و روشن بیان گردید . • فعالیت های دانش آموزان پیگیری شد . • دانش آموز برای رسیدن به پاسخ هدایت و راهنمایی شد . • پاسخ ها و واکنش های مثبت دانش آموزان مورد تأیید و تشویق قرار گرفت . • از دانش آموزان پاسخ های مستدل و مستند درخواست شد . • بحث گروهی و تبادل تجربیات مورد قرار گرفت . • دانش آموزان به نتایج مورد نظر دست یافتند .	50-45	45-40	40-35	35-30	30-25	
سطوح امتیاز						
تفسیر امتیاز ها	عالی	خیلی خوب	خوب	قابل قبول		

به طور کلی استفاده از این مزایای جانبی ویژه ای ، علاوه بر کسب دانش و آگاهی های مورد نظر به همراه دارد . از این رو ، روش اکتشافی برای دستیابی به اهداف آموزشی سطوح بالاتر شناختی و همچنین اهداف حیطه عاطفی توصیه می گردد . همچنین این روش اکتشافی به توسعه و ارتقا مهارت های تعاملی ، کمک شایان توجهی می نماید .

- علاوه بر موارد یاد شده ، این روش محاسن دیگری نیز دارد که برخی از آنها اشاره می شود :
- این روش افزایش مهارت های ذهنی را سبب می شود و دانش آموزان در جریان کاوش و جمع آوری اطلاعات ، راه های مختلف دیگری را تجربه می کنند .
 - پایداری مطالب و میزان تاثیر گذاری آن نسبت به روش توضیحی بیشتر است .
 - موفقیت در دستیابی به اهداف آموزشی انگیزه و علاقه دانش آموزان به یادگیری و تداوم یادگیری را سبب می شود .
 - اعتماد به نفس و توانایی یادگیری مستقل ترغیب می شود .
 - مهارت های تعاملی و کار گروهی بیشتر شده و حس همکاری گروهی افزایش می یابد و دانش آموزان به ارائه نظرات مستدل و مستند ترغیب می شوند .

این روش را می توان از جمله روش های موثر در یادگیری عمیق و پایدارتر محسوب کرد و با استفاده از روش های دیگری که در ادامه مطالب این فصل ارائه خواهد شد می توان برخی از محدودیت های استفاده از این روش را از میان برداشت . از جمله این محدودیت ها ، عدم آمادگی ذهنی همه دانش آموزان برای مشارکت در اجرای روش ، عدم وجود امکانات کافی ، تعداد زیاد دانش آموزان ، محدودیت های مرتبط با موضوع (موضوعات را نمی توان با این روش ، تدریس نمود) و محدودیت زمانی است . اما همانطور که اشاره شد ، این محدودیت ها را می توان با استفاده از کاربرد دیگر روش ها ، همچنین اصلاح و بازنگری طرح تدریس روش اکتشافی ، تکرار ، تمرین و کسب تجربه عملی استفاده از آن کاهش داد.

روش نمایشی

روش تدریس نمایشی ، روشی است که با استفاده از نشان دادن و مصور سازی مفاهیم ، اصول و موضوعات درسی و مهارت های مورد نظر تدریس می شود . از این روش در موارد مختلفی می توان استفاده نمود که مهمترین کاربرد آن ، در آموزش مهارت های عملی و اهداف آموزشی حیطه روانی - حرکتی است . بنابراین درس هایی که جنبه عملی و فنی دارند مورد استفاده قرار می گیرد . با استفاده از این روش ، مهارت ها را می توان در زمان کوتاهی به تعداد زیادی از افراد ارائه نمود . اساس این روش بر مشاهده و دیدن استوار است ؛ چرا که « نتایج تحقیقات نشان می دهد که حدود 75 درصد یادگیری در انسان از طریق کاربرد حس بینایی صورت می گیرد »* این در حالی است که سهم حس شنوایی صورت در یادگیری آدمی 13 درصد است . بنابراین در مجموع 88 درصد یادگیری ها از طریق دو حس بنیادی و شنوایی صورت می پذیرد . به طور کلی ، در این روش عملیات ضروری که به کسب مهارت منجر خواهد شد . به دانش آموزان نشان داده می شود و در حین نمایش و تصویر سازی محتوا به توضیح و تشریح مواد به نمایش در آمده پرداخته می شود . پس از اتمام تدریس ، باید به منظور کسب اطمینان از آموخته های فراگیران ، از آنان خواست که آموخته های خود را ارائه نمایند تا ضمن تکرار و تمرین درس ، میزان دریافت مطالب معین و اشتباهات احتمالی آنان اصلاح شود .

یکی از مهمترین ویژگی های این روش استفاده از اشیاء حقیقی و فراهم آوردن تجربه مستقیم است که به مطلوب ترین سطح یادگیری و پایداری آن می انجامد . با استفاده از این می توان در چار چوب الگو های پیش سازمان دهنده و مشکل گشایی که در فصول قبل به آنها اشاره شد به تدریس پرداخت . از آنجا که فعالیت های نمایشی به ویژه در موقعیت های کلاسی بسیار پر بازده و برانگیزاننده است ، فراگیران انگیزش و آمادگی کافی برای یادگیری مطالب جدید را به خوبی کسب می نمایند . برای مثال میتوان از ماکت های تشریحی برای آموزش در زمینه دستگاه ها ، پمفلت های آموزشی (مثلا برای)

* احدیان ، محمد (1368) ، مقدمات تکنولوژی آموزشی . ص 77 .

آموزش مراحل خودآموزی پستان و ...) استفاده از چارت ARI و CDD برای آموزش نحوه برخورد با کودک مبتلا به عفونت حاد تنفسی و اسهال استفاده نمایید . بنابراین با کاربرد روش نمایشی ضمن ایجاد تنوع در روش های تدریس می توان فرایند یاددهی – یادگیری را تسهیل نمود ، حجم زیادی از مطالب را در مدت کوتاهتری آموزش داد و از دانش آموزان آموخته های مشابه تر مطلوب تری را انتظار داشت . در این روش بر استفاده از وسایل کمک آموزشی و آموزش سمعی – بصری تاکید می شود . پس تا آنجا که می توانید این روش را در کنار سایر روش ها به کار ببرید و از ابزار های مختلف استفاده کنید ؛ به طوری که برای هر مبحث درسی رسانه های ویژه ای را منظور نمایید .

بر مبنای همین روش تدریس ، بهروزان نیز در ارائه آموزش های خود به گیرندگان خدمات ، استفاده از وسایل و ابزارهای متنوع کمک آموزشی را خواهند آموخت .

در مجموع این روش نیز کاربرد های خاص خود را داراست و استفاده مناسب و به موقع از آن می تواند تاثیر بسیار زیادی در افزایش بازدهی فرایند تدریس داشته باشد . همانند سایر روش هایی که در این فصل معرفی شده اند ، نکاتی که باید در اجرای آن مد نظر قرار گیرد در قالب جدول خود ارزیابی روش نمایشی ارائه می شود :

جدول خودارزیابی مهارت استفاده از روش نمایشی						
ملاک های خود ارزیابی	درجات	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
	امتیاز	5	4	3	2	1
- فراگیران نسبت به اهداف آموزشی تدریس آگاهی کامل داشتند - تنوع مواد و وسایل کمک آموزشی وجود داشت . - توضیحات ارائه شده با موضوع درسی تناسب داشت . - دانش آموزان پرسش های بیشتری مطرح کردند . - دانش آموزان در جریان تدریس مشارکت می کردند . - فرصت تمرین و تکرار در اختیار دانش آموزان قرار داده شد . - دانش آموزان به جزئیات ارائه شده توجه داشتند - دانش آموزان قادر به انجام مهارت های تدریس شده بودند .						
	سطوح امتیاز	30-25	25-20	20-15	15-10	10-5
تفسیر امتیازها	عالی	خیلی خوب	خوب	قابل قبول		

مزایا و محدودیت های روش نمایشی

- مربی می تواند توجه و علاقه را در فراگیران برانگیزد .
- مربی می تواند فعالیت های مختلف را به صورت عملی به فراگیران ارائه دهد.
- مربی می تواند آموزش های ارائه شده در کلاس را به شرایط عینی و واقعی ربط دهد .
- مربی می تواند اشیا حقیقی را مورد استفاده قرار دهد .
- مربی می تواند حداکثر تمرکز لازم برای دریافت مطالب جدید را در یادگیرندگان ایجاد نماید .
- مربی می تواند در یادگیرندگان ، به طور همزمان حس هایی نظیر شنوایی ، بینایی و لامسه را برای یادگیری بهتر درگیر نماید

این روش دارای محدودیت هایی است که از جمله آنها می توان به دشواری برخی موضوعات در تصویر سازی و اجرای نمایشی آن اشاره کرد . روش نمایشی برای گروه های بزرگتر دارای دشواری هایی است و معمولا برای گروه های کوچک برنامه ریزی می شود . همچنین ارزشیابی این روش با دشواری هایی روبروست . با این حال، با توجه به تمهیداتی که به برخی از آنها اشاره می شود می توان به نحو موثرتری از این روش استفاده نمود . این موارد عبارتند از :

- قبل از اجرای نمایش ، اهداف آموزشی را به روشنی بیان نمایید .
- طرز کار را مرحله به مرحله و به طور کامل به فرگیران نشان دهید . برای نشان تشریح کنید .
- نشان دادن فعالیت ها را باید با سرعت مناسب و حتی المقدور به آهستگی انجام دهید تا هم فرگیران نکات مهم و ریزه کاری های آن را از دست ندهند و هم شما فرصت داشته باشید نحوه انجام دادن کارها را با توضیحات خود هماهنگ نمایید.
- روی سخن مربی باید خطاب به فراگیران باشد نه تجهیزات و در عین حال ، هر اصطلاح یا واژه جدید باید تشریح شود
- نمایش برای همه فراگیران قابل رویت باشد .
- در طول نمایش از دانش آموزان پرسش به عمل آورید ، تا هم اطمینان حاصل کنید که به نکات هر مرحله به خوبی پی برده اند و هم اینکه در طول نمایش آنها را به مشارکت بیشتر در تدریس ترغیب نمایید .
- مراقبت رفتار ها و حالات و ارتباطات غیر کلامی ، از قبیل حالات چهره فراگیران که نشان دهنده واکنش آنان نسبت به نمایش است باشید .
- از دانش آموزان بخواهید با همان مواد نمایش داده شده به تکرار و تمرین درس بپردازند.

روش بحث گروهی

روش بحث گروهی گفتگویی است سنجیده و منظم درباره موضوعات درسی که با هدایت و نظارت مربی ، برای دستیابی به اهداف آموزشی انجام می شود . در این روش از سوی مربی ، موضوع و مسائل خاصی به طور آگاهانه و از پیش طراحی شده ارائه می شود و شاگردان درباره آن به مطالعه ، اندیشه ، بحث و اظهار نظر می پردازند . بنابراین بر خلاف روش توضیحی ، در این روش دانش آموزان به صورت فعال تری در جریان تدریس شرکت می کنند . تلاش مربی در این روش ، برای جلب مشارکت و فعالیت بیشتر در گفتگو است . آنان در ضمن مباحثه از اطلاعات ، تجربیات ، اندیشه و نگرش های یکدیگر مطلع شده و با تکرار و تمرین استفاده از این روش در موقعیت های کلاسی انگیزه بیشتری برای ارتقاء اطلاعات شخصی کسب می کنند . عقاید و تجربیات خود را با دیگران در میان می گذارند و ضمن ارتقاء مهارت های ارتباط جمعی خود ، اندیشه های خود را با دلایل مستند بیان می نمایند . در مجموع ضمن افزایش اطلاعات علمی و دستیابی به اهداف شناختی تدریس ، روش بحث گروهی فواید جانبی زیر را به همراه دارد که تعمق درباره هر یک از آنها ، اهمیت استفاده از این روش در تدریس های روزمره را بیش از پیش نمایان می سازد . برخی از آنها عبارتند از :

- ایجاد علاقه و آگاهی مشترک در زمینه ای خاص
- ایجاد و پرورش تفکر انتقادی
- ایجاد توانایی اظهار نظر در جمع
- تقویت توانایی انتقاد پذیری
- تقویت فعالیت های مشارکتی و کار گروهی

- ایجاد تقویت توانایی مدیریت در رهبری گروه
- تقویت قدرت بیان ، استدلال و تجزیه و تحلیل کلامی
- ایجاد تقویت روابط مطلوب اجتماعی
- افزایش سطح تحمل و بردباری در پذیرش عقاید منطقی سایرین و احترام و توجه به آگاهی های افراد دیگر

با تمرین و تکرار این روش در طول یک دوره آموزشی ، میتوان به مطلوب ترین سطح انگیزش یادگیری و مشارکت در فرایند یادگیری و تداوم یادگیری دست یافت . گیچ وبرلایندر (1984، ص493) مزایای روش مباحثه گروهی را این گونه معرفی می کند :

- خاصیت انگیزشی دارد . یعنی بحث پیرامون مطالب مختلف درسی علاقه یاد گیرنده و در نتیجه شرکت فعال او را در بحث افزایش می دهد .
- نیاز دانش آموزان به مواجهه با نظرات مخالف را برآورده می سازد .
- سطح درک و فهم دانش آموز از میزان اطلاعات و موقعیت خود را بالا می برد.

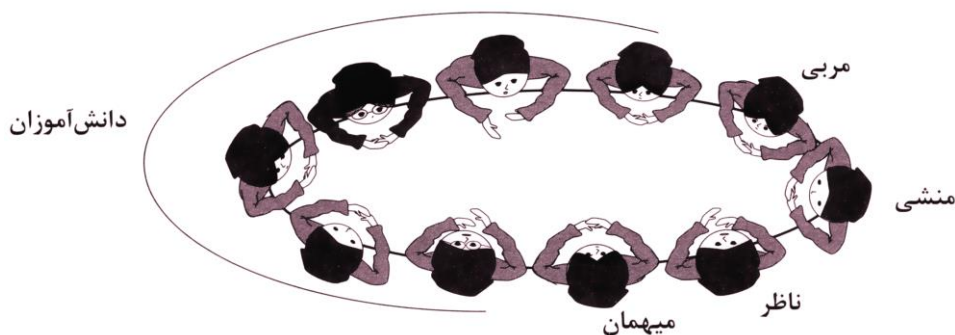
با توجه به ویژگی هایی که به برخی از آنها اشاره شد ، برای اجرای مطلوب تر این روش لازم است نکات زیر را مد نظر قرار دهید :

اجرای این روش اگر چه به صورت جمعی انجام می شود ، اما نتایج آن متوجه ویژگی های فردی و توسعه مهارت های فردی است . بنابراین کاربرد این روش در چارچوب الگوهای فردمداری و حل مسئله است و همانند اجرای الگو ها نیازمند به برنامه ریزی و طراحی است . قبل از اجرای این روش لازم است نیاز ها ، میزان معلومات ، علائق و تجربیات قبلی دانش آموزان که نقش مهمی در اجرای موثر این روش دارد مورد بررسی قرار گرفته و با این ملاحظات اقدام به اجرای تدریس با روش بحث گروهی شود . شروع بحث گروهی دارای اهمیت ویژه ای است چنانچه از سوی دانش آموزان موضوعی مطرح شود که تا حدودی با محتوا و مطالب درسی مرتبط باشد ، سرآغاز مناسبی برای ارائه روش بحث گروهی خواهد بود . همچنین استفاده مطلوب از رسانه ها و وسایل در ایجاد انگیزش و تمرکز دانش آموزان به سزایی دارد . بنابراین بهتر است بحث گروهی با مشاهده یک فیلم ، تماشای یک برنامه ویدئویی ، بازدید از یک مکان ، حضور در فضای غیر کلاسی ، انجام یک آزمایش و به طور کلی بهره گیری از مواد آموزشی غیر کتابی آغاز شود . باید قبل از حضور در کلاس ، دانش آموزان را به سمت گرد آوری اطلاعات و بررسی های مقدماتی هدایت نمود . در این صورت پس از اینکه مطلب یا سوالی در کلاس طرح شود و دانش آموزان برای مشارکت در بحث تشویق و ترغیب شوند ، آنان برای اظهار نظر و شرکت در بحث از یکدیگر سبقت می گیرند و گفتگوی بین آنها با شور و شوق بیشتری ادامه می یابد . با تمرین و تکرار این موقعیت ، می توان با اعمال مدیریت کلاسداری و کنترل بحث ، مناسب ترین شرایط را برای آموختن مطالب فراهم نمود و نیاز دانش آموزان مستعد دریافت مطالب را با صرف کم ترین وقت و انرژی تامین نمود . از نکات دیگری که باید مورد توجه قرار گیرد ترتیب قرار گرفتن صندلی ها در روش بحث گروهی است . اگر چه توصیه شده است حتی ضمن استفاده از روش توضیحی که مربی بیشترین نقش را در فعالیت کلاسی دارد ترتیب صندلی ها به صورت نیم دایره باشد ، در روش بحث گروهی الزاما باید افراد مانند جلسات سمینار ، یک دایره را تشکیل دهند و مربی نیز همانند یکی از شرکت کنندگان در جایی از این دایره قرار بگیرند ، نه دور آنها و نه در مقابل آنها .

پس از فراهم نمودن مقدمات اجرای روش بحث گروهی چندین گروهی و چندین بار استفاده از آن لازم است با هدف جلب مشارکت بیشتر و مسئولیت پذیری شرکت کنندگان در بحث گروهی در صورت نیاز و اطلاع از توانایی های آنان ، نقش ویژه ای به هر یک از اعضا داده شود . این امر به ویژه برای گروههای کوچکتر اهمیت ویژه ای دارد . معمولا اعضای یک بحث گروهی را این افراد تشکیل می دهند :

1. اداره کننده و رهبر گروه

انتخاب فردی از افراد گروه به عنوان مدیر جلسه بر نظارت و کنترل گفتگوی گروهی می افزاید و به خصوص برای دانش آموزی که برای اولین بار این مهم را انجام می دهد تجربه ای دلنشین است . این فرد می تواند یکی از افراد مطلع ، مربی و یا از میان دانش آموزان به صورت متناوب انتخاب شود .

2. شخص مطلع یا میهمان

معمولا چنانچه موضوع مورد بحث به اطلاعات فنی و تخصصی نیاز داشته باشد می توان از افراد متخصص و کارشناس برای شرکت در جلسه کلاسی دعوت نمود . چنانچه موضوع پیچیده ای در میان نیست این نقش به افرادی از گروه که دارای تجربه اطلاعات و علاقه بیشتر به موضوع هستند محول شود.

3. منشی

ایفای این نقش بیشتر به منظور ثبت جریان و یادداشت نتایج ، تصمیمات و مطالب مهم گفتگو انجام می شود .

4. ناظر

ناظر یا ناظرین در اجرای بحث گروهی نقش هدایت و کنترل بحث را در کنار مربی و یا اداره کننده ایفا می کند . در بحث گروهی ، انجام نظارت از مهمترین نقش ها و وظایف مربی است . وظایف در جریان بحث گروهی را می توان به سه قسمت تقسیم کرد :

- الف . فراهم کردن امکانات
- ب . شرکت در بحث
- ج . کنترل و هدایت بحث *

الف) فراهم کردن امکانات : مربی که معمولا وظیفه رهبری گروه را برعهده دارد باید قبل از شروع بحث گروهی ، فعالیت هایی را انجام دهد :

1. تدارک لازم، از قبیل محل تشکیل بحث گروهی، مواد و تجهیزات لازم و آرایش هندسی نشست را تعیین کرد و در صورت لزوم، فرد مطلعی را برای شرکت بحث دعوت کند؛
2. درباره موضوع مورد بحث، مطالعه و نکات اصلی مطالعات خود را یادداشت کند؛
3. سوالاتی که برای شروع و تداوم بحث لازم است تهیه و تنظیم کند؛
4. وظایف و مسئولیت سایر اعضای گروه را معین سازد؛
5. منابع مورد نیاز بحث را شناسایی کند؛
6. از کلیه اعضای شرکت کننده در بحث بخواهد که درباره موضوع مورد بحث، مطالعه کنند و با آمادگی قبلی در جلسه بحث گروهی حاضر شوند.

ب) شرکت در بحث: مربی موظف است در شروع بحث، تحت عنوان مقدمه، هدف و ضوابط بحث گروهی را شرح دهد و وظایف اعضا را مجدداً گوشزد کند. اگر مربی در جریان بحث بیش از همه صحبت کند، تعداد کمتری از شاگردان امکان بحث پیدا خواهند کرد و در نتیجه تعداد کمی از آنان از فواید روش بحث گروهی استفاده خواهند کرد. مربی باید در صحبت کردن حداقل مشارکت را داشته باشد و باید نقش خود را تا حد یک شنونده و شاید ناظری که تنها با صدا کردن نام افراد یا اشاره کردن یا تکان دادن سر، کار افراد را تحت نظارت دارد، کاهش دهد. حالت مطلوب عملکرد او زمانی است که وظیفه خود را در جریان بحث تا حد یک شنونده کاهش دهد، تا فراگیران بتوانند در بحث شرکت فعال داشته باشند و در مورد مسائلی نظیر تعاریف، فرضیات، سوالات و ارتباط مثال ها با موضوع، توافق و نتیجه گیری کنند. کار مربی باید بیشتر پیگیری تحلیل و ارزیابی بحث باشد، نه مشارکت در گفتگوها، ارزیابی از این نظر که آیا بحث منطقی و مرتبط با موضوع انجام می شود یا نه؛ با حقیقت و واقعیت انطباق دارد یا نه و موارد لازم در بحث لحاظ شده است یا نه؛ البته چنین وظایفی نباید منجر به انتقادی های شخصی شود یا اینکه بیشتر وقت گروه را به خود اختصاص دهد.

ج) کنترل و هدایت بحث: از دیگر وظایف مربی در جریان بحث گروهی، کنترل و هدایت بحث است. او باید مراقب باشد که بحث از موضوع اصلی خارج نشود و چنانچه، مطالب خارج از موضوع و بی نظمی در بحث مشاهده کرد، باید بلافاصله مداخله کند و سعی نماید با استفاده از کمترین کلمات، بحث را به مسیر اصلی خود برگرداند. در این زمینه باید دقت لازم را به عمل آورد؛ زیرا مداخله سریع و حساب نشده ممکن است سبب شود که دانش آموزان از به دست آوردن تجربه اصلاح مسیر بحث محروم شوند. بدین سبب اگر سوالی از طرف دانش آموزان مطرح شود، باید سریعاً تدبیری اتخاذ کند تا دانش آموزان با کمک یکدیگر پاسخ سوال را پیدا کنند.

در مجموع مربی لزومی ندارد که در تمام مواقع در بحث مداخله کند. تنها در مواقع زیر می توان به منظور هدایت بحث در آن مداخله کرد:

1. در صورت مشاهده یک انحراف به مدت طولانی؛
2. در صورت مشاهده مکث و سکوت طولانی در میان افراد گروه؛
3. وقتی که یک پیشنهاد بسرعت و بدون استدلال مورد پذیرش افراد گروه واقع می شود؛
4. در صورت مشاهده یک سفسطه منطقی که چندان برای دیگران آشکار و مشخص نیست و ممکن است موجبات انحراف بحث شود.

در هر صورت مربی باید دانش آموزان را در تصمیم گیری های طول بحث طول بحث شرکت دهد و با دقت به تمام

دیدگاه های آنان گوش دهد و از شاگردانی که نظر های خود را بیان نمی کنند ، دعوت به اظهار نظر کند . او باید نتایج حاصل از بحث را خلاصه و دسته بندی کند و در صورت وجود اختلاف نظر ، بحث را ادامه دهد. همچنین باید چگونگی رسیدن به نقاط مشترک که سبب پیشرفت بحث می شود را به دانش آموزان بیاموزد .

یکی از راه های بهبود تاثیر نقش مربی ، تفهیم نقش دانش آموزان به آنان است . معلم باید نقش دانش آموزان را به دقت به آنان بیاموزد . دانش آموزان باید بتوانند به رغم مخالف های سایر اعضای گروه ، پیشنهادهای خود را برای حل مسائل مطرح کنند و در مواقع لزوم ، از نظر ها و پیشنهادهای خود دفاع کنند ، یا در صورت رو به رو شدن با استدلال صحیح سایر افراد و راهنمایی مربی ، آنها را اصلاح نمایند .

نقطه نظرات دانش آموزان ، حتی الامکان باید توسط دانش آموزان دیگر مورد تحلیل و ارزیابی واقع شود و به آنان نیز آموخته شود که فعالانه در تحلیل و ارزیابی نظر های دیگران دخالت کنند . دانش آموزان باید بپذیرند که یکی از وظایف آنان ایجاد سؤال است . اگر چنین باوری در آنان تقویت نشود ، ممکن است از پذیرش مسئولیت امتناع ورزند .

همانند روالی که برای معرفی روش های آموزشی داشتیم در اینجا نیز ضمن موارد مهم و نکات مورد توجه در اجرای روش بحث گروهی این موارد در قالب جدول خود ارزیابی این روش مطرح می شود . جدول صفحه بعد این نکات را نشان می دهد.

این روش نیز همانند دیگر روش ها کاربرد های ویژه ای دارد و به شرط استفاده بجا و مناسب آن می تواند مناسب ترین روش آموزش و تدریس باشد . روش بحث گروهی دارای محاسن و مزایای خاص خود است که به برخی از آنها اشاره می شود .

- با انجام بحث گروهی ، افراد در یادگیری و جریان آموزش خود سهیم هستند و نتایج آن را ثمره تلاش خود تلقی می کنند .
- هر یک از اعضا گروه علاوه بر آموختن مطالب تازه نقش ها و مسئولیت های تازه ای را تجربه می نمایند.
- دانش آموزانی که معمولاً در کلاس فعالیت کمتری دارند و کم حرف تر هستند ، فرصت مشارکت در جریان تدریس و اظهار نظر و ابراز عقیده خود را پیدا می نمایند .
- شرکت دائمی دانش آموزان در بحث های گروهی ، مهارت های شخصی و بین شخصی افراد را توسعه داده و به کسب نتایج سودمندی که به آنها اشاره شد و رهنمون می نماید .
- این روش را می توان در خلال ، قبل و بعد از اجرای سایر روش ها و در قالب و چارچوب الگو های سه گانه ای که در فصل قبل معرفی شده اند اجرا نمود .
- برای دستیابی به سطوح بالاتر اهداف آموزشی حیطه عاطفی ، روش بسیار مناسبی است و استعداد های فردی ، انگیزش یادگیری و تداوم یادگیری ، قدرت سازماندهی ، مدیریت ، بینش و کسب اطلاع از توانایی های خود ، حس کنجکاوی ، کشف راه های جدید برای حل مشکلات استقلال فکری و در عین حال توانایی های کار در گروه را می توان از این طریق توسعه داد.
- با استفاده از این روش مربیان و دانش آموزان شناخت بیشتر حاصل می شود ، همکاری گروهی تقویت شده و تفاهم بیشتری بین آنان ایجاد می گردد .
- اجرای این روش به مرور زمان عادات بسیار مثبتی را در جریان یاددهی - یادگیری ایجاد می نماید. به بسیاری از فواید اجرای آن اشاره شد . در اینجا نیز به این نکته اشاره می شود که فراگیران را عادت می دهد که پیش از بیان هر فکری ، نخست درباره آن خوب فکر کنند و جوانب امر را در نظر گرفته و از طرح اندیشه های ناپخته و کم ارزش جلوگیری نمایند

جدول خودارزیابی مهارت استفاده از روش بحث گروهی						
ملاک های خود ارزیابی	درجات	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
	امتیاز	5	4	3	2	1
جمع امتیاز ها						
• دانش آموزان درباره موضوع بحث مطالعه نموده بودند . • مقدمات کافی برای ارائه روش انجام شده بود • اهداف آموزشی برای دانش آموزان مشخص بود • دانش آموزان عقاید و تجربیات خود را در جلسه مطرح کردند . • همه دانش آموزان در جریان بحث شرکت داشتند • اعضا گروه نقش خود را به خوبی ایفا نمودند. • دانش آموزان انگیزش بالایی برای شرکت در مباحث داشتند • از سوی دانش آموزان مطالب و مباحث مرتبط با موضوع مطرح شد • با مداخله به موقع در جریان بحث مطالب مطرح شده هدایت می شد. • به دانش آموزان باز خورد مناسب ارائه می شد . • مباحثه روال منطقی خود را طی کرد و نتیجه مثبتی داشت • دانش آموزان علاوه بر مطالب درسی مطالب بیشتری می آموختند • نتایج و مباحث مطرح شده جمع بندی و تکرار شد . • خلاصه بحث یادداشت برداری شد • پس از پایان بحث روال مباحثه گروهی مورد ارزشیابی قرار گرفت.						
سطوح امتیاز	75-70	70-65	65-60	60-55	55-50	
تفسیر امتیاز ها	عالی	خیلی خوب	خوب	قابل قبول		

اما در عین این مزایای بسیاری که مطرح شد ، این روش محدودیت هایی را نیز دارد . با توجه به این محدودیت ها می توان فرایند انتخاب و تصمیم گیری درباره اجرای آن را به درستی انجام داد. برخی از این محدودیت ها عبارتند از:

- پیش بینی و کنترل اجرای بحث گروهی دشوار تر است و معمولا به تمرین و تجربه عملی بسیار نیازمند است .
- برای بسیاری موضوعات انجام بحث گروهی دشوار و وقت گیر بوده و احتمالا دانش آموزان دانش کافی و لازم برای شرکت در بحث را ندارند .
- ممکن است یک چند نفر از دانش آموزان جریان طبیعی تدریس و نیز سایر اعضا گروه را تحت تاثیر عقاید و افکار خود قرار دهند که این امر سبب کاهش علاقه و انگیزه سایر افراد برای شرکت فعال در بحث گروهی خواهد شد
- برای گروه های بزرگتر مناسب نیست.

برای مثال عنوان بحث را می توان این طور انتخاب کرد :

تاثیر رشد بی رویه جمعیت بر وضعیت اجتماعی ، اقتصادی ، بهداشتی و فرهنگی یک جامعه .
متعاقب طرح این موضوع یک بحث گروهی را می توان ترتیب داد.

در مجموع با تمهیداتی که به آنها بیشتر نیز اشاره شد می توان این روش را علی رغم محدودیت های آن به نحوه موثرتری اجرا و در دراز مدت از نتایج سودمند اجرای این روش در فعالیت های آموزشی و انجام وظایف شغلی و حرفه ای خود بهره بیشتری برد .

این روش که به صورت فردی و گروهی قابل اجرا است به نوعی فرایند مطالعه و بررسی مستقل فرد یا افراد که از طریق خود رهبری انجام می گیرد اطلاق می شود. این روش که گاهی « واحد کار » نیز نامیده شده است مستلزم بررسی، جمع آوری اطلاعات و یافتن راه حل و یا انجام کار عملی است که معمولاً در خارج از کلاس درس انجام می شود. در جریان انجام واحد کار، روال معمول و تصنعی کلاس از میان برداشته می شود مربی و دانش آموز با هم همکاری نموده و کار فردی و گروهی جای فعالیت کلاسی را می گیرد و کلاس را به صورت یک کارگاه آموزشی می توان در نظر گرفت.

همانطور که اشاره شد در این روش، مربی فرد یا افراد را به سمت یافتن پاسخ سئوال ها، راه حل ها، گردآوری اطلاعات و انجام فعالیت ها هدایت می کند. این اصل که فعالیت های گروهی سبب رشد و پرورش مهارت های ذهنی افراد می شود، از آنجا سرچشمه می گیرد که بسیاری از موفقیت هایی که در آموزشگاه و یا خارج از آن در محیط کار کسب می شود مستلزم انجام دادن فعالیت های مشترک است. در عین حال لازمه فعالیت های موفقیت آمیز مشترک نیز مهارت هایی است که فرد اعضای گروه باید آن را آموخته باشند و جای کسب این مهارت ها، مسلماً موقعیت های درسی و دوره آموزشی است که دانش آموزان در آن مشغول تحصیل هستند.

پس از آنکه با راهنمایی مربی، دانش آموزان واحد کار را انجام دادند لازم است گزارشی از نتایج کار و روند دستیابی به نتایج مورد نظر تهیه نموده و آن را در کلاس به سایر دانش آموزان عرضه نمایند. برای اجرای مطلوب این روش باید نکات زیر را مد نظر قرار دهید:

- نقاط آغاز و انجام واحد کار را دقیقاً برای دانش آموزان مشخص نمایید.
- میزان راهنمایی های اجرای واحد کار را، از راهنمایی زیاد به سمت کمترین راهنمایی ممکن هدایت نمایید.
- موضوع انتخاب شده برای کار را تنها با استفاده از کتاب محدود نکنید؛ بلکه تلاش نمایید موضوعاتی که تا حدی محلی اند و دانش آموزان با کار عملی، درباره آنها مطالعه و بررسی می نمایند انتخاب شود. برای این کار معمولاً توصیه می شود که در آغاز هر دوره تحصیلی، فهرست کاملی از موضوعاتی که به صورت واحد کار قابل مطالعه است تهیه نمایید.
- فعالیت تک تک دانش آموزان را کنترل نمایید و با راهنمایی بیشتر برای دانش آموزان کند تر، فرصت کسب موفقیت و تجربه کار فردی را فراهم کنید
- برای انجام فعالیت ها امتیازهایی در نظر بگیرید و علاوه بر نمرات امتحانی، نمراتی را به این کار اختصاص دهید.

همانطور که اشاره شد این روش، هم برای تک افراد و هم به عنوان یک کار جمعی کاربرد دارد. در واحد کار گروهی، موضوع انتخاب شده به اجزای تشکیل دهنده آن تجزیه شده و هر جزء را فرد یا افرادی از گروه انجام می دهند. پس از انجام پروژه گروهی، مطالب یک جا گردآوری می شود و نتایج آن مورد بحث و بررسی قرار می گیرد. این فعالیت نیز اگر چه به صورت جمعی صورت می گیرد اما برای تک تک افراد گروه تجارب مفید و موثری به همراه دارد. اساساً این روش تدریس، سنخیت بیشتری با الگوی فردمداری (انفرادی) تدریس دارد. به منظور آشنایی بیشتر با جزئیات اجرای این روش، در جدول خود ارزیابی روش پروژه (واحد کار) ملاک های خود ارزیابی این روش ارائه شده است:

جدول خودارزیابی مهارت استفاده از روش پروژه						
جمع امتیاز ها	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	ملاک های خود ارزیابی
	1	2	3	4	5	
						• موضوع انتخاب شده برای دانش آموزان جالب بود . • راهنمایی های لازم به دانش آموزان ارائه شد . • برای انجام پروژه ، فعالیت های فرد دانش آموزان کنترل شد • به افراد کندتر راهنمایی های بیشتری ارائه شد . • نتایج انجام فعالیت ها ، کنترل و در زمینه صحت و سقم کار اظهار نظر شد • روند پیشرفت کار کنترل شود • انجام فعالیت ها برای دانش آموزان رضایتبخش بود. • دانش آموزان به اهداف آموزشی مورد نظر دست یافتند
	20-15	25-20	30-25	35-30	40-35	سطوح امتیاز
	قابل قبول		خوب	خیلی خوب	عالی	تفسیر امتیاز ها

در مجموع این روش نیز می تواند هم در کنار سایر روشها به کاربرد و هم اینکه به عنوان روشی برای ارائه درس به صورت منفرد مورد استفاده واقع شود .

خلاصه فصل پنجم

در این فصل ، پنج روش تدریس مورد بحث و بررسی قرار گرفت . این روش ها به صورت منفرد و یا به صورت ترکیبی می توانند در انجام فعالیت منظم تدریس و یا طراحی تدریس (طرح درس) مورد استفاده واقع شوند و با اجرای منظم آنها بازدهی مطلوب تری از تدریس را انتظار داشت ، ضمن اینکه شاهد افزایش علاقه و انگیزش یادگیری یادگیرندگان خواهیم بود ، از نتایج قابل دسترس و مشاهده تداوم مطلوب تر اجرای دوره آموزشی استفاده کرد .

روش توضیحی که سنخیت بیشتری با الگوی پیش سازمان دهنده دارد ، معمولاً بر مهارت توضیح و ارائه مستقیم مطالب از سوی مربی تاکید دارد. این روش از متداول ترین روش های تدریس به شمار می آید و با رعایت نکاتی که باید مد نظر قرار گیرند می توان تسلط لازم در بهره گیری آن را کسب نمود . روش نمایشی که معمولاً به صورت آمیخته با روش توضیحی به کار می رود ، بر مشاهده و مصور سازی مطلب درسی تاکید دارد. ضمن نشان دادن و بیان بصری مطالب درسی ، در این روش تلاش می شود تا با ارائه توضیحات هماهنگ و مرتبط ، حواس بیشتری از یادگیرندگان در جریان یادگیری دخالت داده شوند و با این تمرکز بیشتر ، مطالب را به نحو مطلوب تری بیاموزند . در اجرای هر دو روش ، طبعاً فعالیت کمتری برای مشارکت یادگیرندگان در جریان تدریس وجود دارد . با در نظر گرفتن تمهیداتی – که در این فصل به آنها پرداخته شد – می توان از این اصل مهم نیز بهره گرفت و تدریس را با کیفیت مطلوب تری انجام داد . در روش های اکتشافی ، بحث گروهی و روش پروژه ای ، ماهیتاً فعالیت بیشتری برای یادگیرندگان در نظر گرفته شده است ، به طوری که در این روش ها معمولاً مسئولیت یادگیری به آنان محول شده و نقش فعال تری در جریان تدریس ایفا می نمایند . به منظور آشنایی بیشتر با نحوه اجرای روش ها ، نکاتی که در ضمن اجرا باید مد نظر قرار گیرد و نیز مراحل گام به گام اجرای آنها جداول خود ارزیابی ارائه شد . این جداول را می توان به صورت انفرادی و یا با کمک گرفتن از سایرین ، برای در نظر داشتن نکات مهم اجرای هر روش به کار برد و از آنها برای ارتقاء مهارتها و تمرین اجرای روش ها استفاده نمود.

در فصل بعد متداولترین شیوه های تدریس معرفی خواهد شد . این شیوه ها به منزله آخرین گام معرفی نحوه تدریس خواهد بود و با معرفی آنها فرایند تصمیم گیری و انتخاب فعالیت های کلاسی تکمیل تر خواهد شد .

با پاسخ به تمرین های زیر آموخته های خود را از مطالب این فصل ارزیابی نمایید . چنانچه در ارائه پاسخ های صحیح با مشکلاتی مواجه بودید مطالب قبل را مجددا مرور نمایید. از پاسخ های خود خلاصه ای از مطالب فصل با کلمات و جملات خود تهیه نمایید .

1 . منظور از روش تدریس و رابطه آن با الگوی تدریس را توضیح دهید

2 . روش توضیحی با کدام یک از الگو های تدریس سنخیت بیشتری دارد ؟ پاسخ خود را در دو سطر استدلال کنید.

3 . چه نکاتی در اجرای روش توضیحی باید مد نظر قرار گیرد ؟ به نظر شما مهمترین نکته چیست؟

4 . کاربرد روش توضیحی را بیان نمایید .

5 . فصلی از کتاب بهداشت محیط و را انتخاب و با استفاده از مطالب این فصل ، آن را با روش توضیحی ارائه نمایید. جدول خود ارزیابی را با کمک مربیان دیگر تکمیل و نتایج آن را تفسیر کنید.

6 . اجرای روش توضیحی توسط افراد دیگر را ارزیابی و نظرات و پیشنهادات خود را ارائه نمایید .

7 . محاسن و معایب روش توضیحی را بیان نمایید . به نظر شما چه موارد دیگری را می توان به آنها افزود؟

8 پرسش های بالا را درباره هر یک از چهار روش دیگر مطرح نمایید.

9 کدام روش تدریس را نزدیک تر به تجربیات خود می دانید.

10 . یکی از موارد استفاده طبقه بندی الگو، روش و شیوه های تدریس در تهیه طرح تدریس (طرح درس) است . به نظر شما فواید دیگر این طبقه بندی چیست ؟

11 . وقتی به یکی از کلاس های درس وارد می شوید و مربی را مشغول تدریس می بینید از چه راههایی می توانید به روش تدریس مورد استفاده او پی ببرید؟ به نظر شما چگونه می توان پی برد که روش انتخابی او روش مناسبی است ؟

فصل ششم

شیوه های تدریس

در فصول قبل گفتیم که با انتخاب یک الگوی تدریس چارچوب کلی فعالیت های خود و دانش آموزان را تعیین نموده ایم. با انتخاب این چارچوب کلی، روش های تدریس نیز متناسب با آن انتخاب و اجرا می شوند. هر یک از روش های پنج گانه تدریس که در فصل قبل معرفی شده اند می توانند به شیوه های مختلفی ارائه شوند که مطالب این فصل عهده دار معرفی این شیوه های تدریس هستند. بنابراین در این فصل با هفت شیوه تدریس آشنا خواهیم شد. این شیوه ها جزئی ترین فعالیت های تدریس را شامل می شوند

پس از مطالعه این فصل انتظار می رود بتوانید:

1. درباره هفت شیوه تدریس و موارد کاربرد هر یک از آنها توضیح دهید.
2. نکات مهم و مراحل اجرایی هر یک را بیان نمایید.
3. با ارائه یک موقعیت آموزشی، شیوه تدریس به کار برده شده را ذکر نمایید.
4. ارتباط هر یک از شیوه های هفتگانه تدریس با روش ها و الگوهای تدریس را بیان نمایید.
5. درباره اهمیت استفاده از شیوه های متنوع تدریس توضیح مختصری ارائه نمایید.
6. چهار عامل تصمیم گیری در انتخاب روش ها و فنون تدریس را نام ببرید و درباره مهمترین آنها توضیح دهید.

مفهوم شیوه تدریس

شیوه یا فن تدریس که در اینجا معادل واژه تکنیک (Technique) گرفته شده است، اشاره به نحوه اجرای روش تدریس دارد. برای مثال اگر روش توضیحی را برای تدریس برگزیده اید، این روش را به کمک شیوه هایی که در این فصل معرفی می شوند اجرا نمایید. شیوه ها یا فنون تدریس در جریان اجرای تدریس ممکن است چندین بار تغییر کنند که این تنوع شیوه ها، در هر چه جذاب تر کردن فعالیت تدریس تاثیر به سزایی دارد. به طور کلی «واژه فن یا تکنیک در زبان فارسی به راه شیوه و مهارت معنی شده است. همچنین فن به معنی راه به کارگیری مهارت های اساسی یا روش انجام دادن ماهرانه کاری تعریف گشته است.»^{*} بنابراین مفهوم شیوه یا فن تدریس، اشاره به خرده فعالیت های دارد که در جریان تدریس صورت می گیرد و با کسب مهارت در انجام این زیر فعالیت ها، اجرای تدریس تسهیل می شود. به کارگیری شیوه های تدریس، فعالیت هایی را که در تدریس صورت می گیرد به طور دقیق و مشخص تری تعیین می نماید. در این فصل هفت شیوه تدریس متد اول در موقعیت های آموزشی معرفی خواهند شد. این معرفی، مقدمه ای برای استفاده مطلوب از آنهاست که با تمرین و تکرار آن می توان به تسلط کافی در اجرای آنها دست یافت. ذکر این نکته نیز حائز اهمیت است که مهمترین کاربرد این اطلاعات در تکمیل طرح تدریس (طرح درس) است که تنها با ذکر عنوان این شیوه ها در کنار روش و الگوهای تدریس، فعالیت تدریس هر درس شکل مشخص تری یافته و در موقعیت های گوناگون می توان از آنها برای رسیدن به مقاصد آموزشی به نحوه مطلوب تری استفاده کرد. این هفت شیوه عبارتند از: شیوه سخنرانی، شیوه تمرینی، شیوه بازگویی، شیوه نمایشی، شیوه پرسش و پاسخی، شیوه آزمایشی و شیوه ایفای نقش. در ادامه مطالب این فصل، انواع شیوه های تدریس را مورد بررسی قرار می دهیم هر یک از شیوه ها را به طور مستقل توصیف و به کاربرد آنها اشاره می کنیم و درباره الگوها و روش های تدریس مرتبط با هر یک صحبت می کنیم.

شیوه سخنرانی

در این شیوه همانطور که از عنوان آن بر می آید و از بیان شفاهی برای توضیح و تفهیم مطالب استفاده می شود. بنابراین کاربرد این شیوه مرتبط با روش توضیحی است که در فصل قبل به صورت کامل تشریح شد. کاربرد صحیح این شیوه که از دیرباز در محیط های آموزشی معمول بوده، مستلزم فراهم آوردن مقدمات اجرا و طی مراحل مختلفی است. این شیوه نیازمند تسلط بر مهارت های خاص خود است که در ادامه به آنها پرداخته خواهد شد. آیا آمادگی دارید به شاگردانتان به نحو احسن آموزش دهید؟ آیا می دانید چگونه با شاگردانتان رابطه عاطفی مناسبی برقرار کنید؟ آیا می توانید اندیشه های خود را به طور منسجم سازمان دهید؟ آیا می توانید شاگردانتان را برانگیزید تا به سخنرانی شما توجه کنند؟ آیا توانایی نتیجه گیری از سخنرانی خود را به نحو مطلوب دارید؟ چنانچه پاسخ سوال های فوق مثبت باشد، شما آمادگی و شرایط اجرای این شیوه را در کلاس درس دارا هستید در غیر این صورت در ارائه شیوه با دشواری هایی مواجه خواهد بود. برای اینکه بتوان از این شیوه در تدریس استفاده نمود ابتدا مراحل مختلف آن و سپس فعالیت های گام به گام اجرای این شیوه ارائه می شود.

مراحل اجرایی شیوه سخنرانی

الف) مرحله اول: آمادگی

انجام این مرحله مستلزم کافی بر موضوع درسی است. در این مرحله نکات کلیدی، به ویژه نکات مرتبط با اهداف

^{*} صفوی، امان الله (1369). کلیات روش ها و فنون تدریس. ص 239

آموزشی مشخص می شوند. مهمترین فعالیتی که در این مرحله صورت می گیرد. سازماندهی مطالب است، به طوری که مطالب از جامعیت و نظم منطقی برخوردار باشد. منظور از جامع بودن محتوا این است که متن سخنرانی باید تمامی هدف های آموزشی را در بر داشته باشد. یعنی حاوی تمامی حقایق، اصول، مفاهیم و اطلاعاتی باشد که دانش آموزان می بایست آنها را بیاموزند. نظم منطقی به یادگیری آسان تر مخاطبان کمک شایان می کند و باعث می شود که آنان خط فکری خاصی را تا نتیجه مطلوب دنبال کنند.

به این منظور توصیه شده است کارت هایی حاوی نکات کلیدی، عناوین اصلی و فرعی، همچنین اهداف آموزشی تهیه شود تا در حین ارائه سخنرانی، این کارت ها در معرض دید مخاطبان قرار گرفته و ارتباط بیشتری با مطالب ارائه شده برقرار نمایند. دانش آموزان با یادداشت برداری از این کارت ها، به نکات کلیدی مطالب ارائه شده پی می برند.

سازماندهی مطالب، تجهیزات مورد نیاز ارائه سخنرانی را نیز مشخص می کند. نکات مهم و پیچیده بهتر است با استفاده از ذکر مثال، ترسیم شکل، نمودار و همچنین وسایل کمک آموزشی توضیح داده شود. برای ایجاد آمادگی در ارائه سخنرانی باید قبل از ارائه آن حداقل یک بار به تمرین و نیز کنترل شیوه ارائه مطالب پرداخت.

ب مرحله دوم: مقدمه سخنرانی

شروع ارائه مطالب اهمیت زیادی در اجرای شیوه سخنرانی دارد. در این مرحله رابطه بین مربی و دانش آموزان، میزان جلب توجه دانش آموزان و نیز انگیزش آنها بنا نهاده می شود. گفتن عبارت هایی نظیر «مسائلی که مطرح می شوند بسیار مهم هستند، سوالات انتخابی از این مباحث مطرح می شوند، آموختن این مطلب تاثیر زیادی در آموخته های بعدی دارد و غیره»، در جلب و انگیزش مخاطبان تاثیر به سزایی دارد. چنانچه به مخاطبان گفته شود «مطالب مشکل اما قابل فهم هستند یا مسائل بیشتر از آنکه ساده باشند قابل حل هستند» بهتر از این است که تنها به ساده بودن و پیش پا افتادگی مطالب اشاره شود. چنانچه دانش آموزان در درک مطالبی که گفته شده «آسان است» موفق شوند، ارزش و خودباوری چندانی نخواهند داشت و اگر موفق نشوند ضمن از دست دادن توان فردی، از دست دادن توان یادگیری بعدی نیز اجتناب ناپذیر خواهد شد.

در مجموع بیان هدف های آموزشی، مقدمه بسیار مناسبی برای شروع سخنرانی است و به ایجاد تمرکز و انگیزش یادگیرندگان کمک موثری می نماید. ضمن اینکه بیان این اهداف، از ضروریات ارائه هر روش و شیوه آموزشی به شمار می آید.

ج مرحله سوم: ارائه سخنرانی

در این مرحله نکاتی را در حین ارائه سخنرانی باید مورد توجه قرار داد؛ از جمله اینکه سرعت بیان خود را به گونه ای تنظیم نمود تا دانش آموزان در صورت نیاز بتوانند یادداشت برداری و یا بر روی مطالب متمرکز شوند.

در حین سخنرانی باید از مهارت های تمرکز بخشی استفاده نمود. در اینجا به ذکر بعضی از فنون تمرکز بخشی می پردازیم: حرکت در هنگام سخنرانی، استفاده از تغییر لحن و بیان مطالب، ادای کلمه به کلمه مطالب، مکث و مثال ها و لطیفه های مناسب و مستدل به ویژه شوخی های مرتبط⁵ با موضوع درسی از جمله فنون تمرکز بخشی در ارائه سخنرانی هستند.

د مرحله چهارم: جمع بندی و نتیجه گیری

در این مرحله مطالب ارائه شده به صورت خلاصه ای از نکات کلیدی و مهم مطرح، می شود و ارتباط بین اجزا مطلب و کل آنها بیان می شود.

سخنرانی اثر بخش باید با کمک مواد و وسایل کمک آموزشی، جزوات از قبل آماده شده و نیز با استفاده از سایر شیوه های تدریس ارائه شود. تدریس از طریق سخنرانی با کمک سایر شیوه ها از جمله شیوه های بازگویی، تمرینی، پرسشی - پاسخی تکمیل می گردد.

شیوه تمرینی

این شیوه تدریس، براساس اصل تکرار و تمرین و تاثیر آن در یادگیری شکل گرفته است. در این شیوه فرا گیر به تکرار یک مطلب یا کاربرد آن تشویق می شود تا از این طریق در موضوع مورد نظر تبحر لازم را کسب نماید. تمرین به فراگیر امکان می دهد مهارت های جدیدی را که از طریق روش ها یا شیوه های دیگر تدریس نظیر سخنرانی آموخته شده عملاً انجام دهد و دانش و مهارت هایی را که کسب کرده تقویت نماید. بنابراین شیوه تمرینی به منظور « تثبیت آموخته ها » به کار می رود و کاربرد آن در تمامی روش های تدریس یک ضرورت محسوب می شود. تمرین های مناسب با آموخته های دانش آموزان، علاوه بر مشارکت آنان در فرایند یاددهی - یادگیری، آنان را ترغیب و تشویق به تداوم آموخته ها خواهد نمود.

در مجمع اجرای مناسب شیوه تمرینی علاوه بر تاکید و تکرار اهداف آموزشی باید ویژگی هایی را نیز دارا باشد:

- دانش آموزان به وضوح منظور از انجام تمرینات و نحوه انجام آن را درک کرده باشند. بنابراین ابتدا اطمینان حاصل کنید که فراگیران از موضوع مورد تمرین و منظور از آن، آگاهی کامل دارند.
- تمرین ها باید قدری مشکل باشند. به طوری که فراگیران را به تلاش وادارد؛ لیکن نباید آنقدر دشوار و وقت گیر باشد که باعث شود آنان علاقه خود را از دست بدهند یا از ادامه راه مایوس شوند.
- تمرین ها از ساده تر به دشوار تر ارائه شوند.
- تمرین ها از نظارت و کنترل بیشتر به نظارت و کنترل کمتر جریان یابند.
- فرصت کافی و متناسب با توانایی های فراگیران در اختیار ایشان گذاشته شود.
- تمرین ها در فواصل متناوب زمانی صورت گیرند.
- به تدریج از زمان اجرای تمرین ها کاسته شود و به حد مطلوب انجام تمرین رسانده شود.
- تمرین ها از اجرا در گروه های بزرگتر به گروه های کوچکتر مرتب شوند تا سرانجام به صورت مستقل و انفرادی اجرا شوند.
- به فراگیران در پایان تمرین ها باز خوردها و راهنمایی های لازم از طریق ارزیابی اجرای تمرین داده شود.

با در نظر داشتن این رهنمود ها و مهارت های عملی، می توان به اجرای مطلوب تر این شیوه تدریس اقدام نمود. شیوه تمرینی در تکمیل فرایند تدریس به ویژه تدریس مهارت های روانی. حرکتی نقش به سزایی دارد و میتواند در خاتمه اجرای تمامی روش های تدریسی که ذکر آنها در فصول قبل ارائه شده به کار رود.

شیوه بازگویی

بازگویی شیوه ای است برای کنترل مطالب آموخته شده که از طریق بیان آنها توسط فراگیر انجام می شود. در این

شیوه نیز که نوعی تکرار و تمرین مطالب از سوی فراگیر است از دانش آموزان انتظار می رود به بیان و توضیح آموخته های خود بپردازند ، تا از طریق بازگویی مطالب ، صحت و سقم آنها کنترل و در صورت نیاز به اصلاح ، راهنمایی های لازم ارائه شود. این شیوه در تکمیل اجرای روش توضیحی به کار می رود و هدف آن یاری رساندن به فراگیر در زمینه به یاد سپاری مطالب است. از این رو می توان ضمن تدریس به روش توضیحی ، از فراگیران خواست که به بازگویی مطالب ارائه شده بپردازند. این شیوه بیشتر در زمینه تدریس مهارت های شناختی مورد استفاده قرار می گیرد. همچنین همانطور که اشاره شد این شیوه می تواند نوعی تمرین تلقی شود ، بنابراین نکات مورد توجه در زمینه شیوه تمرینی در این شیوه نیز باید مد نظر قرار گیرد.

شیوه نمایشی

در این شیوه عملاً جریان انجام فعالیت در مقابل دیدگان دانش آموزان نشان داده می شود و یا برای فهماندن مطالبی خاص به فراگیران ، از وسایل و اشیاء گوناگونی استفاده می شود تا ضمن کسب یک نگرش کلی و تصویری ذهنی ، مفهوم روشن تری از موضوع در ذهن آنان ایجاد شود . برای اجرای این شیوه حداکثر استفاده از وسایل و رسانه های آموزشی صورت می گیرد و مدل ها ، ماکت ها ، مولاژها و انواع رسانه های دیداری و شنیداری به همراه تصاویر ، شکل ها ، جداول ها ، نمودارها به کار برده می شوند تا به فراگیران در درک مطالب کمک کنند.

در مجموع ، استفاده از مواد و تجهیزات آموزشی که اساس شیوه نمایشی را تشکیل می دهد ، مزایای زیر را در بر خواهد داشت:

- این گونه مواد و وسایل مبنای ملموس و مشترکی را برای تفکر و ایجاد مفاهیم مشترک به وجود می آورند.
- توجه و علاقه فراگیران را جذب می کنند .
- حواس دیگر فراگیران - علاوه بر حس شنوایی - را در ایجاد تمرکز و یادگیری مطالب بر می انگیزانند.
- یادگیری را سریعتر ، مؤثرتر پایدارتر می کنند.
- تجارب واقعی ، عینی و حقیقی را در اختیار فراگیران قرار می دهند.
- موقعیت هایی که ممکن است در کلاس درس نتوان در اختیار گرفت را ایجاد می نمایند.

اما مهمترین کاربرد این شیوه ، در تکمیل فعالیت های شیوه های دیگر تدریس به ویژه سخنرانی و اجرای روش توضیحی است .

شیوه پرسش - پاسخی

پرسش - پاسخ شیوه یا فنی است که بیشتر به منظور مشارکت یادگیرنده در جریان یادگیری ، در تمامی روش های تدریس و فعالیت های آموزشی بکار برده می شود . این فن در آغاز ارائه هر یک از روش های تدریس ، برای جلب توجه و تمرکز یادگیرندگان ، در حین تدریس برای ایجاد تنوع و رفع عوامل خستگی را و در پایان تدریس ، برای ارزشیابی از میزان یادگیری آنان مفید است ، بنابراین جزئی تفکیک ناپذیر از فرایند تدریس به شمار می آید .

برای کاربرد این شیوه مهم در تدریس ، لازم است پرسشی را طرح نمود و یا موقعیت پرسش برانگیزی را به طور عمدی ایجاد نمود . همچنین در برنامه ریزی تدریس فرصت هایی برای انجام آن در جریان

تدریس در نظر گرفته شود و این موضوع را در شروع تدریس با دانش آموزان مطرح نمود که « هر زمان با سئوالی مواجه بودید می توانید سؤالتان را مطرح کنید » باید در نظر داشت که مناسب ترین موقعیت استفاده از این شیوه وقتی است که خود یادگیرندگان با سئوالی مواجه شده اند و انگیزش لازم برای تکمیل و رفع نقص اطلاعات خود را دارند . برای مثال وقتی که با روش توضیحی مطلبی ارائه می شود چنانچه تشخیص داده شود که پرسش یا پرسش ها برای یادگیرندگان ایجاد شده ، زمان مناسبی برای شروع استفاده از این شیوه در تدریس است .

در مجموع اساس شکل گیری این شیوه بر « طرح پرسش مناسب » استوار است . از آنجا که در این شیوه ، یادگیرنده و یاددهنده توأماً فعال هستند و ارتباط متقابلی در جریان تدریس دارند ، طرح پرسش مناسب که از سوی هر یک از ایشان می تواند مطرح شود ، شیوه مناسبی برای ایجاد تنوع فعالیت های مربی در طول فرایند تدریس است . بدیهی است که تنها به کار گرفتن یک شیوه تدریس در تمام موارد و موقعیت های آموزشی کافی نیست ؛ بلکه در طی یک ساعت درس لازم است از چند شیوه مختلف برای رسیدن به اهداف معین تدریس و یا تکمیل و تثبیت آموخته های فراگیران بهره گرفت .

شیوه آزمایشی

آزمایش فعالیتی است که در جریان آن فراگیران با به کار بردن وسایل و مواد بخصوصی ، درباره مفهوم خاص عملاً تجربه کسب می کنند از این شیوه گاهی برای تمرین و مرور مطالب آموخته شده استفاده می شود . به این صورت که ابتدا مطالب توضیح داده می شوند و پس از آن توجه دانش آموزان به انجام آزمایشی که مطلب آموخته شده را در بردارند جلب می شود . گاهی به منظور آشنا کردن دانش آموزان با جنبه های عملی یک مفهوم ، مورد استفاده قرار می گیرد . برای این منظور مربی دستور العمل انجام آزمایش را در اختیار دانش آموزان قرار می دهد و انتظار دارد که آنان با استفاده از دستور کار سر انجام به یک نتیجه یکسانی برسند .

همچنین این شیوه به منظور فراهم آوردن محیطی مناسب برای حل مساله به کار می رود و تدریس الگوی مشکل گشایی را تسهیل می کند

در مجموع چهار کاربرد عمده این شیوه عبارتند از :

- 1 . انجام آزمایش برای تایید یا رد یک مطلب آموخته شده
- 2 . انجام آزمایش برای تمرین یا مرور یک مطلب آموخته شده
- 3 . انجام آزمایش برای آشنایی با جنبه های عملی یک مفهوم
- 4 . انجام آزمایش برای فراهم آوردن محیطی مناسب برای حل مسئله

شیوه ایفای نقش

در این شیوه از فراگیران خواسته می شود آموخته های خود را در موقعیتی شبیه به موقعیت حقیقی به کار ببرند و به ایفای نقش عوامل انسانی موقعیت حقیقی بپردازند . ایفای نقش انگیزه بسیار بالایی برای مشارکت در جریان تدریس ایجاد می کند و جو عاطفی مناسبی برای توسعه مهارت های تعاملی (بین شخصی) فراهم می نماید . از آنجا که ارتباط عاطفی و تمرکز

حواس در این شیوه زیاد است یادگیری به شکل بهتر و موثرتری صورت می گیرد .

دو کاربرد خاص این شیوه ، یکی ایجاد موقعیتی برای طرح مسئله (الگوی مشکل گشایی) و دیگری تمرین و تکرار آموخته هاست . همچنین این شیوه می تواند :

- تجربه کاربرد اطلاعات و مهارت ها را در زندگی واقعی در اختیار یادگیرندگان قرار دهد .
- عملکردی که یادگیرندگان پس از خاتمه تدریس باید انجام دهند را شبیه سازی کند و به آنها نشان دهد.
- برای مربی این امکان را ایجاد کند که وضعیت های عملی دشوار و گاه خطر آفرین را بدون هیچ گونه ریسکی به خوبی تشریح کند و نمایش دهد .
- از یک فعالیت تفننی و سر گرم کننده برای ایجاد انگیزه بهره گیری نماید .
- به عنوان موثر ترین شیوه طرح مباحث ، به قصد مشکل گشایی (حل مساله) و یا رفع نواقص یادگیری به کار برده شود

برای انجام موثر این شیوه رعایت نکات زیر باید مد نظر قرار گیرد :

- در صورتی که ایفای نقش به خوبی سازماندهی و کنترل نشود ، احتمالاً فراگیران انجام آن را بیشتر یک بازی یا سرگرمی تلقی خواهند نمود تا یک فعالیت آموزشی.
- در برنامه ریزی کاربرد این شیوه ، باید تلاش شود تا همه دانش آموزان مشارکت نمایند . بنابراین می توان به افرادی که ایفای نقش ها را برعهده ندارند وظایف کنترل ، نظارت و طرح مباحث انتقادی و غیره را محول نمود .
- نقش و وظایف هر یک از شرکت کنندگان در ایفای نقش باید به خوبی تشریح شود . این شرکت کنندگان ، مربی ، ایفاگران نقش و مشاهده کنندگان هستند . مربی معمولاً مسئول اجرا یا کارگردان نمایش است که وظیفه برنامه ریزی ، فراهم آوردن امکانات لازم و مدیریت اجرای نمایش را به عهده دارد و می تواند این وظیفه را به دانش آموزان نیز محول کند . « ایفاگران نقش » دانش آموزانی هستند که به صورت داوطلبی یا انتخابی در ایفای نقش شرکت می کنند و « مشاهده کنندگان » در حین اجرای نمایش یا پایان آن به اظهار نظر یا طرح انتقادات و پیشنهادات خود می پردازند و زمینه بحث گروهی را فراهم می سازند .

برای اجرای گام به گام این شیوه معمولاً مراحل زیر صورت می گیرد :

1. برنامه ریزی اجرای نمایش ، تعیین اهداف ، محتوا و چارچوب کلی نمایش به صورت نمایشنامه
2. فراهم نمودن امکانات ، شرایط و وسایل لازم
3. تعیین نقش هایی که باید ایفا شوند
4. آماده سازی ایفاگران نقش ها و تمرین آنها
5. توضیح مختصر درباره اهداف و موضوع نمایش
6. اجرای نمایشنامه
7. بحث گروهی ، نقد و ارزشیابی به قصد اخذ باز خورد از نتایج و عملکرد ها

به طور کلی عوامل زیادی انتخاب یا تعیین یک روش یا شیوه آموزشی را تحت تاثیر قرار می دهد که موضوع پایانی مبحث الگو ها ، روش ها و شیوه ها تدریس است . این پرسش که « کدام شیوه یا روش برای تدریس مناسب است ؟ » با در نظر گرفتن عوامل تصمیم گیری در این باره پاسخ داده می شود . این عوامل شامل چهار عاملی است که ملاحظه آنها کار تصمیم گیری انتخاب نحوه تدریس را تعیین و تسهیل می کند :

1. اهداف آموزشی

مهمترین عامل تصمیم گیری در باره انتخاب نحوه تدریس ، اهداف آموزشی است . از فراگیران انتظار می رود که در پایان تدریس چه چیزی را یاد بگیرند و یا بتوانند چه کاری را انجام دهند؟ پاسخ این سؤال معیار انتخاب نحوه تدریس است . بنابراین هر یک از شیوه ها و روشهای تدریس برای رسیدن به هدف خاصی مناسب است که در متن روانشناسی یادگیری و آموزش این هدف ها ، انواع و حیطه های مختلف هدف های آموزشی معرفی شده اند . برای مثال ، آموزش یک مهارت روانی حرکتی می تواند با استفاده از الگوی فردمداری ، روش حل مسئله و به کارگیری شیوه نمایشی صورت گیرد و این مناسب ترین انتخاب نحوه تدریس محسوب شود ؛ در حالی که یک هدف شناختی نحوه تدریس دیگری را طلب کند .

2. محتوای آموزشی

مطالعه محتوای آموزشی و بررسی موضوع نیز از جمله عوامل راهگشای انتخاب نحوه تدریس به شمار می آید . بسیاری از موضوعات قابلیت اجرا از طریق مثلا ایفای نقش و یا آزمایش را ندارند ؛ بنابراین تنها می توان این موضوعات را از طریق روش توضیحی با شیوه سخنرانی ارائه نمود بنابراین تناسب بین محتوا و روش از جمله کلید های موفقیت در انتخاب نحوه تدریس است .

3. ویژگی های دانش آموزان

ویژگی هایی از قبیل تعداد فراگیران ، سطح تجربه و اطلاعات قبلی آنان از عوامل تاثیر گذار تصمیم گیری در انتخاب نحوه تدریس است . برای مثال آموزش به گروه های بزرگتر با استفاده از روش توضیحی به شیوه سخنرانی مسلما مناسب تر از کاربرد روش نمایشی به شیوه پرسش پاسخی است .

4. ویژگی های مربیان

سطح تجارب مربیان ، اطلاع از کم و کیف اجرای روش ها و فنون آموزشی و تسلط بر اجرای هر یک از آنها نیز در انتخاب نحوه تدریس تاثیر به سزایی دارد . آشنایی هر چه بیشتر با روش ها و فنون مختلف آموزشی برنامه ریزی برای اجرای آنها را آسانتر می سازد . از سوی دیگر تعیین شرایط فیزیکی و زمانی مورد نیاز هر روش تدریس ، مستلزم آگاهی کامل از نحوه اجرای آنهاست و این امر مسلما با تمرین و استفاده عملی از انواع مختلف روش ها و فنون تدریس میسر خواهد شد .

در مجمع همانطور که در فصل اول متن حاضر اشاره شد ، تدریس فرایند تعامل بین مربی ، دانش آموز و مواد درسی برای دستیابی به اهداف آموزشی است . بنابراین هر یک از این عوامل ، همچنین ترکیب آنها در انتخاب و کاربرد مناسب روش ، نقش موثری ایفا خواهد نمود . اما به طور یقین با توجه به جایگاه والای مربیان آموزشی

توسعه و ارتقاء مهارت‌های هنر مربیگری نقش بسیار تعیین کننده ای در افزایش کیفیت فعالیت های آموزشی و به ویژه اثر بخشی فرایند تدریس دارد .

خلاصه فصل ششم

در این فصل به هفت شیوه تدریس و کاربرد های آنها اشاره شد . این هفت شیوه عبارتند از : سخنرانی ، تمرین ، بازگویی ، پرسش پاسخی . نمایشی ، آزمایشی و ایفای نقش . هر یک از این شیوه ها که به منظور تکمیل فرآیند آموزش و یا تکرار و تثبیت آموخته ها به کار می روند ، به فعالیت های جزئی تر فرایند تدریس اشاره دارند . از ترکیب و تلفیق هر یک از شیوه ها با الگوها و روش های تدریس می توان به فرصت های بیشتری برای ارائه مطالب درسی دست یافت و از بین آنها مناسب ترین فعالیت ها را برای تدریس موثرتر عمیقتر و پایدارتر برگزید . اشاره شد که در تمامی ساعات تدریس یک دوره آموزشی و حتی یک ساعت تدریس آن نمی توان تنها به استفاده از یک شیوه یا روش اکتفا نمود . بنابراین تنوع در فعالیت های کلاسی یک ضرورت محسوب می شود . لازمه هر چه پر بار تر کردن فعالیت تدریس آشنایی هر چه بیشتر با نحوه کاربرد شیوه ها و فنون تدریس و انتخاب مناسب ترین آنهاست . عواملی که بر انتخاب و تصمیم گیری استفاده از روش ها و فنون تدریس تاثیر گذار است عبارتند از : اهداف آموزشی ، محتوای آموزشی ، ویژگی های دانش آموزان و مربیان .

در متون بعدی به یکی از مهمترین کاربرد های این اطلاعات یعنی آشنایی با روش و فنون تدریس ، در تکمیل طرحنامه تدریس (طرح درس) خواهیم پرداخت .

با پاسخ به پرسش های زیر آموخته های خود را از مطالب این فصل ارزیابی و تمرین نمایید . چنانچه در ارائه پاسخ ها با مشکلاتی مواجه بودید متن را مجدداً مرور کنید و در خاتمه خلاصه ای از مطالب فصل تهیه نمایید .

1 . منظور از شیوه های تدریس را توضیح دهید.

2 . به نظر شما نقش این شیوه ها در تدریس چیست ؟

3 . انواع شیوه های متد اول تدریس را با ذکر توضیحی حدوداً دو سطری درباره هر یک بیان نمایید .

4 . کاربرد شیوه سخنرانی را توضیح دهید . پیرامون محاسن و معایب این شیوه بحث نمایید .

5 . مراحل مختلف شیوه سخنرانی را ذکر نمایید

6 . برای اجرای صحیح شیوه تمرینی چه نکاتی را باید مد نظر قرار داد؟ علاوه بر موارد مطرح شده توجه به چه نکات دیگری را مهم می دانید ؟

7 . درباره روال اجرایی شیوه تدریس پرسش . پاسخی توضیح دهید .

8 . موارد کاربرد شیوه آزمایشی چیست ؟ به چهار کاربرد آن اشاره نمایید .

9 . مراحل اجرای شیوه ایفای نقش را به ترتیب بیان نمایید . مزایا و محاسن کاربرد این شیوه را دسته بندی کنید

10 . عوامل موثر بر تصمیم گیری انتخاب شیوه ها و روش های تدریس را نام ببرید و درباره هر یک توضیح دهید .

1 نظریه پردازان آموزش و یادگیری بین نظریه های یادگیری و آموزش تمایز مختلفی قائل هستند. این دو نوع نظریه با عنوان نظریه های توصیفی (descriptive) و نظریه های تجویزی (prescriptive) از یکدیگر مجزا شده اند. به این ترتیب که اظهار داشته اند که نظریه های یادگیری، توصیفی و نظریه های آموزش (تدریس) تجویزی هستند. یعنی اینکه می توان از قوانین موجود در نظریه های تجویزی، دستورالعمل و رهنمود های کاربردی گرفت و به آموزش و تدریس مبتنی بر یافته های علمی پرداخت.

2 از نظر آزوبل هر یک از رشته های علمی دارای یک ساخت و هرم مفهومی هستند. مفاهیم و مطالب کلی تر در قاعده هرم و هر چه به رأس هرم نزدیکتر می شویم مفاهیم ریزتر و اختصاصی تر می شوند. در یادگیری هم باید تلاش کنیم ابتدا مطالب کلی تر را تدریس کنیم و به ترتیب مطالب جزئی تر را بیاموزیم. به این ترتیب در ذهن فراگیر سازمانی از شناخت شکل می گیرد که آزوبل آن را ساخت شناختی (cognitive structure) نامیده است.

3 استفاده از مثال مربوط به الگوی پیش سازمان دهنده برای الگوی مشکل گشایی صرفا به منظور ایجاد امکان مقایسه انجام شده است و مسلما استفاده از الگوی پیش سازمان دهنده الگوی مناسب تری برای ارائه این درس محسوب می شود.

4 انتخاب روش یا شیوه تدریس در صورتی که از سوی آموزش دهنده انجام گیرد امکان شانس موفقیت بیشتری در اجرا دارد. بنابراین در متن حاضر فرصت و امکان خلاقیت و نوآوری در تدریس، همچنین فرصت به کارگیری تجارب شخصی نیز در نظر گرفته شده است. این مهم از طریق امکان ترکیب و تلفیق الگو، روش و شیوه تدریس و حصول موقعیت جدید، مد نظر قرار داده شده است.

5 کاپلال و پاسکو (1977)، پژوهشی در زمینه کاربرد طنز و شوخی انجام داده اند. آنان از دو گونه سخنرانی، یکی همراه با طنز و دیگری بدون آن استفاده کردند. سخنرانی های همراه با طنز را بر روی دو گروه یکی شوخی های مربوط به مطلب درسی داشت و دیگری ارتباطی با مطلب درسی نداشت اجرا شد. سپس این دو گروه با گروه گواه که سخنرانی های بدون طنز را گوش کرده بودند مقایسه شده بودند بعد از شش ماه نتایج ارزشیابی که از میزان یادگیری و یادسپاری شاگردان به عمل آمد نشان داد که گروه در معرض طنز های مرتبط با مطالب آموزشی به مراتب بیش از دو گروه قادر به یاد آوری مطالب سخنرانی بودند.

6 در فصول قبل اشاره شد که یکی از تفاوت های مهم الگو، روش و شیوه تدریس در قابلیت ترکیب پذیری هر یک از آنهاست. به این معنا که شیوه قابلیت ترکیب پذیری بیشتری نسبت به روش و الگو دارد و در طول تدریس می توان از چندین شیوه برای ارائه درس استفاده نمود در حالیکه الگو های تدریس که کلی ترند و چارچوب کلی فعالیت های تدریس را مشخص می کنند، معمولا نمی توانند به صورت ترکیبی به کار برده شوند.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.